

ความสำนึกในหน้าที่พลเมือง ลักษณะออกดีทั่วไปและความเคร่งครัด
ของนักเรียนวัยรุ่นในภาคเหนือ

ปริญญานิพนธ์

ของ

แสงสุรีย์ คนศิลป์

พอสมดกกลาง

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

๑๐๑๓. ๑๑

เสนอต่อมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาค้นคว้าตามหลักสูตร

ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต

มิถุนายน ๒๕๑๙

คณะกรรมการที่ปรึกษาประจำคณะได้พิจารณาปัญหานี้แล้ว
เห็นสมควรรับ เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต
ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒได้

..... ประธาน

..... กรรมการ

ประกาศคุณูปการ

การทำปริญญานิพนธ์ครั้งนี้สำเร็จได้ด้วยความช่วยเหลือจาก ผศ.ดร.ปรีชา ธรรมมา ประธานที่ปรึกษา และ คร.สวนา พรพัฒน์กุล อาจารย์ที่ปรึกษาประจำอีกท่านหนึ่ง ซึ่งได้ถ่ายทอดความรู้ความคิดและสละเวลาอันมีค่าให้กับงานวิจัยชิ้นนี้อย่างมาก ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูง

ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูงแก่ ผศ.ดร.ดวงเคื่อน พันธุมนาวัน และ อาจารย์ภัทรา สุนทรทรัพย์ ที่ได้ช่วยตรวจ แก้ไข และแนะนำเกี่ยวกับแบบสอบถามวัดลักษณะอคติทั่วไป ตลอดจน ผศ.ดร.ระวิพันธ์ โสมนะพันธ์ ที่ได้กรุณาแนะแนวทางเกี่ยวกับวิธีการทางสถิติที่สำคัญบางประการ นอกจากนี้ขอขอบพระคุณคณาจารย์ทุกท่านของผู้วิจัยตั้งแต่ปฐมวัยจบจนกระทั่งปัจจุบันมาในโอกาสนี้ด้วย

สำหรับ ครู อาจารย์ เพื่อน ๆ และนักเรียนทั้งหลายที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง ซึ่งให้ความร่วมมือในการลงไขแบบสอบถาม รวมทั้ง การรวบรวมข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยสำนึกในน้ำใจจากทุกท่านอย่างมาก อันเป็นผลให้ได้รับความรู้ทางวิชาการจิตวิทยาเพิ่มขึ้นมาในเมืองไทย จึงขอขอบพระคุณทุกท่าน โดยเฉพาะอาจารย์สวัสดิ์ สว่างคุกุล และเพื่อนที่ช่วยเป็นธุระและเอื้อเฟื้อให้ความสะดวกหลายประการเป็นอย่างดี

ผู้วิจัยซาบซึ้งในความหวังดีของพี่และน้อง ๆ ซึ่งเป็นแรงเสริมความอดทนและความมานะ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง คุณอุคม สว่างคุกุล ได้อุทิศทั้งกำลังกายและใจ ช่วยเหลือให้ปริญญานิพนธ์นี้บรรลุตามเป้าหมาย ผู้วิจัยจึงขอขอบคุณอย่างยิ่งสำหรับความดีของปริญญานิพนธ์นี้ ถ้าจะมีบาง ก็ขอบอบแด่ท่านประธานและกรรมการที่ปรึกษาประจำของผู้วิจัย รวมทั้งคณาจารย์ผู้มีส่วนช่วยเหลือทุกท่านและผู้เขียนทั้งหลายที่ผู้วิจัยได้นำหลักฐานมาอ้างอิง ตลอดจนถึงคุณพ่อและคุณแม่ ซึ่งเป็นแรงผลักดันสำคัญที่สุดในการเรียนระดับนี้ ส่วนขอบกพรองนั้น ผู้วิจัยขอนอมรับทราบจากทุกท่าน และจะรวบรวมไว้เป็นบทเรียนต่อไป

ในที่สุคนีก็ขอขอบคุณอย่างยิ่งแก่ คุณวินัย สัมมาชีพ ที่ได้ตั้งใจพิมพ์ปริญญา
นิพนธ์นี้เป็นอย่างดี และ กุณวราภรณ์ เศรษฐ์วันเศรษฐ์ ที่ได้เอื้อเฟื้อบริการวัสดุใน
การจัดพิมพ์ปริญจานิพนธ์นี้มาตลอด

แสงสุรีย์ คนศิลป์

1 พฤษภาคม 2519

สารบัญ

บทที่

หน้า

1	บทนำ	1
	ภูมิหลังของปัญหา	1
	ความมุ่งหมายของการวิจัย	9
	ความสำคัญของการวิจัย	10
	ขอบเขตของการวิจัย	10
	ข้อตกลงเบื้องต้น	11
	นิยามศัพท์เฉพาะ	11
2	ทฤษฎี เอกสารและการวิจัยที่เกี่ยวข้อง	14
	ความสำคัญในหน้าที่พลเมือง	14
	ลักษณะอคติทั่วไป	29
	ความเกรงครัด	41
	สมมุติฐานในการวิจัย	51
3	วิธีดำเนินการวิจัย	52
	กลุ่มตัวอย่าง	52
	เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	58
	การสร้างและปรับปรุงเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	58
	การรวบรวมข้อมูล	67
	การจัดกระทำกับข้อมูล	68
	การวิเคราะห์ข้อมูล	68
4	ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	69
	การวิเคราะห์เชิงพรรณนา	70
	การวิเคราะห์เชิงสถิติ	72

5	บทย่อ สรุปผล อภิปรายผล ข้อจำกัดของการวิจัย และข้อเสนอแนะ	97
	ความมุ่งหมาย	97
	กลุ่มตัวอย่าง	97
	เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	97
	การวิเคราะห์ข้อมูล	98
	สรุปผล	98
	อภิปรายผล	101
	ข้อจำกัดของการวิจัย	119
	ข้อเสนอแนะ	120
	บรรณานุกรม	123
	ภาคผนวก	133

บัญชีตาราง

ตาราง

หน้า

1	แสดงกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามโรงเรียน ระดับชั้นเรียน ที่ตั้ง ประเภทโรงเรียน และภาคการศึกษา	53
2	เสนอกกลุ่มตัวอย่างที่เลือกแล้วและจำนวนข้อมูลที่จะนำมาวิเคราะห์	54
3	แจกแจงกลุ่มตัวอย่างตามภูมิหลังของนักเรียน	55
④	เสนอกกลุ่มตัวอย่าง โดยคิดเป็นเปอร์เซ็นต์	57
5-4	เสนอค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทั้ง 3 ฉบับ ที่ใช้เป็นเครื่องมือในการวิจัยและสถิติอื่น ๆ	66
⑥	แสดงค่าสถิติพื้นฐานของกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด	70
7	เสนอค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างความสำคัญในหน้าที่พลเมือง และลักษณะอคติทั่วไปในกลุ่มตัวอย่างต่าง ๆ	73
8	รายงานค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างความสำคัญในหน้าที่พลเมือง และความเคร่งครัดในกลุ่มตัวอย่างต่าง ๆ	74
9	แสดงค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างลักษณะอคติทั่วไปกับความเคร่งครัด ในกลุ่มตัวอย่างต่าง ๆ	75
10	แสดงผลการเปรียบเทียบความสำคัญในหน้าที่พลเมืองจำแนกตามเพศ ในกลุ่มตัวอย่างต่าง ๆ	76
11	เสนอผลวิเคราะห์ความแตกต่างของความสำคัญในหน้าที่พลเมือง ระหว่างระดับชั้นเรียน ในกลุ่มตัวอย่างต่าง ๆ	77
12	เสนอผลการเปรียบเทียบความสำคัญในหน้าที่พลเมือง จำแนกตามช่วงอายุ ในกลุ่มตัวอย่างต่าง ๆ	78
13	แสดงผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนเพื่อเปรียบเทียบความสำคัญในหน้าที่พลเมือง จำแนกตามลักษณะความสัมพันธ์ของพ่อแม่ในกลุ่มรวม กลุ่มเพศ และกลุ่มระดับชั้นเรียน	79

14	รายงานผลการเปรียบเทียบความสำนึกในหน้าที่พลเมือง จำแนกตามลักษณะความสัมพันธ์ของพ่อแม่ในกลุ่มรวม กลุ่มเพศ และกลุ่มระดับชั้นเรียน	80
15	แสดงผลการเปรียบเทียบความสำนึกในหน้าที่พลเมือง จำแนกตามประเภทโรงเรียนในกลุ่มรวม	81
16	แสดงผลการเปรียบเทียบความสำนึกในหน้าที่พลเมือง จำแนกตามสถานที่เรียนในกลุ่มตัวอย่างต่าง ๆ	82
17	เสนอผลการเปรียบเทียบลักษณะอคติทั่วไประหว่างเพศ ในกลุ่มต่าง ๆ	83
18	เสนอผลวิเคราะห์ความแตกต่างของลักษณะอคติทั่วไประหว่างระดับชั้นเรียน ในกลุ่มตัวอย่างต่าง ๆ	84
19	เสนอผลการเปรียบเทียบลักษณะอคติทั่วไป ระหว่างช่วงอายุ ในกลุ่มตัวอย่างต่าง ๆ	85
20	แสดงผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนของลักษณะอคติทั่วไป ระหว่างอาชีพผู้ปกครอง ได้แก่ เกษตรกรรม ค้าขาย และรับราชการ ..	86
21	แสดงผลการเปรียบเทียบลักษณะอคติทั่วไป จำแนกตามลักษณะความสัมพันธ์ของพ่อแม่ ในกลุ่มตัวอย่างต่าง ๆ	87
22	แสดงผลการเปรียบเทียบลักษณะอคติทั่วไป เมื่อจำแนกตามประเภทของโรงเรียนในกลุ่มรวม	88
23	แสดงผลการเปรียบเทียบลักษณะอคติทั่วไป เมื่อจำแนกตามสถานที่เรียนในกลุ่มตัวอย่างรวม กลุ่มนักเรียนชายและหญิง กลุ่มนักเรียน ม.ศ.2 และ ป.6	89
24	เสนอผลการเปรียบเทียบความเคร่งครัดระหว่างเพศ ในกลุ่มตัวอย่างต่าง ๆ	90

25	เสนอผลการวิเคราะห์ความแตกต่างของความเคร่งครัดระหว่าง ระดับชั้นเรียน ในกลุ่มตัวอย่างต่าง ๆ	91
26	เสนอผลการเปรียบเทียบความเคร่งครัดระหว่างช่วงอายุ ในกลุ่ม ต่าง ๆ	92
27	แสดงผลการเปรียบเทียบความเคร่งครัด เมื่อจำแนกตามอาชีพ ผู้ปกครอง	93
28	แสดงผลการเปรียบเทียบความเคร่งครัด จำแนกตามลักษณะความ สัมพันธ์ของพ่อแม่ ในกลุ่มตัวอย่างต่าง ๆ	94
29	เสนอผลการเปรียบเทียบความเคร่งครัด เมื่อจำแนกตามประเภท ของโรงเรียน ในกลุ่มรวม	95
30	แสดงผลการเปรียบเทียบความเคร่งครัด เมื่อจำแนกตามสถานที่เรียน ในกลุ่มตัวอย่างรวม กลุ่มนักเรียนชายและหญิง กลุ่มนักเรียนชั้น ม.ศ. 2 และ ป.6	96

ภาพประกอบ

ภาพ		หน้า
1	แสดงลำดับขั้นพัฒนาการของทัศนคติ.....	15
2	แผนภูมิแสดงทัศนะเกี่ยวกับวิธีการและทฤษฎีที่ใช้ในการศึกษาสาเหตุอคติ	35
3	ผังทฤษฎี.....	50

ภูมิหลังของปัญหา

นับตั้งแต่ประเทศไทยได้เปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราช มาเป็นระบอบประชาธิปไตย เมื่อวันที่ 24 มิถุนายน 2475 จนถึงปัจจุบัน รวมเป็นเวลา 43 ปีมาแล้ว หัวหน้าหรือผู้บริหารทั้งหลายส่วนใหญ่นำได้ปฏิบัติงานให้เป็นแบบประชาธิปไตย ที่แท้จริงไม่ บางสมัยยักยัดวิธีการบริหารงานแบบเผด็จการ แม้กระทั่งหลังจากวันมหาวิปโยก ในการเรียกร้องรัฐธรรมนูญ วันที่ 14 ตุลาคม 2516 ก็ตาม "มีความจริงอย่างหนึ่งซึ่งหลายฝ่ายยอมรับ คือ การเปลี่ยนแปลงทางการเมือง เป็นเพียงแต่การเปลี่ยนแปลงเปลือกนอก ของไมบางชั้น แก่นแท้ของระบบเดิมยังคงอยู่เกือบทุกอย่าง อำนาจทางการเมืองเปลี่ยน มือจากกลุ่มทหารมาอยู่ในมือของพวกชนชั้นผู้นั่งคั่งทางเศรษฐกิจและขุนนางใหม่ แม้ว่า สมัชชาแห่งชาติจะพยายามสร้างภาพองค์กร ซึ่งเป็นที่รวมกลุ่มผลประโยชน์และกลุ่มอาชีพ สักเพียงใดก็ตาม ระบบเผด็จการยังคงอยู่ยงคงอยู่ในทัศนคติเดิมของคนส่วนมาก ... (ไพโรจน์ โพธิวงศ์ และสุวิทย์ สุทธิจิระพันธ์, 2518 : 38 - 68) ไพโรจน์ โพธิวงศ์ และสุวิทย์ สุทธิจิระพันธ์ ยังได้รายงานมาว่า จากการเลือกตั้งทั่วไปเมื่อวันที่ 26 มกราคม 2518 พบว่า ระดัฒชาติ มีการใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้ง 47 % ส่วน กรุงเทพฯ ใช้สิทธิเพียง 33% แม้แต่การเลือกตั้งที่ผ่านมาเร็ว ๆ นี้ คือ วันที่ 4 เมษายน 2519 ประชาชนทั่วประเทศ ใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้ง 40% และเฉพาะกรุงเทพฯ สดลง เป็น 29.05% (สถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย, ประกาศเมื่อวันที่ 6 - 8 เมษายน 2519) ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะชาวไทยยังไม่เข้าใจถึงประชาธิปไตยที่แท้จริงนัก และขาดแรงจูงใจที่สำคัญบางอย่าง เช่น ภาวะเศรษฐกิจตกต่ำ เหตุการณ์อันรุนแรงภายในบ้านเมือง จึงทำให้ไม่สามารถแสดงความคิดเห็นในหน้าที่พลเมืองออกมาตามกาลเทศะ ดังตัวอย่างจากผลวิจัยกับคนไทยในจังหวัดมหาสารคาม อายุ 20 - 21 ปี จบการศึกษา ป.4 ซึ่งมีได้ศึกษาต่อในชั้นสูงขึ้น พบว่า กลุ่มตัวอย่างนี้มีความคิดเห็นไม่ถูกต้องในเรื่อง

ความรับผิดชอบในหน้าที่พลเมืองคือ ความเข้าใจในระบอบประชาธิปไตย เรื่องถ่านหิน และคำสอนในศาสนา ส่วนมากมีความคิดเห็นถูกต้องอยู่เรื่องเดียว คือ การอยู่ร่วมกันในชุมชน ขนบธรรมเนียม ประเพณีและวัฒนธรรมไทย แต่เรื่องเกี่ยวกับความรู้ในการปกครองประเทศนั้น กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นถูกต้องเพียง 50% (วัลลภ พุ่มพวง, 2514)

ปัจจุบันนี้สังคมไทยกำลังอยู่ในระยะหัวเลี้ยวหัวต่อระหว่างแบบการปกครองประชาธิปไตย และการปฏิบัติแบบประชาธิปไตย รัฐบาลชุดหลัง ๆ นี้ได้พยายามแก้ไขระบบต่าง ๆ ภายในประเทศให้สอดคล้องกับระบอบการปกครองประชาธิปไตยมากขึ้น เป็นต้นว่า ให้มีการเลือกตั้งหัวหน้าบริหารบ้านเมืองให้กว้างขวางยิ่งขึ้นกว่าแต่ก่อน นอกจากนี้รัฐบาลปัจจุบันยังให้เสรีภาพแก่ประชาชนในการแสดงความคิดเห็นอย่างอิสระ ภายในขอบเขตของกฎหมาย อย่างไรก็ตาม เหตุที่สังเกตจากการแสดงออกของคนไทยในสมัยนี้ พบว่า คนไทยไม่เข้าใจเรื่องประชาธิปไตยดีพอ หรืออาจจะมีจิตใจเอินเอียงไป ทำให้ไม่รักการปกครองตามลัทธินี้อย่างแท้จริง ด้วยเหตุนี้เขาจึงไม่ทราบว่า จะแสดงความสำนึกในหน้าที่พลเมืองได้อย่างไร ดังนั้น ขณะนี้จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่ควรจะสนใจเสริมสร้างบุคลิกภาพแบบประชาธิปไตยให้แก่ปวงชนชาวไทย ในขั้นต้นก็คือ การสำรวจเกี่ยวกับความสำนึกในหน้าที่พลเมืองของชาวไทยว่ามีอยู่แคว้นมากน้อยเพียงใด เพื่อจะได้ดำเนินการต่าง ๆ ให้บรรลุตามเป้าหมายของการปกครองระบอบประชาธิปไตย เนื่องจาก "ประชาธิปไตยเป็นระบอบการปกครองตนเองโดยประชาชนเป็นทั้งผู้ปกครอง และให้การปกครอง ..." (หยุด แสงอุทัย, อ้างจาก วัลลภ พุ่มพวง, 2514 : 34)

ความสำนึกในหน้าที่พลเมืองตามระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตย ซึ่งมีรัฐธรรมนูญไทยเป็นแม่บท ในการศึกษาครั้งนี้ จะเน้นถึง การรู้จักสิทธิและหน้าที่ของพลเมืองตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ฉบับที่ตราไว้ ณ วันที่ 7 ตุลาคม 2517 กำหนดสิทธิและหน้าที่ของปวงชนชาวไทยไว้เป็นลายลักษณ์อักษร ดังจะแยกกล่าวต่อไป

ทางคำสิทธิและเสรีภาพของคนไทยนั้นมีอยู่ 26 มาตรา (อ้างจาก กมล ทองธรรมชาติ, 2518 : 232 - 240) ดังตัวอย่างที่บ่งไว้ว่า ... ใญ่บุคคลทุกคนมี

1. ความเสมอภาคกันในกฎหมายและได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายเท่าเทียมกัน

2. สิทธิและเสรีภาพภายใต้บังคับของบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ กล่าวคือ ชายและหญิงมีสิทธิเท่าเทียมกัน และการจำกัดสิทธิและเสรีภาพอันเป็นการฝ่าฝืนเจตนารมณ์ตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญจะกระทำไม่ได้

3. สิทธิทางการเมือง ไคแก การใช้สิทธิเลือกตั้ง สิทธิสมัครรับเลือกตั้ง และสิทธิออกเสียงแสดงประชามติ ให้เป็นไปตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ

4. เสรีภาพบริบูรณ์ในการนับถือศาสนา โดยปฏิบัติพิธีกรรมตามความเชื่ออย่างไม่มีปฏิกิริยาต่อต้านที่พลเมืองและไม่ขัดขวางต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน

5. เสรีภาพในการพูด เขียน พิมพ์ และโฆษณา ยกเว้นในขณะฟื้นฟูบทบัญญัติแห่งกฎหมายจะให้อำนาจจำกัดเสรีภาพนี้เพื่อรักษาความมั่นคงของรัฐ หรือคุ้มครองสิทธิเสรีภาพ เกียรติยศ หรือชื่อเสียงของบุคคลอื่น หรือเพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน หรือเพื่อป้องกัน หรือระงับความเสื่อมทรามทางจิตใจหรือสุขภาพของประชาชน เป็นต้น

6. เสรีภาพในการชุมนุมโดยสงบ และปราศจากอาวุธ ยกเว้น กรณีที่ใด กฎอัยการศึก หรืออยู่ในระหว่างที่ประเทศทำสงคราม

7. สิทธิเสมอกันในการรับการศึกษาชั้นมูลฐานตามกฎหมายว่าด้วยการศึกษาภาคบังคับ

8. บุคคลคนเดียวหรือหลายคนรวมกันย่อมมีสิทธิเสนอเรื่องราวร้องทุกข์ภายในเงื่อนไขและวิธีการที่กฎหมายบัญญัติ

สำหรับหน้าที่ของคนไทย มีดังนี้

1. ปกป้องประเทศ

2. รับราชการทหารตามที่กฎหมายบัญญัติ

3. รักษาไว้ซึ่งการปกครองระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์เป็น

ประมุข

4. เคารพศกกฎหมาย

5. ในการใช้สิทธิเลือกตั้งและสิทธิออกเสียงประชามติ บุคคลต้องกระทำโดยสุจริตและบังถึงประโยชน์ส่วนรวม

6. เสี่ยงภัยอากรตามที่กฎหมายบัญญัติ

7. ช่วยเหลือราชการตามที่กฎหมายบัญญัติ

8. รับการศึกษาอบรมชั้นประถมศึกษา ภายในเงื่อนไขและวิธีการที่กฎหมาย

บัญญัติ

ปัจจัยที่จะช่วยให้บุคคลเกิดความสำนึกในหน้าที่พลเมืองดังกล่าวมานี้ อันจะทำให้การปกครองระบอบประชาธิปไตยได้พัฒนามากขึ้น คือ (กองการฝึกอบรม กรมการปกครอง อ้างจาก วลลภ พุ่มพวง, 2514 : 37 และนนทบุรี, จังหวัด, 2515 : 5 - 10)

1. การศึกษา อย่างต่ำที่สุดอ่านออกเขียนได้ และมีความรู้ความสามารถที่จะรู้ถึงสิทธิ หน้าที่ประโยชน์ และดูทางโรงเรียนได้

2. การสื่อสารและการคมนาคม สะดวกรวดเร็วและมีอย่างทั่วถึง เพราะเป็นปัจจัยสำคัญที่จะนำความรู้ในสังคมประชาธิปไตยสู่มวลชนอันจะช่วยความเข้าใจในสังคมของตนอย่างถูกต้อง และใคร่แปลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันอย่างอิสระ

3. เสถียรภาพทางเศรษฐกิจของประชาชน ท่องอยู่ในฐานะคือพอสมควรจะได้มีเวลาที่จะคิดนึกและปฏิบัติในการใช้สิทธิทางการเมือง

4. สภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมให้ประชาธิปไตยขององงามได้ ได้แก่ ครอบครัว โรงเรียน สมาคม ศาสนา สถานประกอบอาชีพ ฯลฯ

5. การไม่มีการขัดแย้งทางการเมืองอย่างรุนแรง จนไม่สามารถประชุมปรึกษาหารือกันได้

ในทางกลับกัน ก็มีปัจจัยสำคัญยิ่งซึ่งน่าจะเป็นสิ่งบ่งบอกความมั่นคงของการปกครองแบบประชาธิปไตย อันเป็นตัวการในการชะงักงันหรือบิดเบือนความสำนึกในหน้าที่พลเมืองตามระบอบประชาธิปไตย ซึ่งได้เลือกไว้สำรวจควบคู่ไปกับความสำนึกในหน้าที่พลเมือง ได้แก่ ลักษณะอคติทั่วไป ลักษณะความรู้สึกนึกคิดแบบมีอคติเป็นลักษณะจิตใจที่ขัดกับทัศนะแบบประชาธิปไตย ถ้าประชาชนชาวไทยมีลักษณะพื้นฐานทางจิตใจแบบอคติมากแล้ว ในการแสดงความคิดเห็นตามวิถีทางประชาธิปไตยย่อมจะมีการขัดแย้งกันรุนแรงเกินขอบเขต

อคติ หมายถึง อารมณ์ชอบหรือไม่ชอบในปัจจุบันซึ่งเป็นไปตามการตัดสินใจล่วงหน้าและไม่มีสิ่งใดสนับสนุน แม้จะทราบความจริงในภายหลังก็ไม่สามารถยอมรับและแก้ไขหรือรับฟังการวิพากษ์วิจารณ์ได้ การคิดที่บิดเบือนและการเกิดอารมณ์เอนเอียงไปนี้อาจแสดงออกด้วยกิริยาท่าทิวาไม่ชอบ เย้ยหยัน โจมตีอย่างรุนแรง หรืออาจจะแสดงออกไปในทางสนับสนุนจนเกินความจริง (Allport, 1958 : 7 - 15) สำหรับมโนภาพที่ใช้ในเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มนั้น เซคอร์ด และแบกแมน (Secord and Backman, 1964 : 412) กล่าวว่า "อคติ หมายถึง ทัศนคติอย่างหนึ่งซึ่งเป็นแนวโน้มที่บุคคลจะคิด รับรู้ รู้สึก หรือกระทำไปในทางที่ชอบหรือไม่ชอบต่อกลุ่มคน กลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง หรือสมาชิกคนใดคนหนึ่งในกลุ่มนั้น (กลุ่มในที่นี้อาจเพียงแต่มักจัดเอาเองอย่างผิวเผินก็ได้) โดยเน้นถึงเนื้อหาในการรับรู้ อารมณ์ และการคิดการเข้าใจเบื้องต้น ซึ่งเป็นแนวโน้มภายในและประสบการณ์ของแต่ละคน แต่คนที่มียอคติต่อใครไม่จำเป็นต้องแสดงพฤติกรรมสอดคล้องกับความรู้สึกแบบอคติของเขา"

ดังนั้นพอจะสรุปได้ว่า อคติ คือ ทัศนคติที่รุนแรงไปในทางชอบพอ สนิทสนม รักใคร่กัน หรือทางเกลียดชัง อันประกอบด้วยความมุงร้าย ความกลัวหรือการโคขวางสารความรู้ที่ผิดพลาด และความเชื่อฝังใจ

สำหรับอคติเนื่องจากความรักนั้น (โดยตัวมันเอง) ไม่ใช่สิ่งสร้างปัญหาสังคม เราจึงไม่ค่อยโคขวางปัญหาสังคมจากอคตินี้ (Allport, 1958 : 25) แต่อคติเนื่องจากความรักเป็นสาเหตุพื้นฐานของการเกิดอคติชนิดเกลียดชังระหว่างกลุ่ม

"เรา" และกลุ่ม "เขา" ในการศึกษาคนคว้า ส่วนใหญ่จะวิจัยกันเกี่ยวกับอคติเนื่อง จากความเกลียดชังอันสร้างปัญหาสังคมมากมาย ดังนั้น ผู้วิจัยจึงเลือกสำรวจอคติ เฉพาะในค่านความเกลียดชังซึ่งเป็นเหตุให้เกิดความขัดแย้งกันภายในสังคม

สังคมไทยปัจจุบันนี้ ประสบกับเหตุการณ์วุ่นวายต่าง ๆ นานา ทั้งในเมือง หลวงและชนบท ที่น่าเป็นห่วง คือ ปัญหาอันเกิดจากการกระทำของวัยรุ่น ซึ่งกำลัง เป็นวัยที่มีบทบาทสืบ (Erickson, อ้างจาก Hilgard, 1971 : 66) เช่น การยกพวกตีกัน การปลุกกระดมมวลชน ฯลฯ วัยรุ่นจะเติบโตเป็นพลเมืองที่ดี ของประเทศชาติได้มากเพียงใดนั้น เป็นหน้าที่ที่ผู้ใหญ่จะนั่งนอนใจอยู่ไม่ได้ ผู้ใหญ่ จำเป็นต้องช่วยกันลดปัญหาทั้งที่มีสาเหตุมาจากตัววัยรุ่นและจากผู้ใหญ่เอง ปัญหา ทางสังคมต่าง ๆ อาทิเช่น ความขัดแย้งกันทางการเมืองอย่างรุนแรง การแก่งแย่ง ผลประโยชน์จากการค้า ความอยากเคนอยากดังของวัยรุ่น เป็นต้น โดยทั่วไปแล้ว จะเนื่องจากสาเหตุที่สำคัญอย่างหนึ่ง คือ การมีอคติต่อกัน ศีลธรรมจรรยาของมนุษย์ พัฒนาไปไม่ทันความเจริญทางวัตถุ ทำให้เกิดช่องว่างระหว่างชนชั้นต่าง ๆ และเมื่อ เกิดมีช่องว่างระหว่างชนชั้นแล้ว ความเข้าใจอันดีต่อกันก็หมดไป การรวมแรงรวมใจ เพื่อพัฒนาสังคมไทย และประเทศไทยให้อยู่รอดตลอดไปจึงเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นได้ยาก ลำบาก ดังนั้น จึงน่าจะสนใจศึกษาเรื่องของอคติทั่ว ๆ ไป โดยเฉพาะสำรวจลักษณะ พื้นฐานทางจิตใจแบบนี้จากวัยรุ่น

การที่สังคมประชาธิปไตยจะมีความสงบราบรื่นได้นั้น ประชาชนควรรู้จัก ปฏิบัติตนตามกติกาของสังคมหรือกฎหมายที่จะให้ความยุติธรรมแก่ทุกฝ่าย ซึ่งใดแก่ การที่บุคคลทุกฝ่ายทุกหมู่ทุกพวก และทุกคนจะต้องมีวินัยในตนเอง รักษาวินัยทางสังคม รู้จักรับผิดชอบ และเคารพซึ่งกันและกันในความเป็นมนุษย์ ตลอดจนรู้จักยึดหยุ่นตาม เหตุผลอันควรสำหรับภาวะการณ์หนึ่ง ๆ ในสังคม แต่ต้องให้ความศักดิ์สิทธิ์แก่กฎหมาย ด้วย

การรู้จักยึดหยุ่นตามเหตุผลหรือความเกรงครัดตามสถานการณ์ต่าง ๆ นั้น เป็นบุคลิกภาพอีกลักษณะหนึ่งที่ว่ามีส่วนช่วยในการส่งเสริมหรือแก้ไขปัญหาดัง ๆ ของสังคมที่กล่าวมาแล้วข้างต้น การศึกษาในเรื่องนี้ควบคู่ไปกับการศึกษาเรื่องลักษณะ

ออกดีทั่วไปและความสนใจในหน้าที่พลเมืองของเด็กไทยจะช่วยให้การศึกษาในครั้งนี้มีคุณค่ายิ่งขึ้น เพื่อจะได้ทราบว่า ความเคร่งครัดหรือความยืดหยุ่นมีส่วนช่วยหรือขัดขวางวิถีชีวิตในสังคมประชาธิปไตยอย่างไร ไทย ๆ หรือไม่

✧ ความเคร่งครัด (rigidity) หมายถึง ความไม่สามารถเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม ทักษะ ทักษะ ทักษะ ทักษะ ทักษะ ทักษะ ทักษะ ทักษะ โดยแสดงออกมาในลักษณะของคนหัวแข็ง หัวโบราณ แม้ว่าจะมองเห็นอย่างชัดเจนว่าไม่เหมาะสมก็ตาม เอน การต่อต้านการเปลี่ยนแปลงมโนภาพ หรือแบบแผนพฤติกรรมใหม่ ๆ และการปฏิเสธการล้มเลิกแบบแผนพฤติกรรมเก่าที่สร้างสมไว้ ตลอดจนการยึดมั่นในกฎเกณฑ์และคำสั่งมากกว่าเหตุผล การพึงพอใจในการกระทำแบบเดิมซ้ำซาก และในการถือระเบียบวินัยอย่างเคร่งครัดจนบางครั้งอาจทำให้ขาดความสมัครใจในการกระทำและไม่มีภูมิสุนุกสนานในกิจกรรมต่าง ๆ ถ้าถูกบังคับให้กระทำผิดเพี้ยนจากแบบแผนเดิมจะแสดงอาการลุกฮือลุกฉุนและโกรธอย่างงายกาย (Phillips & Gibson, 1957 : 248, Bordon, 1963 : 398, Schale, 1958 : 3 และ Phillips & Gibson อ้างจาก Byrne, 1966 : 225) *

บุคลิกภาพที่ควบคู่กับความเคร่งครัดแต่อยู่ในลักษณะตรงกันข้าม คือ ความยืดหยุ่น (flexibility) สำหรับคนปกติธรรมดาที่มีสุขภาพจิตดีจะมีขอบข่ายทางจิตใจที่ยืดหยุ่นพอควรอย่างเหมาะสม หรือเคร่งครัดพอประมาณนั่นเอง กล่าวคืออยู่บนทางสายกลางระหว่างความเคร่งครัดกับความยืดหยุ่นเกินขอบเขต (lability) ขอบข่ายของจิตใจโน้มเอียงไปปลายข้างใดข้างหนึ่งของการวัดบุคลิกภาพนี้ ก็แสดงว่าเป็นคนปรับตัวไม่ได้ บุคลิกภาพของคนในสังคมประชาธิปไตยที่จะดำเนินชีวิตอยู่ได้อย่างราบรื่นก็ควรเป็นแบบยืดหยุ่นพอควร ความยืดหยุ่นหรือเคร่งครัดนั้นมีขอบเขตเพียงใดนั้น เท่าที่ศึกษาผลงานของนักจิตวิทยาซึ่งได้ทำการวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้ไว้มากพอจะสรุปได้ว่า ความเคร่งครัดมีลักษณะนิสัยโดดเดี่ยว (unitary trait) แต่มีองค์ประกอบหลายอย่าง (Cattell, 1946 a, Rim, 1955, Weisgerber, 1955 อ้างจาก Gullford, 1959, Applezweig, 1954, Baumeister & Wrightsman, 1961 และ Maher, 1957 อ้างจาก

Michel, 1968 : 28 - 30) ตามที่ทำการค้นคว้ากันมาพบองค์ประกอบของ
ความเคร่งครัดดังนี้ (Dreger, 1962 : 262 และ Spearman, 1927 อ้าง
จาก Gullford, 1959 : 425 - 426)

- ก) ความเคร่งครัดทางความคิดและคตินิยม
- ข) ความเคร่งครัดทางอารมณ์
- ค) ความเคร่งครัดทางเพนนาการและการรับรู้
- ง) ความเคร่งครัดทางการเคลื่อนไหว

สเปียร์แมน (Spearman, 1927 อ้างจาก Gullford, 1959 : 425)
กล่าวว่า "การขึ้นกรานในด้านต่าง ๆ ดังกล่าวมานี้เป็นความเฉื่อยชาทางจิตใจ และ
เป็นคุณภาพที่ตรงข้ามกับความรวดเร็วและความริเริ่ม" บุคลิกภาพในลักษณะนี้สำหรับ
เขาคือนักเรียนไทยซึ่งผู้ใหญ่ออกันว่ายังเป็นไม่อ่อนดั่งวัยนั้น ถ้ามีลักษณะบุคลิกภาพเคร่งครัด
ในระดับสูงเกินไป จะเป็นอุปสรรคในการพัฒนาประเทศตามระบอบประชาธิปไตย
อย่างยิ่ง เนื่องจากเขาเหล่านั้นจะเป็นคนรับรู้อะไรได้อย่างเชื่องช้า หัวเก่า หลง
งมงายในสิ่งที่ไม่เจริญทางวัตถุและจิตใจ และยึดมั่นอยู่แต่ในสิ่งที่ตนรู้และเชื่อมั่นเท่านั้น
ลักษณะเหล่านี้จะเป็นอุปสรรคต่อทั้งการพัฒนาตนเอง สังคม และประเทศชาติในที่สุด

จึงเห็นได้ว่า การศึกษาทัศนคติหรือความสำนึกในหน้าที่พลเมือง-ทัศนคติแบบ
อคติทั่ว ๆ ไป และบุคลิกภาพเคร่งครัดได้แนวทางในการปรับปรุงแก้ไขและพัฒนาบุคลิก
ภาพของเยาวชนไทย ตลอดจนการเปลี่ยนแปลงหรือเสริมสร้างทัศนคติที่นานิยมแก่วัย
ชชชาวไทยให้พร้อมที่จะดำเนินชีวิตในสังคมประชาธิปไตยได้อย่างเหมาะสมยิ่ง ๆ ขึ้น
ไป ซึ่งในที่สุดจะช่วยให้การพัฒนาประเทศเป็นไปได้อย่างสะดวกและรวดเร็ว สมความ
มุ่งหมายและนโยบายของรัฐบาล

การปรับปรุงเปลี่ยนแปลงบุคลิกภาพของบุคคลจะได้ผลดีเพียงใดนั้น ย่อมขึ้นอยู่กับ
ถึงวัยของบุคคลเหล่านั้นด้วย ^{ผู้เขียนได้ทำวิจัยเกี่ยวกับวัยของเด็กไปช่วยผู้ใหญ่ เป็น} วัยรุ่นเป็นวัยหัวเลี้ยวหัวต่อระหว่างเด็กไปสู่วัยผู้ใหญ่ เป็น
วัยแห่งการเตรียมตัวรับผิดชอบตนเองและต่อสังคม จึงเป็นวัยซึ่งเหมาะสมที่จะได้
ศึกษาค้นคว้าหาลักษณะบุคลิกภาพ (รวมทั้งทัศนคติต่าง ๆ) เพื่อหาแนวทางปรับแต่งบุคลิก
ภาพของเขาก่อนที่จะสายเกินไป วัยรุ่นเริ่มประมาณ 11 - 14 ปี ซึ่งเป็นระยะที่เด็ก

กำลังเรียนชั้นประถมศึกษาตอนปลาย ดังนั้น ผู้วิจัยจึงเลือกศึกษาเด็กในระดับนี้
 ระดับหนึ่ง โดยจะจกกลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียน 1-6 และอีกระดับหนึ่ง คือ มัธยม-
 ศึกษาตอนต้นเฉพาะชั้น ม.ศ.2 เนื่องจากชั้นเรียนทั้งสองนี้อยู่ระดับกึ่งกลางของวัยรุ่น
 ตอนต้นและตอนกลางตามลำดับ ลักษณะพัฒนาทางจิตใจเด่นชัดพอที่จะนำมาเปรียบเทียบ
 กัน X การที่เลือกศึกษาวัยรุ่นตอนต้นและตอนกลางต่อเนื่องกัน ก็เพื่อตรวจว่า เด็กมี
 พัฒนาการทางบุคลิกภาพที่ศึกษานี้เหมาะสมมากน้อยแค่ไหน ประกอบกับจะไต่ถามว่า
 ครอบครัวและการศึกษาในโรงเรียนมีส่วนปลูกฝังบุคลิกภาพที่ดีและทัศนคติที่ถูกต้อง
 เหมาะสมกับสังคมไทยไ้มากน้อยเพียงใด ถ้าพบวาลมเหลว จะไต่ถามปรับเปลี่ยน
 แปลงแก้ไขหลักสูตร ตำราเรียน ตลอดจนแสวงหาเทคนิควิธีอบรมที่มีประสิทธิภาพ
 กว่าเดิมต่อไป

อนึ่ง สถานการณ์ภายในครอบครัวนับว่าเป็นสิ่งสำคัญยิ่งต่อการวางรากฐาน
 และการพัฒนาบุคลิกภาพ นอกเหนือจากเรื่องวิธีการอบรมเลี้ยงดูแล้ว ก็เป็นเรื่อง
 ความสัมพันธ์ระหว่างพ่อและแม่ว่าเป็นแบบราบรื่นดี แยกทางกัน หรือว่าทนอยุ่ด้วยกัน
 แบบจำยอมตามคานิยมของไทย น่าจะมีอิทธิพลต่อเด็ก ๆ นอกจากนี้ เกี่ยวกับอาชีพ
 ของพ่อแม่ก็อาจจะมีส่วนกำหนดลักษณะพื้นฐานทางจิตใจของเด็กด้วย

ความหมายของการวิจัย

X ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ ผู้วิจัยต้องการสำรวจลักษณะสภาพจิตใจขั้นพื้นฐาน
 ของวัยรุ่นตามความสนใจดังกล่าวมาแล้ว ภายในขอบเขตที่ปัจจัยต่าง ๆ จะอำนวย
 ดังนี้

1. เพื่อหาความสัมพันธ์ระหว่างความสำนึกในหน้าที่พลเมือง ลักษณะออกดี
 ทั่วไป และความเคร่งครัดที่มีอยู่ในบุคลิกภาพของคนไทย โดยเฉพาะเด็กวัยรุ่น
2. เพื่อศึกษาความสำนึกในหน้าที่พลเมือง ลักษณะออกดีทั่วไปและความ
 เคร่งครัดของวัยรุ่นในภาคเหนือ โดยเปรียบเทียบในด้าน เพศ ระดับชั้นเรียน วัย
 อายุ อาชีพผู้ปกครอง ความสัมพันธ์ของพ่อแม่ ประเภทโรงเรียน และสถานที่เรียน
3. เพื่อสร้างแบบสอบถามวัดลักษณะออกดีทั่วไป

ความสำคัญของการวิจัย

1. แบบสอบถามวัดลักษณะทัศนคติทั่วไปของวัยรุ่นตอนต้นและตอนกลางจะเป็นประโยชน์ในการใช้เป็นเครื่องมือสำรวจปัญหาในสังคมไทยในค่านิยมทัศนคติระหว่างบุคคลและกลุ่ม
2. ผู้ที่สนใจด้านนี้จะได้เข้าใจลักษณะพื้นฐานทางจิตใจบางอย่างของวัยรุ่นไทยในปัจจุบัน เพื่อจะได้มีความสุขในสังคมพอสมควร และลดความรู้สึกเคืองแค้นใจในขณะที่ยังสร้างสรรค์บุคลิกภาพที่น่ายินดีให้แก่คนไทยให้เกิดขึ้นในทันทีทันใดไม่ได้
3. เมื่อทราบลักษณะพื้นฐานทางจิตใจของวัยรุ่นไทยตามที่ได้เลือกมาศึกษาแล้วจะได้มีแนวทางให้ครูและผู้อุปการะ ตลอดจนผู้สนใจให้มีความสำนึกและตระหนักถึงวิธีการอบรมที่ดียิ่งขึ้นจะสามารถปลูกฝังบุคลิกภาพที่งดงามและมีบุรณการต่อไป
4. จะได้เป็นแรงจูงใจให้คนกวาหาสาเหตุที่แท้จริงของลักษณะนั้น ตลอดจนจะได้ชวนชวนศึกษาหาวิธีแก้ไขหรือส่งเสริมลักษณะจิตใจที่มีประสิทธิภาพได้อย่างถูกต้อง
5. เพื่อเป็นแนวทางศึกษากันกว่าในค่านิยมต่อไปให้กว้างขวางและลึกซึ้งยิ่งขึ้น ในเมืองไทย

ขอบเขตของการวิจัย

1. กลุ่มประชากร คือ นักเรียนวัยรุ่นชายหญิงอายุระหว่าง 11 - 18 ปี ซึ่งกำลังเรียนอยู่ในชั้น ป.6 และ ม.ศ.2 ปีการศึกษา 2518 จากโรงเรียนรัฐมอดในภาคเหนือ จำนวนทั้งหมด 620 คน เป็นชาย 329 คน และหญิง 291 คน
2. ตัวแปรที่ศึกษา
  - ก) ด้านการหาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรตาม ได้แก่
    1. ความสำนึกในหน้าที่พลเมือง
    2. ลักษณะทัศนคติทั่วไป
    3. ความเกรงครัด

ข) ด้านการเปรียบเทียบ

1. ตัวแปรต้น ได้แก่

1.1 เพศ แยกเป็น ชาย และหญิง

1.2 ระดับชั้นเรียนแบ่งเป็น ป.6 และ ม.ศ.2

1.3 ช่วงอายุ แบ่งเป็น วัยรุ่นตอนต้น (11.0 - 14.0 ปี)

และวัยรุ่นตอนกลาง (14.1 - 16.0 ปี)

1.4 อาชีพปกครอง คือ เกษตรกรรม ทำขาย รับราชการ
และอื่น ๆ (เช่น ข้างต่าง ๆ รับจ้าง)

1.5 ความสัมพันธ์ของพ่อแม่ คือ อยู่ด้วยกัน และแยกกัน (รวม
หย่าร้าง และตายจากกัน)

1.6 ประเภทโรงเรียน คือ สหศึกษา กับโรงเรียนหญิงหรือ
ชายล้วน

1.7 สถานที่เรียน คือ ในเมือง และนอกเมือง

2. ตัวแปรตาม ได้แก่ ความสำนึกในหน้าที่พลเมือง ลักษณะออก
ตัวไป และความเกรงครัด

ข้อตกลงเบื้องต้น

การวิจัยเรื่องนี้ ดำเนินการโดยอาศัยความถึกเชิงวิทยาศาสตร์ที่วามถึก
ภาพ และทัศนคติของมนุษย์มีลักษณะเป็นแบบแผน มีระบบโครงสร้าง และคุณสมบัติซึ่ง
สามารถวัดออกมาได้ และอธิบายด้วยหลักเกณฑ์ทางคณิตศาสตร์กฎหนึ่งที่เรียกว่า ไอ
โซมอร์ฟิซึม (Isomorphism) (Guilford, 1954) ดังนั้น การวิเคราะห์
ข้อมูล จึงได้นำเอาวิธีการทางสถิติมาเกี่ยวข้องด้วย

นิยามศัพท์เฉพาะ

ความสำนึกในหน้าที่พลเมือง หมายถึง การมีท่าทีความรู้สึกนึกคิดที่สอดคล้อง
และหน้าที่ของพลเมืองในระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยตามรัฐธรรมนูญไทย

เช่น สิทธิในการออกเสียงเลือกตั้ง หน้าที่เคารพต่อกฎหมาย เป็นต้น

ในที่นี้วัดด้วยแบบสอบถามซึ่งผู้วิจัยปรับปรุงจากแบบสอบถามวัดความสำนึก ในหน้าที่พลเมืองของ คร.สวนา พรพัฒน์กุล แห่งสถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ ประสานมิตร (2518) และจากผลงานของออปเพินไฮม์และทอร์เนย์ (Oppenheim and Torney, 1974) และถือเกณฑ์ว่า ผู้ที่ไคคะแนนรวมตั้งแต่ 75 เปอร์เซนต์ ขึ้นไป มีความสำนึกในหน้าที่พลเมืองสูงมาก และผู้ที่ไคคะแนนรวมตั้งแต่ 25 เปอร์เซนต์ลงมา นับว่ามีความสำนึกในหน้าที่พลเมืองต่ำมาก

★ ลักษณะออกทีวีไป หมายถึง ท่าที ความรู้สึก และความกึกก้องที่รุนแรง ซึ่งเป็นการต่อต้านหรือเกลียดชังกลุ่มหรือบุคคลอื่น ๆ ตลอดจนจนถึงการเกลียดชังลักษณะประจำตัวของคนอื่น ๆ ซึ่งแตกต่างกันออกไป เช่น ลักษณะอารมณ์ วิธีการคิด ลักษณะรูปร่าง ฯลฯ อันสื่อถึงว่าวางใจเป็นกลางไม่ได้และไม่เห็นอกเห็นใจเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน

ลักษณะออกทีวีไปนี้ ผู้วิจัยสร้างแบบสอบถามขึ้นวัด โดยถือเกณฑ์ว่าผู้ที่ไคคะแนนรวมตั้งแต่ 75 เปอร์เซนต์ขึ้นไป มีอคติสูงมาก และผู้ที่ไคคะแนนรวมตั้งแต่ 25 เปอร์เซนต์ลงมา นับว่ามีอคติต่ำมาก

ความเคร่งครัด หมายถึง ความไม่สามารถที่จะเปลี่ยนแปลงหรือไม่เต็มใจจะเปลี่ยนแปลงเกี่ยวกับแบบแผนของการคิด หรืออุดมคติ และอารมณ์ซึ่งรวมถึงลักษณะนิสัยบางอย่างที่ประพฤติปฏิบัติเป็นประจำ เช่น ค่านิยม หรือรับประทานอาหารผิดเวลาไม่ได้เลย หัวแข็งไม่ยอมรับฟังความคิดเห็นคนอื่น ฯลฯ

ในที่นี้วัดไคด้วยแบบสอบถามวัดความเคร่งครัดของ อุดม ส่วางกูร (2519) ถ้าคะแนนรวมไคตั้งแต่ 75 เปอร์เซนต์ ถือว่ามีความเคร่งครัดสูงมาก ถ้าคะแนนรวมไคตั้งแต่ 25 เปอร์เซนต์ลงมา นับว่ามีความเคร่งครัดต่ำมาก หรือยืดหยุ่นมากนั่นเอง

เพศ คือ นักเรียนหญิง และนักเรียนชาย ชั้น ป.6 และ ม.ศ.2 ปีการศึกษา 2518

วัยรุ่น คือ นักเรียนชายหญิงที่มีอายุระหว่าง 11 - 18 ปี ซึ่งกำลังเรียนชั้น ป.6 และ ม.ศ.2 ปีการศึกษา 2518 ของโรงเรียนรัฐบาลในภาคเหนือ

ระดับชั้นเรียน คือ ชั้น ป.6 และ ม.ศ.2

ช่วงอายุ คือ วัยรุ่นตอนต้น อายุระหว่าง 11.0 - 14.0 ปี และวัยรุ่น
ตอนกลาง อายุระหว่าง 14.1 - 16.0 ปี

อาชีพปกครอง หมายถึง อาชีพของพ่อหรือแม่หรือผู้อุปการะแทนพ่อแม่
(กรณีที่พ่อแม่ถึงแก่กรรม) ดังนั้น ส่วนใหญ่จะยึดอาชีพพ่อเป็นหลัก ได้แก่ เกษตร
กรรม ค้าขาย รับราชการ และอื่น ๆ

ความสัมพันธ์ของพ่อแม่ หมายถึง การที่นักเรียนอยู่ร่วมกับพ่อแม่ตามปกติ
หรือว่าต้องอยู่กับคนอื่นเพราะพ่อแม่แยกกัน (หย่าร้าง หรือถึงแก่กรรม)

ประเภทโรงเรียน ได้แก่ โรงเรียนสหศึกษา และโรงเรียนหญิงหรือชาย
ล้วน

สถานที่เรียน คือ ตำแหน่งที่ตั้งของโรงเรียนว่าอยู่ในเมืองหรือนอกเมือง

ทฤษฎี เอกสาร และการวิจัยที่เกี่ยวข้อง

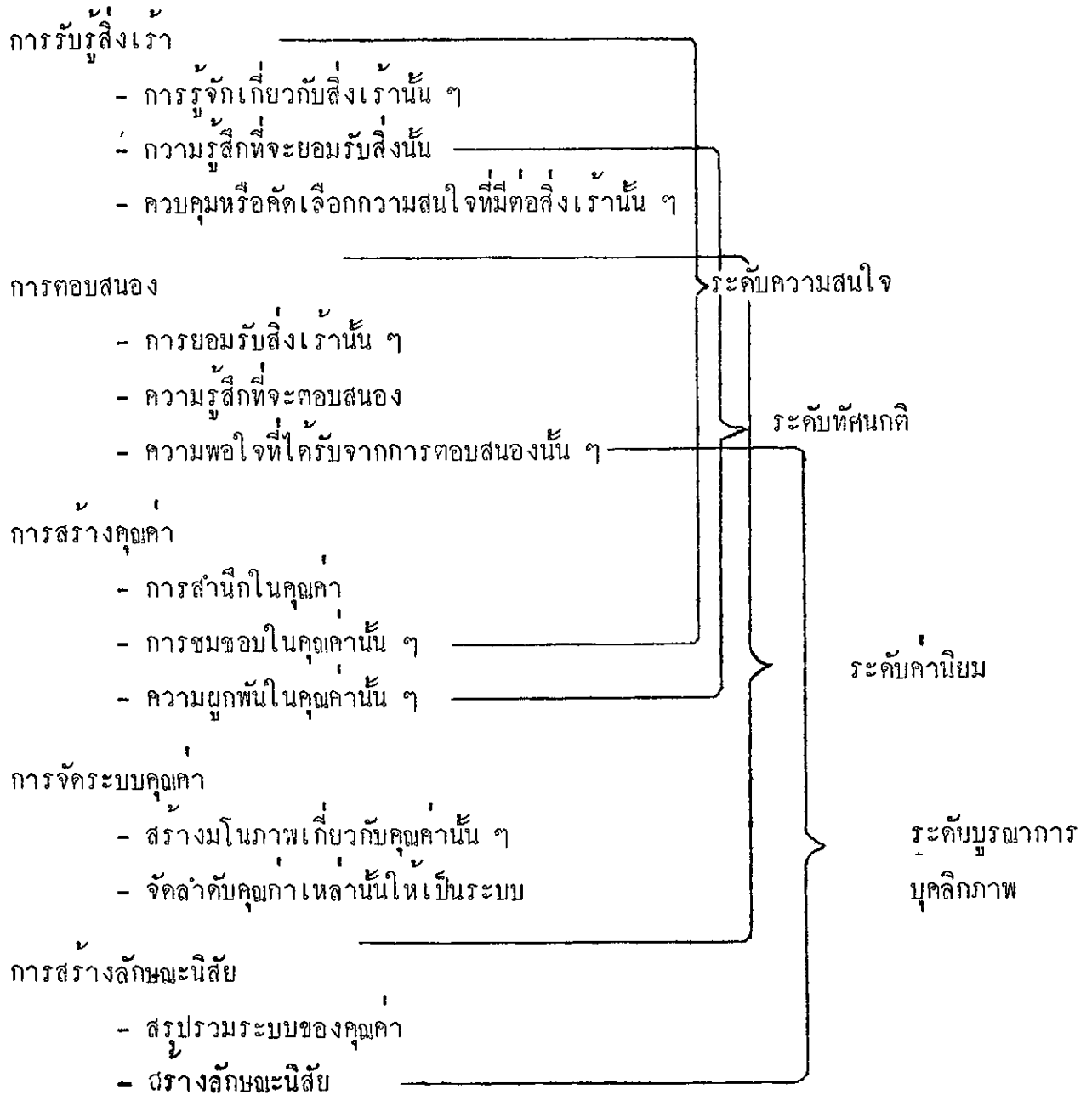
ความสำคัญในหน้าที่พลเมือง

1. มโนภาพของความสำคัญในหน้าที่พลเมือง

การที่บุคคลจะสำคัญในหน้าที่พลเมืองของสังคมประชาธิปไตยหรือไม่นั้นขึ้นอยู่กับว่า เขายอมรับและจดจำเนื้อหาที่เป็นหน้าที่ของเขาได้อย่างถูกต้อง ไว้มากน้อยเพียงใด ก่อนอื่นบุคคลต้องมีความสนใจและเอาใจใส่ต่อสิ่งเหล่านั้น อันจะทำให้เกิดความเข้าใจและนำมาพิจารณาเพื่อที่จะยอมรับและสำนึกต่อไป (Hovland et al., อ้างจาก Insko, 1967 : 13) ขบวนการนำไปสู่การมีทัศนคติที่ดีต่อสิทธิและหน้าที่พลเมืองและความสำคัญในคุณค่านี้นี้ มีขั้นตอนละเอียดละออแตกต่างกันเป็นชั้น ๆ ดังรายละเอียดที่แสดงไว้ในภาพที่ 1 (หน้า 15) ผลสุดท้าย บุคคลจะมีบุคลิกภาพที่สมบูรณ์แบบพร้อมที่จะดำเนินชีวิตและปฏิบัติตนให้เหมาะสมกับในสังคมประชาธิปไตยอย่างราบรื่น อย่างไรก็ตาม ขบวนการต่าง ๆ เหล่านี้จะเกิดขึ้นโดยอัตโนมัติภายใต้ปัจจัยต่าง ๆ ช่วย ดังได้กล่าวแล้วข้างต้น ที่สำคัญ เช่น การศึกษา เสถียรภาพทางเศรษฐกิจของประชาชน และการสื่อสารคมนาคม

หัวใจของการปฏิบัติตนแบบประชาธิปไตย คือ ยึดหลักของความเสมอภาค เสรีภาพ และภราดรภาพ (ซึ่งได้แก่ ความรักกันฉันท์พี่น้อง ไม่มีใครไม่ตรีต่อกัน ถือว่าทุกคนมีความสำคัญเท่าเทียมกัน นับถือซึ่งกันและกัน โดยยึดหลักที่ว่าแต่ละคนมีความสามารถพิเศษไม่ทางใดก็ทางหนึ่งแตกต่างกันไป) (สาย ภาณุรัตน์ อ้างจาก นนทบุรี, 2515 : 6) นอกจากนี้ยังมีองค์ประกอบอื่นที่สำคัญ คือ การให้มีการเลือกตั้งโดยเสรีและตามกำหนดระยะเวลา ให้ทุกคนมีสิทธิเกี่ยวกับการเลือกตั้งได้อย่างกว้างขวาง และคัดค้านปัญหาโดยอาศัยเสียงข้างมาก แต่ก็ไม่ให้ความคุ้มครองแก่ฝ่ายเสียงข้างน้อยเท่า ๆ กันควย เพื่อประกันว่า เป็นไปเพื่อส่วนรวม การใช้สิทธิคัดค้านสิทธิในการแสดงความคิดเห็นโดยเสรี การยอมรับความศักดิ์สิทธิ์ของกฎหมายที่ตราไว้

ภาพ 1 แสดงลำดับขั้นพัฒนาการของทัศนคติ (อ้างจาก เชิดศักดิ์ โขวาสินธุ์, 2516)

และการมีรัฐธรรมนูญเป็นแม่บท (นนทบุรี, 2515 : 7 และบุญเย็น วอทอง, อ้างจาก วัลลภ พุ่มพวง, 2514 : 35)

จากที่กล่าวมาพอจะมองเห็นได้ว่า ความสำนึกในหน้าที่พลเมือง หมายถึง การมีความสนใจ ทัศนคติและค่านิยม ไปในทางสนับสนุนสิทธิและหน้าที่ของพลเมือง ตามรัฐธรรมนูญของไทย ตลอดจนการมีน้ำใจเป็นประชาธิปไตย และพร้อมที่จะแสดงออกมาตามกาละเทศะอันควร

2. การเรียนรู้เพื่อความสำนึกในหน้าที่พลเมือง

บุคคลจะปฏิบัติตนในวิถีประชาธิปไตยได้เต็มທີ່นั้นต้องมีทัศนคติที่ดีต่อประเด็นต่าง ๆ ของความเป็นประชาธิปไตย เขาจึงจะสามารถสำนึกในหน้าที่พลเมืองตามระบอบประชาธิปไตย "ซึ่งจะแสดงออกมาในรูปของการเคารพกฎการอยู่ร่วมกัน การปฏิบัติหน้าที่ของตนอย่างสมบูรณ์ การใช้สิทธิของตนอย่างเต็มที่ และการไฝ่ฝันสันติภาพ" (ธงชัย ลักคนสุวรรณ, 2517 : 22) สำหรับเรื่องประชาธิปไตยนี้ก็เป็นสิ่งที่ต้องอาศัยการเรียนรู้และการสอนเช่นเดียวกับเรื่องอื่น ๆ เพื่อเป็นการรับความรู้ มีทัศนคติแล้วเกิดความสำนึกในคุณค่าของประชาธิปไตย และสามารถปฏิบัติได้เป็นปกติวิสัย ในทางทฤษฎีอาจแบ่งขั้นตอนของการเรียนรู้ทางการเมืองของบุคคลออกเป็น 5 ขั้น (ปรีชา หงษ์ไกรเลิศ, 2518 : 17 - 25) คือ

ขั้นที่ 1 เป็นขั้นเรียนรู้มูลฐานของมนุษย์ เด็ก ๆ เมื่อเกิดจากครรภ์มารดาก็จะได้รับการฝึกฝนอบรม ตลอดจนการเรียนรู้ต่าง ๆ เกี่ยวกับวัฒนธรรม ความเชื่อ ความถูกผิดในการกระทำต่าง ๆ ตลอดจนการแสดงออกซึ่งความรู้ความเข้าใจในหลักการต่าง ๆ โดยมีบิดามารดา ปู่ ย่า ตา ยาย หรือสมาชิกอื่น ๆ ในครอบครัวเป็นผู้สอนหรือฝึกฝนอบรม เพื่อที่จะให้เด็กนั้น ๆ ได้เป็นสมาชิกของสังคมต่อไป เด็กจะได้รับการสั่งสอน อบรมในค่านิยมและทัศนคติ ความซื่อสัตย์สุจริต หรือทักษะ ตลอดจนความสัมพันธ์ในบทบาทต่าง ๆ ซึ่งสมาชิกในครอบครัว หรือเพื่อนบ้านได้มีอยู่ด้วยกัน เช่น เด็กจะถูกสอนให้รู้จักกล่าวคำอำวโสในครอบครัวว่าใครเป็น ปู่ ย่า ตา ยาย พ่อแม่ พี่น้อง ฯลฯ และผู้ใดมีอำวโสมากกว่ากัน เด็กจะถูกสอนให้ยอม

รับทราบและค่านิยมต่าง ๆ เหล่านี้ ซึ่งจะทำให้เด็กค่อย ๆ เรียนรู้ที่ละน้อยจนเกิด
ความเชื่อ และอาจกลายเป็นพฤติกรรมของเขาไป

ขั้นที่ 2 เป็นขั้นที่เด็กจะเรียนรู้จากประสบการณ์ต่าง ๆ ที่ได้รับมาจากการ
การสั่งสอนอบรมในชั้นมูลฐาน จะทำให้เด็กเกิดความรู้สึกนึกคิดและความเชื่อซึ่งจะ
ทำให้เกิดโครงสร้างบุคลิกภาพมูลฐาน ในขั้นนี้เด็กจะมีความเชื่อว่า ตนเป็นส่วนหนึ่ง
ของสังคม และจะมีการรับรู้ในบุคลิกภาพต่าง ๆ ตลอดจนการพัฒนาความรู้ความเข้าใจ
เกี่ยวกับคำสั่งสอน ค่านิยม ทัศนคติ ความเชื่อ ความดี ความเลว ฯลฯ ซึ่งตนได้
รับมาจากการเรียนรู้ในชั้นมูลฐาน และสิ่งเหล่านี้ก็จะกลายมาเป็นสิ่งประทับใจ และ
ความเชื่อปร่าปรายที่ฝังแน่นอยู่กับทัศนคติของเด็กเป็นบรรทัดฐานเบื้องต้นของพฤติกรรม
เช่น ถ้าในครอบครัวได้มีการสั่งสอนให้สมาชิกเชื่อฟังผู้มีอาวุโสสูงสุด และรอง ๆ ลง
มาตามลำดับ โดยไม่คำนึงถึงเหตุผลหรือความถูกต้องในหลักการของประชาธิปไตย
ซึ่งยึดถือหลักความเสมอภาคและเสรีภาพภายใต้ขอบเขตของความชอบธรรมแล้ว สมาชิก
ที่ได้รับการสั่งสอนก็就会有ความเชื่อในระบบอาวุโสมากกว่าหลักการ และอาจมีอิทธิ
พลทำให้เกิดค่านิยมในตัวบุคคลมากกว่าหลักการสำหรับสมาชิก หรือบุคคลนั้น ๆ ถ้า
หากสถาบันที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของมนุษย์อื่น ๆ เช่น โรงเรียน กลุ่มทางสังคม
(เพื่อนฝูง อาชีพ การกุศล การเมือง ฯลฯ) สถาบันทางศาสนา สถาบันการศึกษา
ชั้นสูง ระบบราชการ ฯลฯ ไม่เปลี่ยนแปลงการสอน หรือการฝึกอบรมให้เด็กมีความ
เข้าใจในหลักการของประชาธิปไตย เช่น ในครอบครัวสอนให้เคารพอาวุโสโดยไม่
คำนึงถึงเหตุผลและความถูกต้อง เมื่อเด็กเติบโตขึ้นและต้องไปโรงเรียนหรือเข้ากลุ่ม
สังคม ถ้าโรงเรียนหรือกลุ่มสังคมต่าง ๆ เหล่านี้ยังคงยึดถือในเรื่องตัวบุคคลมากกว่า
หลักการ เช่น เกี่ยวกับการฝึกอบรมในครอบครัว เด็กคนนั้นก็จะมีทัศนคติและค่านิยมที่
ยอมรับความถูกต้องของตัวบุคคลมากกว่าหลักการ

ขั้นที่ 3 เป็นขั้นของการเรียนรู้ทางการเมืองของบุคคล กล่าวคือ
เมื่อบุคคลเหล่านี้ได้เติบโตขึ้นและมีค่านิยม ทัศนคติ ตลอดจนพฤติกรรมที่ได้รับมาจากการ
การเรียนรู้ใน 2 ขั้นแรก บุคคลนั้นจะสามารถเข้าใจการเมืองในทัศนะของเขา เช่น
ตามบุคคลนั้น ๆ ได้รับการสั่งสอนอบรมเรื่องประชาธิปไตย (ได้แก่ หลักเสรีภาพ และ

หลักความเสมอภาค ตลอดจนกติกาต่าง ๆ ของประชาธิปไตย ซึ่งหมายความว่ารวมถึงการมีระเบียบวินัย ความรับผิดชอบ ความซื่อสัตย์ ฯลฯ) ในครอบครัวและโรงเรียนเป็นอย่างดีแล้ว บุคคลนั้น ๆ ก็จะมีทัศนคติและค่านิยมในหลักการและแนวปฏิบัติของประชาธิปไตยได้อย่างถูกต้อง กล่าวคือ เขาจะไม่คำนึงถึงประชาธิปไตยแต่เพียงรูปแบบ หากแต่เป็นวิถีชีวิตและอุดมการณ์ด้วย ถ้าใครมาให้อภิสิทธิ์หรือการตัดสินใจที่ไม่คำนึงถึงเหตุผลและหลักการ เขาจะต่อสู้คัดค้านตามวิถีทางประชาธิปไตยทันที ในขณะที่ 3 นี้บุคคลสามารถวินิจฉัยและตัดสินใจ ตลอดจนมีความรู้ความเข้าใจในเหตุการณ์ทางการเมืองใด กล่าวคือ บุคคลสามารถตัดสินใจความถูกต้อง ความถูกต้อง ความดีเลว ความพอใจในการกระทำของบุคคลอื่น ๆ รวมทั้งเจ้าหน้าที่ของรัฐบาลได้แล้ว ถ้าบุคคลนั้นได้รับการฝึกอบรมในหลักการของประชาธิปไตยมาใน 2 ชั้นแรก ก็จะทำให้บุคคลมองเห็นการดำเนินงานที่ไม่เป็นไปตามหลักประชาธิปไตยเป็นสิ่งผิด และจะต้องหาทางคัดค้านตามวิถีทางแห่งประชาธิปไตย เช่น การประท้วงโดยสงบ หรือการหาทางเสนอความคิดเห็นที่ถูกต้องไปยังกลุ่มเจ้าหน้าที่ที่มีอำนาจเพื่อให้แก้ไขต่อไป แต่ทั้งนี้มิได้หมายความว่า จะประท้วงด้วยวิธีการที่ผิดกฎหมายอันมิใช่เป็นวิถีทางแห่งประชาธิปไตย

การเรียนรู้ในชั้นที่ 3 นี้ จึงเป็นการเรียนรู้วัฒนธรรมทางการเมือง กล่าวคือ บุคคลนั้น ๆ จะมีทัศนคติและสามารถเข้าใจการกระทำต่าง ๆ ทางการเมืองของบุคคลอื่น หรือเจ้าหน้าที่ของรัฐบาลได้ การที่บุคคลจะมีทัศนคติและความรู้เข้าใจในเรื่องประชาธิปไตยอย่างไรวินั้น ย่อมเป็นผลสืบเนื่องมาจากการเรียนรู้ทางสังคมและการเมืองของบุคคลใน 2 ชั้นแรกดังกล่าวมาแล้ว ถ้าบุคคลนั้นได้รับการอบรมแบบประชาธิปไตยมาในทุกขั้นตอนของการสั่งสอนอบรม บุคคลนั้น ๆ ก็จะมีทัศนคติและความรู้ความเข้าใจในเรื่องประชาธิปไตยอย่างถูกต้อง แต่ในทางตรงกันข้าม ถ้าบุคคลนั้น ๆ ได้รับการอบรมในเรื่องต่าง ๆ ผิดหลักการของประชาธิปไตย แม้ว่าเขาจะถูกอิทธิพลจากสิ่งแวดล้อมอื่น เช่น วิทยาลัย มหาวิทยาลัย ซึ่งบุคคลนั้นศึกษาอยู่ให้ยอมรับการมีรูปแบบของประชาธิปไตย เช่น การมีสถานักเรียน สถานีสตินักศึกษา หรือมีพรรคการเมืองต่าง ๆ ภายในวิทยาลัย หรือมหาวิทยาลัย ในทางปฏิบัติบุคคลนั้น ๆ ก็จะมียังคงยึดถือตัวบุคคล และจะไม่ค่อยมีการเข้มงวดในระเบียบวินัย ความรับผิดชอบต่อหมู่คณะ การเคารพต่อ

กติกา ฯลฯ เพราะบุคคลนั้นยังมีทัศนคติและความเชื่อในสิ่งต่าง ๆ ที่เป็นอุปสรรก
ต่อประชาธิปไตยอยู่

ขั้นที่ 4 เป็นขั้นซึ่งบุคคลที่มีความสนใจในกิจการบ้านเมืองเป็นพิเศษ
พิจารณาที่จะมีส่วนร่วมทางการเมือง ได้แก่ การรวมตัวก่อตั้งกลุ่มทางการเมือง
พรรคการเมือง รวมทั้ง การสมัครเข้ารับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร หรือ
สมาชิกสภาจังหวัด สภาเทศบาล ฯลฯ ตลอดจนการเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐบาล ในชั้น
ที่ 4 นี้ จึงเป็นขั้นที่บุคคลมีความรู้ความเข้าใจในเรื่องการเมืองมากพอสมควร
(จะเข้าใจการเมืองแบบเสรีประชาธิปไตย หรือลัทธิการเมืองอื่นใดก็ตาม) ฉะนั้น
ขั้นนี้จึงเป็นขั้นแสดงออกทางการเมืองของบุคคลโดยเปิดเผย ไม่ทางตรงก็ทางอ้อม
กล่าวคือ ถ้าบุคคลนั้นยึดหลักการของประชาธิปไตยเป็นรูปอุดมการณ์และวิถีชีวิต เขา
ยอมจะเป็นข้าราชการ หรือนักการเมืองที่ดีในระบบประชาธิปไตย ในทางกลับกัน
ถ้าบุคคลนั้นมีทัศนคติที่ไม่เป็นไปตามหลักการของประชาธิปไตย เขาอาจจะกลายเป็น
นักการเมือง หรือข้าราชการที่ไม่ดีในระบบประชาธิปไตย และในขั้นที่ 4 นี้ จึงเป็น
ขั้นซึ่งมีความสำคัญต่อประเทศชาติเป็นอย่างยิ่ง เพราะประชาชนจะได้รับประโยชน์
หรือเสียประโยชน์ก็อยู่ที่ความประพฤติอันชอบธรรม และมีประสิทธิภาพของข้าราชการ
และนักการเมืองต่าง ๆ เหล่านี้

ขั้นที่ 5 เป็นขั้นที่บุคคลได้รับอิทธิพลจากวัฒนธรรมสากล ทั้งนี้ หมาย
ความถึงการแพร่ของวัฒนธรรม ซึ่งเกิดขึ้นได้จากภาพยนตร์ โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์
วิทยุ และสื่อมวลชนต่าง ๆ ตลอดจนการเดินทางเข้าออกประเทศของนักศึกษาร่าง
ประเทศ หรือคนในประเทศ หนังสือ ตำรา เอกสารต่าง ๆ ทำให้บุคคลในสังคมไ้
รับอิทธิพลทางวัฒนธรรมของต่างประเทศ เช่น การเดินขบวนเรียกร้องสิทธิทางการเมือง
เมืองของประชาชน หรือนิสิตนักศึกษาในประเทศอินโดนีเซีย เกาหลีใต้ ญี่ปุ่น สหรั
อเมริกา ฯลฯ ทำให้มีการตื่นตัวในสิทธิทางการเมืองของนิสิตนักศึกษาในประเทศไทย
ฉะนั้น การมีทัศนะทางการเมืองของประชาชนในประเทศจึงอาจถูกอิทธิพลจากการเผย
แพร่ของวัฒนธรรมต่างประเทศได้มากที่สุด เราอาจพบเห็นตัวอย่างของประชาชนที่อยู่
ในสังคมชนบทซึ่งถูกอิทธิพลของการแพร่วัฒนธรรมของชาวกรุงเทพฯ ไปยั่วยุให้มีการ

ต้นตัวทางการเมือง เช่น การเรียกร้องสิทธิต่าง ๆ รวมทั้งกรรมสิทธิ์ในที่ดินของ ชาวนา ชาวสวน ฯลฯ ในขั้นที่ 5 นี้ จึงมีความสำคัญต่อพฤติกรรมทางการเมือง ของบุคคลในสังคมไม่มากนัก เพราะสังคมต่าง ๆ ต้องพึ่งพาอาศัยกัน และมีการ ติดต่อกันอยู่เสมอทั้งทางตรงและทางอ้อม เราจึงพบเห็นอยู่เสมอว่า มีการเลียนแบบ การกระทำของประชาชนในสังคมหนึ่งต่อประชาชนในอีกสังคมหนึ่ง เช่น การกระทำ ต่าง ๆ ของประชาชนในกรุงเทพฯ มักเป็นที่นิยมของประชาชนในชนบท แพร่ชนมยาว หรือทางเงงขามานในประเทศยุโรป และสหรัฐอเมริกาได้กลายเป็นแฟชั่นของชนรุ่น หนุ่มสาวในหลายประเทศทั่วโลก ฉะนั้น การเลียนแบบการกระทำทางการเมือง เช่น การชุมนุมทางการเมืองจึงระบอบไปในหมู่ประชาชนต่าง ๆ ทั่วโลก

ในขั้นนี้ถ้ารัฐจะได้อำนาจให้มีการศึกษาวิธีการต่าง ๆ อันเป็นไปตามหลักการ ประชาธิปไตย เช่น การเดินขบวนโดยวิธีการอันสงบ และอยู่ภายใต้กฎหมายของ บ้านเมือง ซึ่งได้กระทำกันอยู่ในหลายประเทศที่เป็นประชาธิปไตยในยุโรปและอเมริกา เห็นจะเป็นการช่วยให้ประชาชนในประเทศ มีการเลียนแบบทางการเมืองได้ถูกต้อง ตามหลักการประชาธิปไตยมากขึ้น เพราะถ้าปล่อยให้ประชาชนเลียนแบบอย่างใด โดยไม่มีความเข้าใจในระบอบประชาธิปไตยมูลฐานใน 4 ขั้นแรกดังกล่าว ก็จะเป็นอันตรายสำหรับระบอบประชาธิปไตยของประเทศในที่สุด

จากทฤษฎีการอธิบายขั้นตอนของการเรียนรู้ประชาธิปไตยจึงกล่าวได้ว่า การ ที่บุคคลจะสามารถแสดงออกทางการเมืองหรือมีความสำนึกในหน้าที่พลเมืองตามระบอบ ประชาธิปไตยนั้น บุคคลจะต้องผ่านขบวนการอบรมสั่งสอนให้เกิดการเรียนรู้ไปตามลำดับ ขั้นจากขั้นมูลฐานที่สุด แล้วพัฒนาซับซ้อนขึ้นโดยไม่ข้ามขั้น ถ้าบุคคลใดได้รับการปลูกฝัง หลักการเมืองแบบอื่นไว้แล้ว เขาย่อมแสดงออกทางการเมืองหรือสำนึกในหน้าที่พลเมือง ตามระบอบประชาธิปไตยเพียงผิวเผิน และบิดเบือนหลักประชาธิปไตยที่แท้จริงไปไม่มากนัก ตามหลักทฤษฎีจิตวิทยาสังคมแล้ว จำเป็นต้องมีการเปลี่ยนแปลงทัศนคติดั้งเดิมของบุคคล และสร้างทัศนคติอันเป็นที่พึงปรารถนาของสังคมไทยปัจจุบัน กล่าวคือ เป็นการโฆษณาชวนการเปลี่ยนแปลงหรือสร้างทัศนคติ เช่น ใจหลักการเมืองจากทฤษฎีการ เรียนรู้ทางจิตวิทยาทฤษฎีต่าง ๆ ซึ่งก็เป็นไปตามขั้นตอนของการเรียนรู้

ทางการเมืองดังกล่าวข้างต้นนั้นเอง หรือหลักการอื่น ๆ ทางจิตวิทยาสังคม ซึ่งมีอีกหลายวิธีการ

3. สิ่งส่งเสริมความสำนึกในหน้าที่พลเมือง

นักวิชาการปกครองได้กล่าวถึงสิ่งที่ช่วยเกื้อกูลความสำนึกทางการเมือง (ส่วนหนึ่งของหน้าที่พลเมือง) ไว้ 3 ประการ คือ อำนาจของประชาชน ความเท่าเทียมกัน และความเชื่อมั่นในตนเอง (วิทยา สุจริตชนารักษ์, 2516 : 20 - 31) X

เนื่องจากการปกครองระบอบประชาธิปไตยนั้น อำนาจจอชไปโดยอันเป็น อำนาจสูงสุดในการปกครองประเทศ มาจากปวงชนชาวไทย นั่นคือ เป็นการให้ความ สำคัญอย่างยิ่งแก่ประชาชน ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญขั้นต้นจึงจะคลี่ใจให้ประชาชนแสดงออกซึ่ง ความสำนึกในหน้าที่ของตน การที่ทำให้ประชาชนมีอำนาจก็เพื่อจะทำให้เขากล้าที่จะลง มือกระทำและแสดงออกตามสิทธิของเขา แต่ความกล้าโดยปราศจากอำนาจไม่อาจทำ ให้คนปรารถนาแสดงพฤติกรรมตามหน้าที่อย่างสุดความสามารถ

อำนาจช่วยให้เกิดประสิทธิภาพ จะเห็นว่า เท่าที่ผ่านมานานแล้ว อำนาจของปวงชนชาวไทยมีแต่ในนามเท่านั้น ประเทศไทยจึงไม่ค่อยมีประสิทธิภาพในการปกครองและบริหารบ้านเมือง

ปัจจัยส่งเสริมความสำนึกในหน้าที่พลเมือง ประการที่ 2 คือ ความเท่าเทียมกันของคนทุกคนในสังคม ได้แก่ เท่าเทียมในโอกาสและในฐานะเป็นมนุษย์คนหนึ่งเหมือนกัน ความเท่าเทียมกันในโอกาส หมายถึง การที่ทุกคนมีช่องทางที่จะทำอะไรได้เท่า ๆ กัน เช่น การประกอบอาชีพ การศึกษา, การแสดงความสามารถ ฯลฯ ความเสมอภาคในประเด็นนี้ จะเกิดขึ้นไม่ได้ ถ้าคนในสังคมมีกานิยมแบบเล่นพรรคเล่นพวกและกีดกัน หรือมีอคติ อันจะเป็นเหตุให้คนที่มีความถนัดและความสามารถเท่าเทียมกันได้รับโอกาสไม่เท่ากัน และยังเป็นผลกระทบกระเทือนหรือขัดขวางการแสดงความสำนึกในหน้าที่พลเมืองของบุคคลอื่นอีกด้วย

ความเท่าเทียมกันในฐานะที่ทุกคนมีสภาพแห่งความเป็นมนุษย์เท่าเทียมกัน จะทำให้ทุกคนในสังคมมองเห็นคุณค่าของตนที่มีต่อสังคม อันจะเป็นการทำให้เกิดแรงจูงใจที่จะช่วยกันสร้างสรรค์สังคมแทนการทำลายล้างซึ่งกันและกัน เช่น การที่

ไม่พึงใจเชื่อว่า ความเป็นมนุษย์ขึ้นอยู่กับสถานภาพทางเศรษฐกิจ หรือความหรูหรา
ในสังคม ฯลฯ

ปัจจัยที่จะช่วยส่งเสริมความสำนึกในหน้าที่พลเมืองอีกประการหนึ่ง ก็คือ
ความเชื่อมั่นในตนเอง ซึ่งเป็นสิ่งที่แสดงว่าบุคคลเป็นส่วนสำคัญส่วนหนึ่งของสังคม
และมีความหมายแก่สังคมนั่นเอง ถ้าคนทุกคนในสังคมมีความเชื่อมั่นในตนเองแล้ว
เขาจะไม่เฉยเมยต่อภาวะเหตุการณ์ต่าง ๆ ในสังคมของตน จะไม่ยอมอดทนต่อภาวะ
กดดันทางการเมืองการบ้านการเมือง และกล้าเข้าไปยุ่งเกี่ยวกับสิทธิและหน้าที่ที่ถูกต้อง ดัง
นั้น ความเชื่อมั่นในตนเองจึงเป็นสิ่งที่สำคัญที่จะกระตุ้นและยอมจิตใจ หรือบำรุงน้ำใจ
ให้ทุกคนกล้าแสดงออกซึ่งความคิดเห็นในทุก ๆ สิ่งที่เกี่ยวข้องกับชีวิตตน และความอยู่รอด
ของสังคม โดยเฉพาะในเรื่องความสำนึกในหน้าที่พลเมือง

✓ 4. การแสดงความสำนึกในหน้าที่พลเมือง

วิทยา สุจริตชนารักษ์ (2516 : 44 - 70) ได้กล่าวถึงการแสดง
ความสำนึกทางการเมืองไว้ 3 แบบ คือ

✓ ก. การแสดงออกโดยลำพัง เช่น การประท้วงกันเกี่ยวกับคำสั่งคณะ
ปฏิวัติ เรื่องการห้ามชุมนุมกันในที่สาธารณะเกิน 5 คน หากฝ่าฝืนจะถูกจับกุม การ
สนทนาเรื่องการเมือง ฯลฯ เหล่านี้เป็นการแสดงออกตามความต้องการของระบอบ
ประชาธิปไตย ซึ่งแสดงว่าไม่เฉยเมยต่อเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นต่อชีวิตตนเองและบ้าน
เมืองของตน

นอกจากการประท้วงกันเฉย ๆ แล้ว อาจนำไปสู่ขั้นการเขียนข้อคิดเห็น
ไปลงหน้าหนังสือพิมพ์ หรือถ้ามีโอกาสได้เป็นผู้ปราศรัยในงานบางแห่ง ก็อาจหยิบยก
เรื่องนั้น ๆ ขึ้นมาเป็นปัญหาถกเถียง หรือเสนอความเห็นให้แก่ชุมชน

การแสดงออกตามลำพังอีกอย่างหนึ่งที่แพร่หลายกันในหมู่มคนไทย คือ การร้อง
ทุกข์เพื่อระบายความคับคั้นด้วยความสุจริตใจจริง ๆ จึงจะนับว่าเป็นสิ่งที่ดี

✓ ข. การรวมกลุ่ม เนื่องจากการกระทำโดยลำพัง จะไม่ค่อยได้ผลอะไร
นัก นอกจากคนแสดงออกนั้น ๆ จะมีชื่อเสียงอยู่แล้ว การแสดงออกแบบรวมกลุ่มกันก็
เท่ากับเป็นการได้เสียงจำนวนมากทำให้มีน้ำหนักควรแก่การรับฟังได้ แต่ขั้นนี้เป็น

เพียงการรวมกลุ่มโดยสมัครใจ ไม่มีข้อบังคับใด ๆ เป็นการชักจูงให้คนที่มีความคิดเห็นตรงกันมารวมมือกันกระทำในสิ่งที่เขาสนใจร่วมกัน เช่น กลุ่มชาวนา สมาคมนักหนังสือพิมพ์ สมาคมสตรีไทย การรวมกลุ่มดังกล่าวนี้ จะเกิดประโยชน์แก่สมาชิกของกลุ่ม เช่น ให้ความรู้ บริการสถานที่อำนวยความสะดวกต่าง ๆ รักษาผลประโยชน์ของกลุ่มแต่ละกลุ่ม การแสดงออกในชั้นนี้ยังมีลักษณะแคบ กล่าวคือ ได้ประโยชน์แต่ในแง่การสมาคมเฉพาะวงการของตนเป็นหลัก อาจจะขาดประโยชน์ในแง่ความจริงทางปัญญา กลุ่มสมัครใจที่พอจะเป็นประโยชน์แก่สังคมส่วนใหญ่มากคือ กลุ่มที่รวมตัวกันเขาทำหน้าที่ปกป้อง และรักษาผลประโยชน์ส่วนรวม ซึ่งเห็นว่าเป็นสิ่งสำคัญแก่คนทั่วไป เช่น กลุ่มอนุรักษ์ธรรมชาติ กลุ่มสนับสนุนผู้สันติวิธี

✓ ก. การมีส่วนร่วมทางการเมืองโดยตรง ได้แก่ การมีส่วนร่วมเกี่ยวข้องกับการเลือกตั้งและพรรคการเมือง

การเลือกตั้งเป็นโอกาสที่ประชาชนจะสามารถเปลี่ยนตัวแทนปกครองโดยสันติวิธี การใช้สิทธิในการออกเสียงเลือกตั้ง เป็นการแสดงออกที่สมบูรณ์ของการสำนึกทางการเมือง ในทางวิชาการ มักจะใช้จำนวนเปอร์เซ็นต์ของผู้ไปออกเสียงเลือกตั้ง เป็นเครื่องชี้ว่า ประชาธิปไตยในประเทศนั้น ๆ มีความก้าวหน้าสักแค่ไหน กล่าวคือ เป็นดัชนีบ่งถึงความสนใจของพลเมืองเกี่ยวกับวิถีชีวิตในสังคม

พรรคการเมือง เป็นเครื่องมือในการค้นหาบุคคลที่มีความสามารถเข้าไปบริหารประเทศแทนคนชุดเก่า พรรคการเมืองเท่ากับเป็นผู้เตรียมตัวผู้ที่ไปปกครองประเทศต่อไป หน้าที่สำคัญของพรรคการเมือง คือ เป็นผู้ทำหน้าที่ชี้แจงให้ประชาชนเข้าใจบางเรื่องของปัญหาการเมืองที่อาจจะซับซ้อนเกินไป นอกจากนี้ก็เป็นตัวกลางระหว่างรัฐกับประชาชน ทำหน้าที่แทนประชาชนในการควบคุมรัฐบาล ทำให้ประชาชนกับรัฐบาลมีสื่อติดต่อกันได้ พรรคการเมืองยังมีส่วนช่วยในการศึกษาทางการเมืองแก่ประชาชน เป็นผู้เสนอนโยบายแก่ประชาชน และทำให้ประชาชนมีโอกาสแสดงบทบาททางการเมือง

สำหรับการแสดงความสนใจพรรคการเมือง ก็อาจกระทำด้วยการไปฟังคำปราศรัยของนักการเมืองพรรคนั้น ๆ อ่านสิ่งพิมพ์ที่เกี่ยวกับการแถลงนโยบายของ

พรรค ในที่สุดก็สมัครเป็นสมาชิกพรรคการเมืองต่าง ๆ และทำงานให้แก่พรรคนั้น ๆ

เท่าที่กล่าวถึงทฤษฎีและเอกสารต่าง ๆ ซึ่งเกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ในหน้าที่พลเมืองตลอดจนวิธีการส่งเสริมและแสดงออกซึ่งความสัมพันธ์ในหน้าที่พลเมืองนั้น พอจะสรุปได้ว่า ความสัมพันธ์ในหน้าที่พลเมืองอาศัยกระบวนการเรียนรู้และอบรมสั่งสอน โดยเริ่มจากครอบครัวมาสู่โรงเรียนและรวมไปถึงสื่อมวลชนต่าง ๆ ในสังคม และจะต้องมีสิ่งเอื้อต่อการพัฒนาความสัมพันธ์ในหน้าที่พลเมือง อาทิ อำนาจของบุคคลแต่ละคน ความเท่าเทียมกันของแต่ละคนในสังคม และความเชื่อมั่นในตนเอง จึงจะทำให้บุคคลมีความสัมพันธ์ในหน้าที่พลเมือง แสดงออกมาให้ปรากฏแก่สังคม ตั้งแต่ชั้นง่าย ๆ ควบคู่การวิพากษ์วิจารณ์ปรากฏการณ์ภายในสังคมไปจนถึงขั้นสูง คือ การเข้าไปร่วมมือทำงานให้แก่ประเทศชาติด้วยความหวังดีต่อสังคมโดยรวม เช่น เป็นข้าราชการ หรือนักการเมืองที่น่านิยมยกย่อง

5. การวิจัยเกี่ยวกับความสัมพันธ์ในหน้าที่พลเมือง

5.1 การพัฒนาการของวัยรุ่นเกี่ยวกับความสัมพันธ์ในหน้าที่พลเมือง

จากการวิจัยคนควาเกี่ยวกับการเจริญเติบโตในด้านความสัมพันธ์ต่อชุมชนในระยะวัยรุ่น (Adelson and Robert, 1966) ศึกษาด้วยวิธีสัมภาษณ์อย่างลึกซึ้ง จากผู้ถูกทดลอง 120 คน ซึ่งมีอายุ 11 13 15 และ 18 ปี แต่ละระดับอายุมีจำนวน 30 คน ผลพบว่า (ก) ก่อนอายุ 13 ปี วัยรุ่นรับเอาวิถีทางการเมืองไว้อย่างจิตใจของเขาเองได้ยาก และผลลัพธ์ทางสังคมของการแสดงปฏิกิริยาทางการเมืองนั้น วัยรุ่นระดับดังกล่าวนี้ก็จินตนาการได้ยากลำบาก (ข) วัยรุ่นอายุน้อยกว่า 15 ปี พบความลำบากในการตระหนักถึงชุมชนเป็นส่วนรวม เขามีความคิดรวบยอดเกี่ยวกับรัฐบาลในรูปของการบริการที่เป็นรูปธรรมและทำอย่างพิเศษ (ค) วัยรุ่นตอนต้น มีพัฒนาการความกิดเกี่ยวกับอนาคตยังไม่สมบูรณ์ ฉะนั้น ในช่วงหลัง ๆ เท่านั้นที่เขาจะสามารถมีบทบาททางการเมืองเพื่อผลในระยะยาว (ง) วัยรุ่นตอนต้นมักจะไข่ไข่มีความสัมพันธ์ในเสรีภาพส่วนบุคคล และไม่ชวนชวนขอทานการแก้ปัญหาการเมืองแบบเผด็จการ เขาไข่สามารถแยกแยะทัศนคติต่าง ๆ เกี่ยวกับระเบียบทางสังคม และยังไม่สามารถยิ่วิธีการเรียกร้องเพื่อชุมชนในฐานะที่เป็นพลเมืองคนหนึ่ง (จ) การใช้หลักการทางปรัชญาในการตัดสินใจทางการเมืองนั้นมีเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ ตามระดับอายุที่เพิ่มขึ้น

จะเห็นได้ว่าการมีความสำนึกในหน้าที่พลเมืองนั้นอาศัยพัฒนาการทางความคิดนั่นเอง ดังนั้น ความสำนึกในหน้าที่พลเมืองจึงมีปริมาณมากขึ้นตามวัย

5.2 ความรู้ความเข้าใจและทัศนคติต่อหน้าที่พลเมือง การวิจัยครั้งนี้

ในประเทศไทยยังมีไม่มากนัก มีอาทิเช่น การศึกษาวิจัยการสอนวิชาหน้าที่พลเมือง ชั้นประถมศึกษาปีที่ 7 โรงเรียนสาธิต 4 แห่ง ในพระนคร โดยใช้แบบสอบถามประเภทเติมคำและกาข้อที่ถูก ได้นักเรียนจำนวน 300 คน กับครูสอนวิชาสังคมศึกษา ประถมปีที่ 7 จำนวน 7 คน ซึ่งใช้แบบสอบถามต่างกันในระหว่างครูและนักเรียน พบว่านักเรียนส่วนมากมีทัศนคติไม่ดีต่อวิชาหน้าที่พลเมือง เพราะว่าเนื้อหาวิชาและภาพประกอบในแบบเรียนไม่น่าสนใจ ต้องใช้การท่องจำจึงจะได้คะแนนดี อุปกรณ์การสอนมีน้อย และนักเรียนไม่ชอบรวมกิจกรรม นอกจากนี้การสอนของครูยังไม่อาจจูงใจให้นักเรียนตั้งใจเรียนได้คือพอ (สุธรรมมา สุจิตตานนท์, 2509)

วัลลภ พุ่มพวง ศึกษาจากคู่มือบรรลุนิติภาวะ อายุ 20 - 21 ปี จบการศึกษาระดับปีที่ 4 โดยมีได้ศึกษาต่อในชั้นสูงอีก ในจังหวัดมหาสารคาม จำนวนชาย 50 คน หญิง 50 คน โดยใช้แบบสัมภาษณ์ตามวิธีของฮอยท์ (Hoyt's Analysis of Variance) พบว่าคนไทยในกลุ่มตัวอย่างส่วนมากมีความคิดเห็นไม่ถูกต้องในเรื่องค่านิยมและคำสอนในศาสนา เรื่องความรับผิดชอบในหน้าที่พลเมืองดี และเรื่องความเข้าใจในระบอบประชาธิปไตย เรื่องเกี่ยวกับคนไทยในกลุ่มโรงเรียนส่วนมากมีความคิดเห็นถูกต้อง คือ เรื่องการอยู่ร่วมกันในชุมชนชน ชนบทชนเมือง ประเพณีและวัฒนธรรมไทย ส่วนเรื่องความรู้เกี่ยวกับการปกครองประเทศ โดยทั่วไปคนไทยในกลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นถูกต้องเพียง 50 %

ส่วนการวิจัยเรื่องความเข้าใจกับประชาธิปไตยของนักศึกษาผู้ใหญ่ระดับ 4 ในจังหวัดพระนคร ปีการศึกษา 2511 โดยใช้แบบสอบถามเลือกตอบ และแบบปลายเปิด ทดสอบกับประชากรเป็นผู้ใหญ่ 200 คน จากโรงเรียนผู้ใหญ่ 4 โรง พบว่าในเรื่องความรู้ความเข้าใจเรื่องประชาธิปไตยจากการเรียนในห้องเรียนนั้น นักศึกษาส่วนมากมีความรู้และความเข้าใจในเนื้อหาวิชา แต่มีบางตอนก็มีความเข้าใจไม่ตรงกันมาก เช่น เรื่องลักษณะการปกครองประเทศแบบประชาธิปไตย รัฐธรรมนูญกับการ

ปกครองระบอบประชาธิปไตย การวินิจฉัยปัญหาต่าง ๆ ในระบอบประชาธิปไตยและหน้าที่ของผู้แทนราษฎร เป็นต้น ในด้านความรู้และความเข้าใจเรื่องประชาธิปไตยจากกิจกรรมนั้น นักศึกษาส่วนมากมีความรู้และความเข้าใจในเนื้อหาวิชา แต่มีบางตอนก็มีความเข้าใจไม่ตรงกันมาก เช่น เรื่องลักษณะการปกครองประเทศแบบประชาธิปไตย รัฐธรรมนูญกับการปกครองระบอบประชาธิปไตย การวินิจฉัยปัญหาต่าง ๆ ในระบอบประชาธิปไตย และหน้าที่ของผู้แทนราษฎร เป็นต้น ในด้านความรู้ความเข้าใจเรื่องประชาธิปไตยจากกิจกรรมนั้น นักศึกษาส่วนมากมีความรู้และเข้าใจพอควร เรื่องประชาธิปไตยจากประสบการณ์ในชีวิตประจำวัน ส่วนมากมีความเข้าใจถูก ส่วนด้านการแสดงความคิดเห็นโดยเสรีนั้น สรุปได้ว่า นักศึกษาส่วนมากมีความเห็นที่ต่อไควมีความเข้าใจในเรื่องประชาธิปไตย ทั้งในด้านการปกครองและการดำเนินชีวิตอย่างประชาธิปไตย (หาญ อ้นวงศ์, 2511 : 55 - 56)

แต่เมื่อมีผู้สำรวจแนวความคิดและความสนใจเกี่ยวกับประชาธิปไตยของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนสาธิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ปีการศึกษา 2512 (วนิดา ชนสุภาณูเวช, 2512 อ้างจาก รพีพรรณ เอกสุภาพันท์, 2518) ใช้แบบสอบถามกับนักเรียนจำนวน 399 คน พบว่า นักเรียนส่วนใหญ่มีแนวคิดเป็นประชาธิปไตย และไม่พบความแตกต่างของตัวแปรตามที่ตั้งศึกษานี้ ระหว่างชั้นเรียนต่าง ๆ

นอกจากนี้จากการสำรวจความสนใจเรื่องการปกครองระบอบประชาธิปไตย ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการค้นคว้าเรื่อง "การเรียนการสอนวิชาหน้าที่พลเมืองในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ของโรงเรียนราษฎร" (รพีพรรณ เอกสุภาพันท์, 2518) พบว่า นักเรียนชายหญิงชั้น ม.ศ.3 ในกรุงเทพฯ จำนวน 500 คน จาก 33 โรงเรียน มีความสนใจการปกครองระบอบประชาธิปไตยระดับปานกลาง

5.3 อิทธิพลขององค์ประกอบอื่น ๆ

(ก) เกี่ยวกับความแตกต่างระหว่างชาติ ระดับการศึกษา และอาชีพ จากการนำเอาวิธีการที่มีระบบมาศึกษาเปรียบเทียบเรื่องราวทางการเมืองแบบประชาธิปไตยของ 5 ชาติ คือ สหรัฐอเมริกา อังกฤษ เม็กซิโก เยอรมัน และ

อิตาลี (Almond and Verba, 1965) มีความมุ่งหมาย คือ ต้องการทราบว่า รัฐบาลและชาติมีความสำคัญต่อพลเมืองเพียงใด วัดความสำนึกทางการเมืองและสำนึกในกิจกรรมสาธารณะ ตลอดจนทดสอบความรู้ทางการเมือง และวัดความพร้อมของประชากรในการออกความคิดเห็นเกี่ยวกับเรื่องราวทางการเมืองและปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น ใช้วิธีการสัมภาษณ์และศึกษาแบบภาคตัดขวาง (Cross - section) โดยกลุ่มตัวอย่างทั้งหมดประมาณ 5,000 คน แต่ละรายใช้เวลาสัมภาษณ์ประมาณ 40 นาที ถึง 1 ชั่วโมงกว่า ส่วนใหญ่ใช้แบบสัมภาษณ์ที่มีโครงสร้างและใช้คำถามปลายเปิด หรือได้ตอบเสรีอยู่ 10 % ของคำถามทั้งหมด นอกจากนี้ยังได้ข้อมูลเกี่ยวกับประวัติชีวิตทางการเมืองของแต่ละบุคคลด้วย คณะวิจัยเริ่มสัมภาษณ์ 4 ชาติ ในเดือนมิถุนายน ถึง กรกฎาคม 1959 สำหรับสหรัฐอเมริกา นั้น ทำการสัมภาษณ์ในเดือนมีนาคม 1960 การติดตามผลใช้เวลา 6 เดือน หลังจากการสัมภาษณ์ครั้งแรกผ่านไป 1 ปี ปรากฏว่า พบผลวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยครั้งนี้ ดังนี้

1. ค่านิยมคติทางการเมืองและรัฐบาล ในสหรัฐอเมริกา

พลเมืองมีความภูมิใจในการเมืองของชาติเป็นสัดส่วนที่สูง ส่วนใหญ่แล้วเป็นพลเมืองที่มีการศึกษาคือ ระดับมหาวิทยาลัยได้คะแนนความภูมิใจ 92 % ระดับประถมศึกษาและต่ำกว่า ได้ 81 % ในชาติอื่นก็ทำนองเช่นกัน คือ ในอังกฤษ ระดับมหาวิทยาลัยได้ 75 % ระดับประถมศึกษาคือ 41 % ในเม็กซิโก ระดับมหาวิทยาลัยได้ 38 % พวกไม่ได้รับการศึกษาต่อ ได้ 22 % ส่วนในเยอรมันและอิตาลีนั้น ระดับการศึกษาดูเหมือนจะมีความสัมพันธ์กับความภูมิใจน้อยมาก

เมื่อเปรียบเทียบกันแล้ว พลเมืองในสหรัฐอเมริกา อังกฤษ และเม็กซิโกมีความภูมิใจในระบบการเมืองของเขามากกว่าเยอรมันและอิตาลี สำหรับ 2 ประเทศหลังนี้ คนที่มีการศึกษาคือและทำอาชีพด้านการจัดการและมีทักษะชำนาญ มักจะภูมิใจเกี่ยวกับผลสัมฤทธิ์ของชาติทางด้านศิลปะและวิทยาศาสตร์มากกว่าผู้ที่มีการศึกษาน้อย หรือทำอาชีพรับจ้าง หรืออาศัยแรงงานเป็นหลักในการทำอาชีพ

ผู้วิจัยคณะนี้อธิบายว่า การที่ระดับการศึกษาและอาชีพมีผลต่อความภูมิใจในชาติน้อยมาก สำหรับชาวเยอรมันและอิตาลี น่าจะสะท้อนถึงการ

ไม่ยอมรับระบบการเมืองมากกว่าที่จะไปถึงปริมาณความรักชาติ หรือการขาดความสำนึกในระบบการเมือง การศึกษาที่สูงขึ้นทำให้เขาเปิดใจ กิดไปกว้างขวางและลึกซึ้งถึงประวัติศาสตร์ต่าง ๆ ถ้าผู้มีการศึกษาสูงของเยอรมันและอิตาลีล้มเหลวในการมีความภูมิใจมากกว่าผู้มีการศึกษาค่ำ จึงจะสรุปได้ว่า ระบบการเมืองของแต่ละชาติมีอำนาจปกครองพลเมืองได้น้อยมาก แต่อิตาลีมีความแตกต่างจากเยอรมัน กล่าวคือชาวอิตาลีขาดความสนใจและภูมิใจพอ ๆ กัน ส่วนชาวเยอรมันนั้นมีความสนใจและเอาใจใส่มาก และขาดความภูมิใจในการเมืองของประเทศ

2. ความสำนึกต่อความสำคัญของรัฐบาล โดยรับรู้ว่า รัฐบาลมีความสำคัญต่อชีวิตประจำวันมาก พบว่า ขึ้นอยู่กับระดับการศึกษา กล่าวคือ ในสหรัฐอเมริกาเด็กมัธยม มีความสำนึก 89 % ระดับประถม มีอยู่ 73 % ในอังกฤษ ระดับมหาวิทยาลัยมี 76 % ระดับประถม มี 70 % สำหรับเยอรมัน มี 66 % และ 83 % ตามระดับการศึกษา ส่วนในอิตาลีและเม็กซิโก คนไร้การศึกษามีความสำคัญต่ำมาก (อิตาลี 24 %, เม็กซิโก 25 %) สำหรับคนที่มีการศึกษาในอิตาลี ระดับมัธยม มี 72 % ระดับมหาวิทยาลัย 85 % และในเม็กซิโก ระดับมัธยม มีอยู่ 35 % ระดับมหาวิทยาลัย 57 %

3. ความรู้ความเข้าใจเบื้องต้นเกี่ยวกับรัฐบาลและการเมืองของประเทศ พบว่า เด็กทั้ง 5 ชาติ คิดตามเรื่องราวทางการเมืองเป็นปริมาณมากขึ้นตามระดับการศึกษา (จากประถมถึงมหาวิทยาลัย) และแต่ละชาติมีความสนใจ คิดตามบ่อยครั้งมากกว่ากันตามลำดับ จากมากไปหาน้อย คือ สหรัฐอเมริกา เยอรมัน อังกฤษ เม็กซิโก และอิตาลี

จากผลวิจัยดังกล่าวนี้ จึงทำให้สามารถสรุปได้อย่างมั่นใจว่า ความสำนึกในหน้าที่พลเมืองต่าง ๆ เจริญก้าวหน้าไปตามระดับการศึกษา และแตกต่างกันระหว่างชาติด้วย

(ข) เกี่ยวกับประเภทโรงเรียนและสถานภาพทางครอบครัว
สมจิตร์ วัฒนกุล (2514) ได้วิจัยเรื่อง "ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับความเป็นพลเมืองดีของนักเรียนชั้น ม.ศ. 3" พบว่า นักเรียนชายหญิง โรงเรียนสายสามัญ

6 แห่ง มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับความเป็นพลเมืองดี โดยเฉลี่ยสูงกว่านักเรียนโรงเรียนมัธยมแบบประสม และยังพบว่า สภาพแวดล้อมในบ้านมีอิทธิพลต่อลักษณะที่ศึกษานี้ กล่าวคือ ในด้านอาชีพของผู้นปกครองนั้น นักเรียนที่มีความรู้ความเข้าใจในความเป็นพลเมืองดีอยู่ในระดับต่ำ (กลุ่มต่ำ) มีมารดาประกอบอาชีพค้าขายเป็นส่วนใหญ่ แต่นักเรียนกลุ่มสูง มักจะมีมารดาที่ทำอาชีพแม่บ้าน ส่วนบิดาของนักเรียนทั้ง 2 กลุ่ม ส่วนใหญ่มีอาชีพรับราชการ และใบคำนำฐานะการสมรสของพ่อแม่ นักเรียนทั้ง 2 กลุ่ม พ่อแม่อยู่ด้วยกันเป็นส่วนใหญ่ แต่ปรากฏว่า ในบรรดาครอบครัวที่พ่อแม่แยกกันอยู่ (หย่าร้าง) พบในกลุ่มนักเรียนที่มีความรู้ความเข้าใจในความเป็นพลเมืองดีระดับต่ำกว่า ในกลุ่มสูง นอกนั้น (อาจอยู่กับญาติหรืออยู่กับแม่หรือพ่อคนเดียว) ไม่มีความแตกต่างกัน

* ลักษณะออกดีทั่วไป

1. สังกัดของลักษณะออกดี และชนิดของการมีออกดี

บุคลชนธรรมชาติ รัก โลภ โกรธ หลง อยู่ไม่มากนักน้อย ทำให้บุคลกลุ่มนี้หาที่ ความรู้สึก และความกิดไปตามสภาวะการณ์นั้น ๆ คนปกติทั่วไปจะมีทัศนคติและความเชื่ออย่างรุนแรง เอนเอียงไปจากความจริงชั่วครั้งชั่วคราวเท่านั้น แต่จะมีคนบางจำพวกที่มีทัศนคติอย่างรุนแรงจนเป็นปัญหาแก่ตนเองและสังคม บุคคลเหล่านี้เป็นที่มีโครงสร้างของอุปนิสัยเป็นแบบฉบับของเขาโดยเฉพาะคุณลักษณะภายในจิตใจแบบที่เป็นการสรุปครอบคลุมเกินความจริง เกี่ยวกับกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง หรือสมาชิกในกลุ่มนั้น หรือสถาบันทางสังคมใด ๆ ไปในทางลักษณะชอบพอแจะเกลียดชังหรือทางใดทางหนึ่ง ถ้าเป็นลักษณะเกลียดชังบุคคลหรือกลุ่มอื่นจะแสดงออกด้วยพฤติกรรมก้าวร้าวทาง ๆ และมุ่งร้ายต่อศัตรู เช่น การนินทาด้วยหลัง และพูดแสดงความรังเกียจหรือดุด่าโดยทางอ้อมเล็กน้อย แบ่งพวก ใจพละกำลังจุ่มใจ ทำลายล้าง เป็นต้น เหล่านี้ คือ ลักษณะที่เรียกว่า ออกดีทั่วไป (Ackerman & Jahoda, 1950, Rose, 1951, Peterson, 1958, Kelman & Pettigrew, 1959, Buss, 1961, Simpson & Yinger, 1965 Funk & Wagnall, 1966 อ้างจาก

Collins, 1970 : 248; และ Allport, 1958 : 7 - 15)

ทางจิตวิทยาสังคมนิยมใช้คำว่า "อคติ" กับบุคคล กลุ่ม หรือสถาบันทางสังคมเท่านั้น (Vickery & Opler, 1948:423 อ้างจาก Collins, 1970) โดยทั่วไปเราจะกล่าวถึงอคติระหว่างกลุ่ม เช่น อคติต่อต้านผู้หญิง อคติต่อต้านผู้มีปัญญาสูง ฯลฯ ถ้าจัดประเภทของอคติตามเป้าหมายของอคติเช่นที่กล่าวมาก็สรุปได้เป็น 3 จำพวก คือ อคติทางเชื้อชาติ อคติทางชาติพันธุ์ และอคติต่อชนกลุ่มน้อย (Allport, 1958, Berry, 1965, Simpson & Yinger, 1965 และ Vander & Zanden, 1963 อ้างจาก Collins, 1970 : 249-250)

ก. อคติทางเชื้อชาติ (racial prejudice) หมายถึงทัศนคติต่อต้านกลุ่มบุคคลเนื่องจากความแตกต่างทางชีวภาพ โดยบุคคลที่มีอคตินั้นจะเกิดในเชิงความยิ่งใหญ่และความต่ำต้อยทางชีวภาพ (Phillips & Gibson, 1957 : 243) เช่น พวกผิวขาวคิดว่านิโกรมีความคดหยทางชีวภาพกว่าตน ในคำที่ว่า ผิวดำ ผมหยิก จมูกแบน ฯลฯ เขาจึงเหมาเอาว่าพวกนิโกรโง่ เชื้อโง่กลาง มีความรุนแรงทางเพศ และก่อกวนความรู้สึกถูกเหยียดหยามนิโกร ในสังคมไทยเช่น เด็กไทยที่เป็นลูกผสม (ผมแดง ผมหยิก) ชาวไทยมุสลิมที่ถูกเหยียดหยามด้วยคำที่เรียกว่า "แขก" หรือถูกกล่าวคำเหยาะเย้ยว่า "แขกกินหมไม่ เป็นกินหมต้มเค็ม" เป็นต้น

ข. อคติเกี่ยวกับชาติพันธุ์ (ethnic prejudice) หมายถึงความเกลียดชังต่อกลุ่มอื่น โดยคำนึงถึงองค์ประกอบทางวัฒนธรรม หรือสิ่งที่ได้เรียนรู้สืบทอดกันมา กลุ่มต่าง ๆ เช่น กลุ่มทางศาสนา กลุ่มทางภาษา กลุ่มทางสัญชาติ กลุ่มอาชีพ ฯลฯ (Collins, 1970:250, Allport, 1958, อรรถชัย ชื่นมนุญ, 2516 : 42 และบรรพต วีระชัย, 2517 : 449 - 450) เช่น ชาวตะวันตกพวกที่นับถือคริสต์ถูกพวกนับถือพุทธ ในสังคมไทย เช่น ผู้ใหญ่สั่งสอนว่า อย่าคบหาสมาคมกับคนประเภทต่อไปนี้ "ไทยเล็กเจ้าคำ" "ผมหยิก หน้ากรอ คอสั้น พันขาว" หรือมีความเชื่อฝังใจต่าง ๆ นานา เช่น คนจีนขยัน ส่วนคนไทยรักสนุก คนบ้านนอกโง่ คนในกรุงฉลาด คนลาวอีสานต่ำต้อย เป็นต้น

ก. อคติต่อชนกลุ่มน้อย (prejudice toward minority group)

หมายถึง การรังเกียจเหยียดหยามกลุ่มคนที่มีความน้อยจริง ๆ ซึ่งไม่สามารถแสดงคุณภาพทัดเทียมกับกลุ่มใหญ่ หรือกลุ่มน้อยนั้น ๆ ไม่จำเป็นต้องมีจำนวนน้อย แต่มีอำนาจน้อยกว่าและสถานภาพค้อยกว่า ส่วนใหญ่จะเน้นกรณีหลังมากกว่า (Collins, 1970 : 250) เช่น คนร่ำรวยเหยียดหยามคนยากจน คนที่มีการศึกษาคำร้างเกียจคนที่มีการศึกษาสูง ฯลฯ

อย่างไรก็ดี อคติทั้ง 3 จำพวกนี้มีความเหลื่อมล้ำคาบเกี่ยวกันอยู่นั่นเอง เช่น ชนกลุ่มน้อยที่เป็นที่รู้จักกันดี คือ นิโกรในอเมริกา เป็นชาติพันธุ์กลุ่มหนึ่งซึ่งมีเชื้อชาติต่างออกไปด้วย ในประเทศไทย เช่น ชาวไทยภูเขาต่าง ๆ ชาวญวน อพยพ ชาวไทยมุสลิม เป็นต้น

ร็อกกีช (Rokeach อ้างจาก อรรถัย ชื่นมณย์, 2516) มองเห็นว่าพื้นฐานเบื้องต้นของการมีอคติระหว่างกลุ่ม คือ ความเชื่อขัดกัน กล่าวคือ อคติจะเกิดขึ้นง่ายมาก ถ้าบุคคลมีความเชื่อไม่ลงรอยกัน และมีค่านิยมไม่ตรงกันหลาย ๆ อย่าง ร็อกกีช จึงกล่าวว่า "ความเชื่อขัดกันเป็นชนวนทางจิตใจที่นำไปสู่การมีปฏิกิริยารุนแรงต่อกันและเกลียดชังกัน"

ความคิดเรื่องอคติตามทฤษฎีของร็อกกีชนี้สัมพันธ์กับหลักการทางทัศนคติ คือ เรื่องความคล้ายคลึงและความดึงดูดใจ ที่กล่าวว่า "ทัศนคติและความเชื่อที่เหมือนกันมักจะนำไปสู่ความชอบพอกัน" ดังนั้น ร็อกกีชจึงสรุปว่า ความชอบหรือไม่ชอบคนอื่นขึ้นอยู่กับว่า "ความเชื่อ" ของคนอื่นสอดคล้องกับของตนหรือไม่ มากกว่าที่จะขึ้นอยู่กับเชื้อชาติหรือเรื่องกลุ่มชาติพันธุ์ของคนนั้น ๆ ซึ่งมีผลวิจัยสนับสนุนอยู่ดังนี้

การศึกษาโดยใช้แบบสอบถามกับนักศึกษาในวิทยาลัยทางภาคเหนือในรัฐทางชายแดนและทางภาคใต้ และการศึกษาจากวัยรุ่นผิวขาวในแคลิฟอร์เนีย โดยทั่วไปพบว่า กลุ่มตัวอย่างเหล่านี้ชอบพวกนิโกรที่มีความเชื่อ ค่านิยม และบุคลิกลักษณะเหมือนกับตนมากกว่าที่จะชอบพวกผิวขาวที่มีความเชื่อ ค่านิยม และบุคลิกลักษณะแตกต่างจากตน นอกจากนี้ร็อกกีชและคณะยังรายงานผลการเปรียบเทียบว่า กลุ่มตัวอย่างประมาณครึ่งหนึ่งของนิโกรที่มีระบบความเชื่อขัดกันเขา (ต่อต้านอิสราเอล) ไปในทางไม่ชอบมากกว่าที่

เขาประมาณค่าชีวิตที่มีระบบความเชื่อสอดคล้องกับเขา ซึ่งสอดคล้องกับการรายงานของวัยรุนนิโกร ยิว และคริสต์ จากเมืองทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และการศึกษาความชอบในสิ่งต่าง ๆ ของชาวแคนาดาที่มาจาก อังกฤษ ฝรั่งเศส และอินเดียกานาดา ซึ่งมีความเชื่อต่าง ๆ นานา (อ้างจาก Rokeach, et al., 1972 in Penner, 1972 : 300-314)

จากที่กล่าวมาทั้งหมดนี้ การที่คนเรามีอคติต่อกันก็เพราะการไม่ยอมรับกันอื่นในค่านิยมเชื่อ ลักษณะทางร่างกาย (เชื้อชาติ) และความสามารถพื้นฐานทั่วไป วัฒนธรรม อำนาจและสถานภาพ ซึ่งแตกต่างกันออกไปในแต่ละคน บุคคลหนึ่งอาจเด่นในทางหนึ่งแต่ด้อยอีกทางหนึ่ง หรือมีความเชื่อบางอย่างคล้ายกับเรา และบางอย่างก็แตกต่างจากเราซึ่งเป็นธรรมชาติของมนุษย์ปุถุชน

สถานการณ์ที่คนเราจะไม่ชวนชวายปกป้องกรอบแห่งความเชื่อของตนแล้วสรุปคนอื่นครอบคลุมเกินความจริงอันแสดงถึงการมีอคตินั้น มีอยู่ 2 ประการ คือ (Allport, 1958)

1. การมีนิสัยใจกว้าง คือ การตระหนักถึงธรรมชาติของมนุษย์ซึ่งมีนานาประการและซับซ้อนมาก บุคคลจึงต้องทำการสรุปครอบคลุมในสิ่งใด ๆ หรือกลุ่มบุคคลกลุ่มอื่น ๆ อย่างระมัดระวัง

2. ความสนใจในตนเองอย่างตรงไปตรงมา คือ การวางใจเป็นกลางในการตรวจตราข้อบกพร่องของตนเอง และยอมรับไว้เพื่อแก้ไขปรับปรุงอยู่เสมอ ในขณะที่เดียวกันเราก็จะสามารถยอมรับคนอื่นได้เช่นเดียวกัน (เป็นไปตามทฤษฎีของโรเจอร์ อ้างจาก นวลเพ็ญ วิเชียรโชติ, 2518)

2. ลักษณะนิสัยของผู้มีอคติ

เริ่มจากการศึกษาวิจัยเรื่องการต่อต้านชาวยิวของนักเรียนหญิงในวิทยาลัย (Frenkel-Brunswik & Sanford, 1945, อ้างจาก Allport, 1958) และการศึกษาอื่น ๆ อีกหลายเรื่อง พบว่า ผู้มีอคติจริงเป็นผู้ที่เกิดความขัดแย้งง่าย ๆ และเกิดความไม่มั่นใจ แต่เก็บกดไว้นั้น จะมีลักษณะดังนี้ คือ

1. ปีนั่นอะไรอยู่แต่ทางปลายสุด เช่น ดี หรือเลว ถูกหรือผิด
2. ท่องการแตกความจำเพาะเจาะจง
3. ชอบเคร่งครัดศีลธรรม (moralism)
4. ชอบระเบียบมาก
5. ชอบเผด็จการ
6. เชื่ออำนาจภายนอกก่อให้เกิดความขัดแย้ง
7. มีความรู้สึกสองฝักสองฝ่ายต่อพ่อแม่

นอกจากนี้เมื่อสรุปข้อสังเกตจากผลวิจัยอีก (Allport, 1954 Suchman et al., 1958 อ้างจาก อรรถิย์ ชื่นมนุญย์, 2516 : 83) พอจะกล่าวได้ว่า คนที่ติดนี้มักจะมีแนวโน้มเอียงอย่างใดอย่างหนึ่ง หรือมากกว่า 1 องค์ประกอบ ซึ่งเพิ่มเติมจากที่กล่าวมา ดังนี้

1. มีความคับข้องใจสูง และชอบก้าวร้าวขัดแย้งกับสิ่งที่มีสาเหตุของอารมณ์นี้
2. เก็บกดอารมณ์เพศ และชอบโทษคนอื่น ๆ
3. หัวเก่า ไม่ชอบนอกกรอบนอกกรอบ เคร่งครัดประเพณีนิยม และระเบียบกฎเกณฑ์ แต่ขณะเดียวกันก็มีความรู้สึกก้ำกึ่งระหว่างปทัสฐานสังคม และอำนาจที่บีบบังคับตนอยู่
4. ไม่ยืดหยุ่นและไม่อดทนต่อความคลุมเครือ วิธีการคิดเป็นแบบตายตัวหรือเคร่งครัด
5. มีอารมณ์ไม่มั่นคง
6. มองโลกในแง่ร้าย ไม่ไว้วางใจคนอื่นเลย
7. ชอบเอาชนะแยกคนอื่น
8. ยึดอุดมคติและปรัชญาชีวิตมากเกินไป

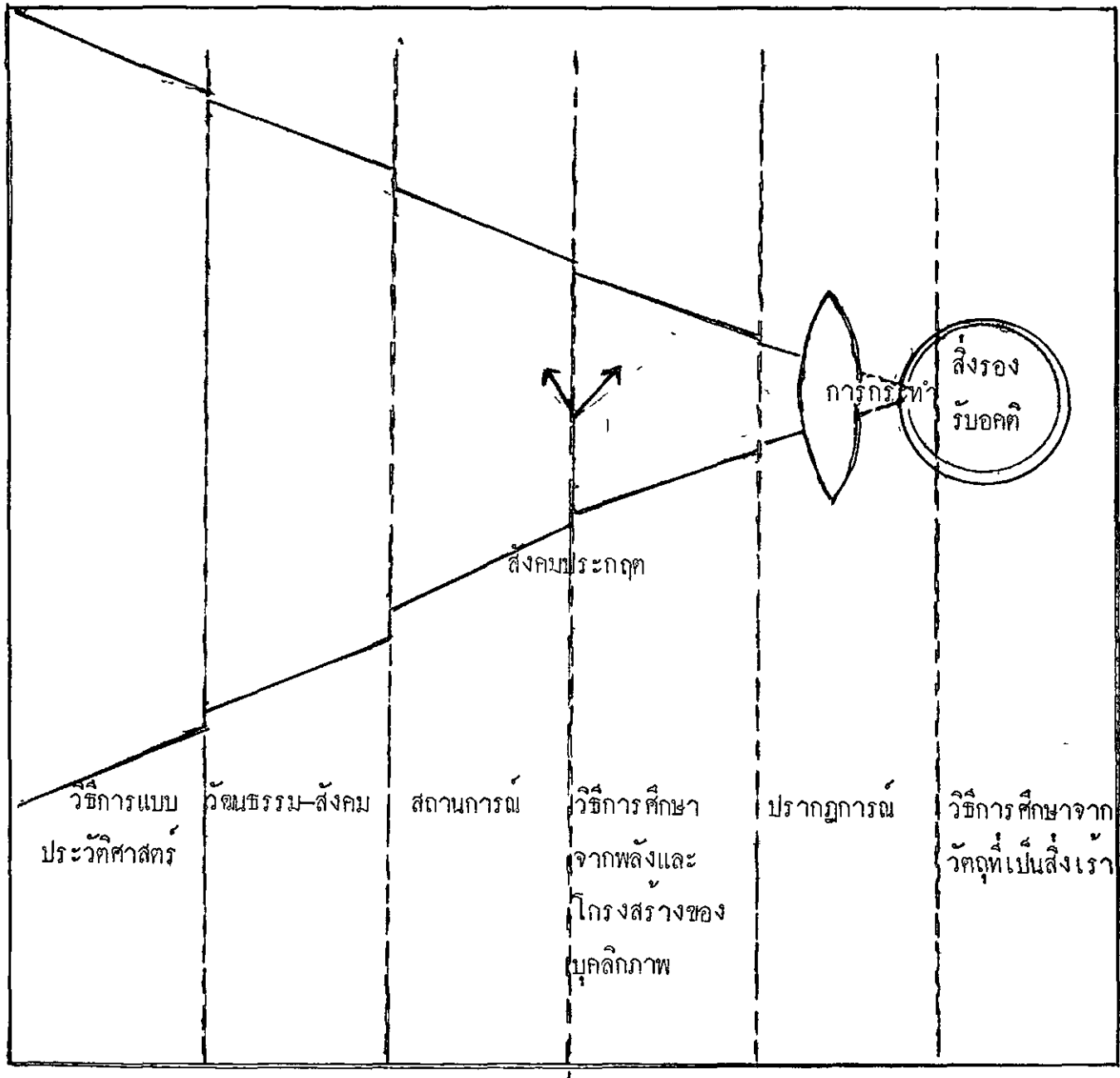
3. สาเหตุของการมีอคติ

การที่บุคคลมีลักษณะนิสัยแบบอคตินั้น นักทฤษฎีต่าง ๆ ได้ทำการวิเคราะห์หาสาเหตุเป็นหลายประเด็น จะขอนำทฤษฎีที่อธิบายสาเหตุของอคติได้ครอบคลุมถึงทฤษฎีย่อย ๆ มากมายได้เกือบทั้งหมดมากล่าว คือ การอธิบายแบบผสมผสาน (eclectic approach) ของอัลลพอร์ท (Allport, 1958)

อัลลพอร์ทเสนอการอธิบายสรุปเป็นแผนภูมิไคดิงภาพ 2 (หน้า 35) คือ แผนภูมิแสดงทัศนะเกี่ยวกับวิธีการและทฤษฎีของอัลลพอร์ท อธิบายไว้ว่า บุคคลแสดงอคติในครั้งแรกเพราะเขารับรู้สิ่งเร้าอคติทางใดทางหนึ่งแน่นอนลงไป กล่าวคือ เป็นการรับรู้ที่แน่นอนเพียงบางส่วนโดยอาศัยพื้นฐานบุคลิกภาพที่ถูกอบรมมาในแนวนั้น เช่น จากครอบครัว โรงเรียน เพื่อนบ้าน การคงอยู่ของสถานการณ์ทางสังคมนับว่าเป็นองค์ประกอบหนึ่งในสังคมประจักษ์ของเขาควย และอาจจะเป็นสิ่งหนึ่งที่กำหนดลักษณะการรับรู้ของเขาด้วย และเบื้องหลังอำนาจเหล่านี้ย่อมมีอิทธิพลอื่น ๆ อีกแน่นอน แต่ยังคงอยู่ในระยะไกล ไคดิง โครงสร้างของสังคมที่เขาอาศัยอยู่คือ ประเพณีทางวัฒนธรรม และทางเศรษฐกิจที่ยั่งยืนมานานแล้ว แต่ยังมีอิทธิพลในชาติพันธุ์นั้น ๆ และมีอิทธิพลตามประวัติศาสตร์ซึ่งนานมาแล้วจึงอยู่ทางไกลออกไป

จะได้แยกกล่าวถึงรายละเอียดของการวิเคราะห์สาเหตุของอคติตามวิธีการของอัลลพอร์ท ดังนี้

1. การเน้นทางประวัติศาสตร์ อคติใด ๆ ในส่วนต่าง ๆ ของโลกนั้นจะทราบได้จากการตรวจตราตามทัศนะทางประวัติศาสตร์จะทำให้เข้าใจถึงที่มาของความขัดแย้งระหว่างกลุ่มต่าง ๆ มีตัวอย่างทฤษฎีที่อธิบายแนวนั้นนี้ คือ ทฤษฎี การแสวงหาผลประโยชน์ส่วนตัว กล่าวว่า "อคติเป็นผลมาจากความพยายามของกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งซึ่งแสวงหาข้อได้เปรียบแก่ตน โดยจุดชนวนอคติขึ้นเพื่อจะกระทำได้อย่างสะดวกราบรื่น" ข้อได้เปรียบต่าง ๆ ได้แก่ ผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจและรวมไปถึงทางค่านิยมพิเศษด้วย ทฤษฎีนี้อธิบายถึงที่มาของอคติโดยสนใจเฉพาะทัศนคติเกลียดชังชนกลุ่มน้อยเท่านั้น แต่ไม่ทราบว่า พวกชนกลุ่มใหญ่ที่แสวงหาผลประโยชน์บางกลุ่มมีอคติ แต่บางกลุ่มก็ไม่มีอคติต่อชนกลุ่มน้อยกลุ่มเดียวกันนั้น และไม่ได้อธิบายถึง

ภาพ 2   แผนภูมิแสดงทัศนะเกี่ยวกับวิธีการและทฤษฎีที่ใช้ในการศึกษาสาเหตุดคคิ
 (Allport, 1950 อ้างจาก Allport, 1958 : 202)

การมีอคติต่อ "กลุ่มเขา" ประเภทที่มีสถานภาพเท่าเทียมกัน

2. การเน้นทางวัฒนธรรมและสังคม นักสังคมวิทยาและนักมนุษยวิทยาทั้งหลายอธิบายว่า องค์ประกอบทางสังคมและวัฒนธรรมทำให้เกิดอคติเกี่ยวกับชาติพันธุ์ เช่น ประเพณีดั้งเดิม การเคลื่อนย้ายจากกลุ่มพวกเราเข้าสู่กลุ่มพวกเขา ความหนาแน่นของประชากร ชนิดของการติดต่อกันระหว่างกลุ่ม ฯลฯ ตัวอย่างทฤษฎี เช่น ทฤษฎีปรากฏการณ์ในเมือง อธิบายว่า สาเหตุของอคติต่อกลุ่มอื่น คือ ปรากฏการณ์แบบต่าง ๆ ภายในเมืองใหญ่ เช่น การบีค่านิยมทางวัตถุแต่จิตใจเสื่อมความเป็นมนุษย์ การเรียกร้องจากมวลชนหัวสูงให้เหยียดสถานภาพและหุรหราบแล้วถูกคนยากจน (เช่น ผู้อพยพ คนบ้านนอก) ความกดดันจากเมืองใหญ่ ทำให้ผู้อยู่อาศัยมีลักษณะนิสัยไม่นานิยม เช่น พูดส่อเสียด ขี้โกง ฉลาดเกินไป เห็นแก่ตัว ฯลฯ ฉะนั้นทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมของสังคมรวมกัน มีทฤษฎีที่อธิบายคือ ทฤษฎีแบบแผนอคติในชุมชน กล่าวคือ อคติเกิดขึ้นเพราะความนิยมในชาติพันธุ์และพื้นฐานของตน นั่นคือ ประเพณีดั้งเดิมต่าง ๆ จะติดตัวบุคคลไปแม้ว่าจะไปอยู่ในชุมชนใหม่ ซึ่งคนมุ่งแสวงหาความเป็นอิสระและเท่าเทียมกัน

3. การเน้นสถานการณ เป็นการอธิบายว่าสถานการณ์ปัจจุบันมีอำนาจต่อการเกิดอคติ มีทฤษฎีอธิบายเช่นนี้หลายทฤษฎี ตัวอย่างเช่น

*ทฤษฎีบรรยากาศ (Smith 1949 อ้างจาก Allport, 1958: 206) บรรยากาศในที่นี้หมายถึงสภาวะที่หนึ่งสิ่งแวดล้อมของเขาทั้งสังคมในบ้านและนอกบ้านเป็นบรรยากาศที่ทำให้เขามีอคติ เช่น แบบที่บีค่านิยมของปรากฏการณ์ในเมืองหลวง ความไม่คงเส้นคงวาในการอบรมของพ่อแม่ จะทำให้เด็กกลัวยตามลักษณะต่าง ๆ ที่แสดงในทำนองอคติเหล่านั้น

ทฤษฎีสถานการณ์ทฤษฎีอื่น ๆ เป็นการเน้นสถานการณ์ปัจจุบันซึ่งทำให้มีการแข่งขันและมุงร้ายต่อกัน หรือพื้นฐานอคติคือ การถูกเลื่อนฐานะสูงขึ้นหรือต่ำลง หรือเน้นที่ชนิดของการติดต่อกันระหว่างกลุ่ม หรือความหนาแน่นของกลุ่ม

4. การเน้นพลังผลักดันของจิตใจ เป็นการอธิบายสาเหตุว่าอยู่ที่สภาพจิตใจอันเป็นธรรมชาติของมนุษย์ที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ ตัวอย่างทฤษฎีเช่น

ก. ทฤษฎีความคับข้องใจหรือทฤษฎีแพะรับบาป มาจากหลักการของฟรอยด์ บิดาของหลักจิตวิเคราะห์ จากสมมุติฐานที่ว่า "ความคับข้องใจทำให้เกิดความก้าวร้าว" ถ้าคับข้องใจรุนแรงจะต้องแสดงความก้าวร้าวโดยตรงต่อคนเหตุแห่งอารมณ์ แต่ถ้ายับคับข้องใจรุนแรงน้อยลง บุคคลจะแสดงความก้าวร้าวโดยทรงน้อยลง (Dollard, et al., 1939 อ้างจาก Insko and Schopler, 1973 : 512) แต่มองกรณี ความก้าวร้าวโดยตรงถูกกีดกันโดยการลงโทษ หรืออำนาจใด ๆ หรือคนเหตุจริง ๆ ยังกดคุมไว้ ดังนั้น ความก้าวร้าวจึงถูกถ่ายเท (displaced) ไปสู่ตัวแทนที่มีไช้เป็นคนเหตุ แต่มีอำนาจน้อยกว่าหรือไม่มีอำนาจโต้ตอบเลย ซึ่งทำหน้าที่เป็น "แพะรับบาป" การเกิดอคติเช่นนี้เป็นเพราะความคับข้องใจ

ข. ทฤษฎีโครงสร้างอุปนิสัยของเอ็กต์บุคคัล กล่าวว่า คนที่มีอุปนิสัยลักษณะหนึ่งโดยเฉพาะเท่านั้นจะมีอคติ เช่น บุคลิกภาพที่มีความวิตกกังวล และไม่มีมั่นใจ ดำเนินชีวิตแบบเผด็จการที่ชอบกีดกันมากกว่าดำเนินแบบประชาธิปไตยที่ผ่อนคลายเป็นใจ

ทั้ง 2 ทฤษฎีที่ยกมาข้างต้นยังไม่ค่อยมีผลวิจัยสนับสนุนมากนัก

5. การเน่นปรากฏการณ์ การปฏิบัติของบุคคลสืบเนื่องมาจากการมีทัศนะอย่างใด ต่อสถานการณ์เฉพาะหน้าเขาในทันทีนั้น การตอบสนองของเขาจะคล้อยตามการให้ความหมายแก่สถานการณ์นั้น ๆ เช่น นาย ก. โจมตีนาย ข. ซึ่งเป็นสมาชิกในกลุ่มหนึ่งก็เพราะเขารับรู้ นาย ข. ทำน่าเกลียด สร้างความรำคาญ และถูกกลามยุยง เป็นต้น สิ่งที่จะช่วยในการให้ความหมายแก่วัตถุที่รับรู้ก็คือ สัญญลักษณ์ทางภาษาและการมองควมตา แต่สิ่งที่อยู่เบื้องหลังการรับรู้ และสมมุติฐานชั่วคราวอาจเป็นพลังจากประวัติคั้งเดิมและวัฒนธรรมตลอดจนถึงโครงสร้างอุปนิสัยทั้งมวลของบุคคลนั้น

4. ปัจจัยต่าง ๆ ที่มีอิทธิพลต่อการมีอคติ

4.1 เกี่ยวกับระดับการศึกษา ระดับอาชีพ อายุและเพศ จากการสำรวจ

อคติของชาวอังกฤษต่อคนผิวดำ (Bagley, 1973 : 236 - 273) โดยสุ่มตัวอย่างมาจาก 5 เมือง ซึ่งมีคนผิวดำอาศัยอยู่เกินครึ่งหนึ่งของชาวอังกฤษในเมืองนั้น ๆ เมื่อเดือนธันวาคม 2516 ถึง กุมภาพันธ์ 2517 ได้กลุ่มตัวอย่าง 2,500 คน แบ่งกลุ่มตามอายุ และการศึกษาเป็นดังนี้ คือ

- ก) กลุ่มที่ออกจากโรงเรียนเมื่ออายุมากกว่า 19 ปี
- ข) กลุ่มที่ออกจากโรงเรียนเมื่ออายุ 16 - 18 ปี
- ค) กลุ่มที่ออกจากโรงเรียนเมื่ออายุต่ำกว่า 16 ปี (โดยเฉพาะ

การศึกษาภาคบังคับ)

แบบสอบถามเป็นแบบปลายเปิดและสัมภาษณ์ตามเหตุผลของคำตอบด้วยปรากฏผลที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

1. อคติสัมพันธ์ทางลบเป็นเส้นตรงกับการศึกษา อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < .001$) กล่าวคือ คนมีโอกาสน้อย การศึกษาสูง แต่การศึกษามีได้เป็นตัวประกันการช่วยต่อต้านอคติอย่างแท้จริง เพราะพวกการศึกษาสูงก็ยังคงคะแนนอคติสูงกว่าคะแนนมาตรฐาน ผลข้อนี้สอดคล้องกับผลการวิจัยของเพตทิกูว์ (Pettigrew, 1958) อ้างจาก อรัทัย ชื่นมนุญ, 2516) ซึ่งได้ข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างของมลรัฐทางภาคใต้ของอเมริกาอันเป็นบริเวณที่มีอคติต่อต้านนิโกรอย่างรุนแรงในขณะนั้น

2. อคติสัมพันธ์ทางลบกับอาชีพอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < .001$) กล่าวคือ คนที่มีอาชีพระดับต่ำซึ่งได้แก่การทำงานที่ต้องใช้แรงกายมากและงานช่วงฝีมือต่าง ๆ มีอคติสูงกว่าพวกอาชีพชั้นสูงกว่า ซึ่งสอดคล้องกับผลวิจัยของเพตทิกูว์อีกเช่นกัน (Pettigrew, 1958) โดยเป็นผลวิจัยจากนิสิตผิวขาวในอาฟริกาและจากมลรัฐทางภาคใต้ของอเมริกา

3. อคติสัมพันธ์ทางบวกกับอายุ (เมื่อไม่คำนึงถึงการศึกษา) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < .001$) กล่าวคือ อายุมากกว่า 45 ปี มีอคติมากกว่าพวกที่มีอายุน้อยกว่า 45 ปี ซึ่งสอดคล้องกับผลวิจัยของอีแวนส์ (Vyas, 1973) ที่พบว่า อคติทางศาสนา ชนชั้น และภาษาเพิ่มขึ้นตามอายุ โดยได้ผลนี้มาจากเด็ก

เงินเคียวอายุ 3 - 8 ปี จำนวน 739 คน

จากผลเท่าที่กล่าวมานี้สรุปได้ว่า คนที่มีอคติน้อยที่สุดมักจะเป็นคนหนุ่มที่มีการศึกษาดี และประกอบอาชีพชั้นสูง ซึ่งเป็นข้อสรุปที่ตรงกับผลวิจัยอื่น ๆ อีกมากมาย (Wilson & Patterson 1968, Warr, Faust & Harrisom, 1967 และ Runciman & Bagley, 1969 อ้างจาก Bagley, 1973)

4. ไม่พบความแตกต่างระหว่างเพศ แต่มีแนวโน้มว่า ผู้ชายผู้ซึ่งมีใจเป็นหัวหน้าครอบครัวมีอคติมากกว่าผู้หญิง ซึ่งขัดกับผลวิจัยของเพตทิงกรู Pettigrew, 1958 อ้างจาก อรรถชัย ชื่นมณชัย, 2516) กลุ่มตัวอย่างจากสหรัฐอเมริกา คือ ผู้หญิงมีอคติสูงกว่าผู้ชาย (นิสิตมหาวิทยาลัย)

4.2 เกี่ยวกับประเภทของโรงเรียน จากการสำรวจเรื่อง "อิทธิพลของสังคมต่อทัศนคติของวัยรุ่น" (ดวงเกื้อน พันธมนาวิน และคณะ, 2517) จากนักเรียน ม.ศ.3 โรงเรียนรัฐบาลและโรงเรียนราษฎร์ ในเขตนครหลวงกรุงเทพมหานคร 14 แห่ง จำนวนนักเรียน 720 คน โดยใช้แบบสอบถามที่สร้างขึ้น 5 ฉบับปรากฏว่า มีผลวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยนี้ ในด้านการแสดงออกเมื่อเกิดความกังวลใจ ก็พบว่า

ก) การใช้วิธีการก้าวร้าว นักเรียนชายจากโรงเรียนสหศึกษาใช้วิธีการก้าวร้าว เมื่อเกิดความวิตกกังวลน้อยกว่านักเรียนชายจากโรงเรียนหญิงหรือชายล้วน ส่วนนักเรียนหญิงจากโรงเรียนสหศึกษาที่มีฐานะต่ำ รายงานว่า ได้แสดงความก้าวร้าวมากที่สุด แต่นักเรียนหญิง ฐานะต่ำจากโรงเรียนหญิงหรือชายล้วน รายงานว่า ใช้วิธีนี้ดับความวิตกกังวลของตนมากที่สุด

ข) การใช้เหตุผลระดับความกังวล นักเรียนหญิงที่ร่ำรวยรายงานว่า ตนใช้เหตุผลมากที่สุด ส่วนนักเรียนหญิงที่ยากจนรายงานว่า ตนใช้เหตุผลน้อยที่สุด

4.3 เกี่ยวกับถิ่นที่อยู่ มีการวิจัยเกี่ยวกับกำาภิยมของวัยรุ่น (Dougherty, 1966 อ้างจาก สุริยงค อัยรักษ์, 2517 : 22 - 23) จากโรงเรียนต่าง ๆ ในรัฐมิสซูรี ได้แก่ เรื่องความรู้สึกเป็นมิตร ความซื่อสัตย์ ความรักดี ที่ละ

ธรรม และความรับผิดชอบ โดยใช้เครื่องมือที่เรียกว่า Adolescent Character and Personality (Student Beliefs) กับ Student Values Survey กลุ่มตัวอย่างเป็นเด็กเกรด 8 และ 12 จำนวน 1,320 คน พบผลวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยครั้งนี้ ดังนี้

(ก) ค่านิยมในด้านความเป็นมิตร ความรักดี ศีลธรรม และความรับผิดชอบ มีอยู่ในระดับสูง ในบรรดาวัยรุ่นที่เรียนในเกรดสูง

(ข) ค่านิยมในด้านความเป็นมิตร ความซื่อสัตย์ ศีลธรรม และความรับผิดชอบ มีสูงมากในบรรดาวัยรุ่นที่ประสบผลสำเร็จในการเรียน

(ค) ค่านิยมในด้านความซื่อสัตย์ และความเป็นมิตรของเด็กวัยรุ่นจากนอกเมืองสูงกว่าในเมือง

นอกจากนี้ ยังมีการศึกษาออกคติของนิโกรในหมู่เด็กผิวขาวในเมืองนิวยอร์ก และทางภาคใต้ (Horowitz, 1936 : 20 อ้างจาก อรรถีย์ ชื่นมนุญ, 2516 : 61 - 62) จากการใช้แบบทดสอบ Show-Me Test มีการสรุปผลไว้ว่า เด็กที่สุ่มจากเมืองนิวยอร์ก ไม่แสดงออกว่ามีอคติน้อยกว่า เด็กที่สุ่มจากทางภาคใต้ และเมื่อเปรียบเทียบในหมู่เด็กจากภาคใต้ 3 กลุ่ม ก็ไม่พบว่ามี ความแตกต่างกันในเรื่องการมีอคติและระดับอคติ ถึงแม้ว่าเด็กทั้ง 3 กลุ่มจะแตกต่างกันในแง่ภาวะความเป็นอยู่ คือ เป็นเด็กชนบทและในเมือง

4.4 เกี่ยวกับลักษณะนิสัยบางอย่าง ลักษณะอคติยังมีความสัมพันธ์กับองค์ประกอบอื่น ๆ อีก ดังเช่น จากการศึกษา เรื่องบุคลิกภาพเผด็จการอันมีชื่อเสียง (Adorno, et al., 1950) ปรากฏว่า คนที่มีอคตินั้นมักมีพ่อแม่อบรมเลี้ยงดูแบบเผด็จการ ดังนั้น จึงกล่าวได้ว่าบุคลิกภาพเผด็จการเป็นแบบแผนของอุปนิสัยที่สัมพันธ์กับอคติอย่างมาก ... ผลที่เกิดจากการต้องอยู่ในบรรยากาศเผด็จการซึ่งคงเก็บกดอารมณ์เรื้อยมนั้นคือ ชาดการหยิ่งรู้และขาดความเข้าใจอย่างถูกต้องเกี่ยวกับอารมณ์ที่แท้จริงของตน ทำให้มีท่าทีกระด้างกระเดื่องและไม่มีการยืดหยุ่นในการติดต่อกับคนอื่น ๆ (อ้างจาก อรรถีย์ ชื่นมนุญ, 2516 : 150 - 151) อะดอร์โน และคณะยังพบอีกว่า คนที่ไม่คอยมีข้อติต่อความกำกวมมักจะมีอคติมากกว่าพวกที่ทนได้ซึ่งสอดคล้อง

คล่องกับผลวิจัยของซาร์มา (Sarma, 1973) ที่ศึกษากับนักศึกษามหาวิทยาลัยมาดรัส 52 คน พบว่า อคติสัมพันธ์กับความไม่อดทนต่อความคลุมเครือ

จึงสามารถกล่าวได้ว่า อคติเป็นความรู้สึกที่ช่วยสนองความต้องการเพื่อความแน่นอนและแจ่มแจ้งโดยการขยายสถานการณ์กลุ่มเครือต่าง ๆ ใต้อย่างตึงเครียด บิดเบือนก็ตาม

ตามที่รวบรวมทฤษฎีเอกสารและการวิจัยมาทั้งหมดนี้ ทำให้สามารถสรุปได้ว่า

1. ลักษณะอคติทั่วไปสัมพันธ์ทางลบกับความสำนึกในหน้าที่พลเมือง และมีความสัมพันธ์กับความเกรงครัด
2. หญิงมีลักษณะอคติทั่วไปสูงกว่าชาย
3. ผู้มีการศึกษาสูงมีอคติน้อยกว่าผู้มีการศึกษาน้อย และสำหรับในช่วงวัยรุ่นนี้

อคติลดลงตามอายุ

4. คนที่มีอาชีพระดับต่ำมีอคติสูงกว่าคนที่วิชาชีพระดับสูง และพอจะกล่าวได้ว่า เด็กที่พ่อแม่มีอาชีพระดับต่ำยอมมีอคติสูงกว่าเด็กที่มีพ่อแม่ประกอบอาชีพระดับสูงกว่า เช่น เด็กที่พ่อแม่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมยอมมีอคติสูงกว่าเด็กที่พ่อแม่รับราชการ ทั้งนี้ เพราะว่าพ่อแม่เป็นตัวแทนถ่ายทอดทัศนคติและความเชื่อถ้าหากการอบรมสั่งสอนมาจากผู้มีอคติต่าง ๆ นานาแล้ว ลูกหลานย่อมพัฒนาลักษณะอคติไปจนเท่าเทียมกับผู้สั่งสอน (อ้างจาก อรรถ ชื่นมนุญ, 2516 : 151 และ Allport, 1958:206)

5. นักเรียนโรงเรียนสหศึกษามีลักษณะอคติทั่วไปแตกต่างจากนักเรียนโรงเรียนหญิงหรือชายล้วน

6. นักเรียนในเมืองและนอกเมืองมีลักษณะอคติแตกต่างกัน

✓ ความเกรงครัด

1. ความหมายและการจำแนกประเภทของความเกรงครัด

ดังที่ได้อธิบายมาจากข้างต้นแล้วว่า ความเกรงครัดเป็นลักษณะจิตใจประเภทที่เปลี่ยนแปลงได้ยากทั้งในค่านิยม พฤติกรรม ทัศนคติ และสิ่งแวดล้อม โดยองค์ประกอบของพฤติกรรมเกรงครัดหรือยืดยาง (rigidity or perseveration be-

havior) มี 4 อย่างดังนี้ (Dreger, 1962 : 262 Spearman, 1927
 อ้างจาก Guilford, 1959 : 425-426)

1. ความเคร่งครัดทางความคิดและกตินิยม ได้แก่ แนวโน้มที่จะยึดคิด
 ในภาพเดิม หรือคิดด้วยวิธีการเดิมตลอดไปอย่างมั่นคง และยึดค่านิยมเก่า ๆ ที่ไม่
 กอมีเหตุผลไว้อย่างมั่นคง
2. ความเคร่งครัดทางอารมณ์ ได้แก่ การมีปฏิกริยาทางอารมณ์ต่อสิ่ง
 ราวหนึ่ง ๆ เป็นเวลาต่อเนื่องกันนาน ๆ เช่น รู้สึกโกรธ กลัว หรือโศกเศร้าเสียใจ
 เป็นเวลายาวนานเสมอ
3. ความเคร่งครัดทางเพนนาการและการรับรู้ ได้แก่ การมีเพนนาการ
 หรือการรับรู้อย่างใดอย่างหนึ่งคงอยู่ในรูปลักษณะเดิม เชน เมื่อเห็นแสงจุดหนึ่งเคลื่อนที่
 เป็นรูปวงกลมอยู่ในสายตา เขาก็จะเห็นเช่นนั้นตลอดไป หรือในการพิจารณาภาพกลุ่ม
 เครื่องแบบสองแฉสองมุม คนที่ยืนกรานมาก จะใช้เวลาในการรับรู้ยาวและ
 ไม่ยอมเปลี่ยนแปลงไปควย ส่วนคนที่ยืนกรานน้อยจะสามารถมองกลับไปได้กลับมาเป็น 2
 ภาพได้อย่างรวดเร็ว
4. ความเคร่งครัดทางด้านการเคลื่อนไหว ได้แก่ การที่ไม่สามารถ
 เปลี่ยนแปลงจากการเคลื่อนไหวในกิจกรรมอย่างหนึ่งไปสู่การเคลื่อนไหวในทางอื่น
 หรือทางตรงข้ามได้อย่างรวดเร็ว

สรุปแล้วพอจะกล่าวได้ว่า ความเคร่งครัดมีอยู่ 2 จำพวกใหญ่ ๆ ก็คือ จำพวก
 ที่ไม่ใช่ภาษาหรือสัญลักษณ์ (nonverbal rigidity) และจำพวกที่เป็นแนวโน้ม
 ทางอารมณ์ (dispositional rigidity) (Cattell, 1964 อ้างจาก
 Guilford, 1959 และ Joshi, 1974) ซึ่งจากการศึกษาพบว่า คะแนนความ
 เกร่งครัดชนิดที่ไม่ใช่ภาษากับคะแนนความเกร่งครัดชนิดที่เป็นแนวโน้มทางอารมณ์มี
 ความสัมพันธ์กันทางลบ โดยศึกษาจากเด็กชายอายุ 12 ปี จำนวน 80 คน ผลนี้สนับสนุน
 ทฤษฎีที่เสนอในปัจจุบันที่ว่า ความเคร่งครัดไม่ใช่ลักษณะนิสัยเดียว ๆ

ความเคร่งครัดแต่ละจำพวกมีองค์ประกอบของแรงขับอยู่หลายอย่าง ดังที่
 บ่งชี้ให้ทราบได้จากกฎอันหนึ่งคือ 'กฎของหลักการเปลี่ยนแรงขับเดียว ๆ (The law

in dynamic principles of single drive) ซึ่งเป็นกฎเกี่ยวกับความพึงพอใจในความเคร่งครัด กล่าวคือ แม้ว่า จะได้รับการเปลี่ยนแปลงลักษณะนิสัยอย่างหนึ่ง (dynamic gain) แล้ว แต่พฤติกรรมอาจเปลี่ยนแปลงไป แบบยังเกิดการต่อต้านอยู่ เกิดซ้ำมาก หรืออาจจะไม่เกิดขึ้นเลย ทั้งนี้ เพราะความเคร่งครัดชนิดที่เป็นแนวโน้มทางอารมณ์มีองค์ประกอบของแรงขับหลายอย่าง" (Cattell, 1946 a : 635)

เมื่อสังเกตโดยทั่วไปและพิจารณาจากสังกัดของความเคร่งครัด และความเชื่อฝังใจหรือการเคร่งดลัทธิ (dogmatism) ซึ่งหมายถึง ความเชื่อของบุคคลที่ไม่ต้องมีการอธิบายให้เหตุผลหรือประสบการณ์มาก่อน เช่น ความเชื่อในพระเจ้าหรืออำนาจอื่น ๆ และยังหมายถึงความเชื่อประเภทที่บุคคลยึดเอาความคิดเห็นของตนเองเป็นใหญ่ไม่ยอมอธิบายให้เหตุผล ถือว่าความคิดเห็นของตนถูกฝ่ายเดียว ความคิดเห็นของผู้อื่นที่ขัดแย้งถือว่าผิดหมด ที่เรียกตามภาษาชาวบ้านว่า "เชื่อแบบหัวชนฝา"

(จรรยา มิลินทร์, 2502 : 135 - 136) จะเห็นว่าใกล้เคียงกันมาก จึงพอจะกล่าวได้ว่า ความเชื่อฝังใจเป็นลักษณะย่อยของความเคร่งครัดจำพวกความคิดและอารมณ์ นอกจากนี้ยังสรุปได้ว่า ความเคร่งครัดสัมพันธ์กับลักษณะเผด็จการอย่างใกล้ชิด

(Chown, 1959 & Cronbach, 1956 อ้างจาก Mischel, 1968 : 28)

2. แนวความคิดเกี่ยวกับอิทธิพลของสิ่งแวดล้อม แอดเลอร์ (Adler อ้างจาก ประมวญ คึกคินสัน, 2511 : 35, 38 - 39, 44) มีความเห็นพ้องกับฟรอยด์อย่างหนึ่งคือ ระยะเวลา 5 ปีแรกของชีวิตคนเราเป็นระยะที่สำคัญที่สุด โดยแอดเลอร์เน้นอิทธิพลของครอบครัวและวัฒนธรรมในสังคมอื่น ๆ เช่น โรงเรียน

2.1 ครอบครัว แอดเลอร์ให้ความสำคัญแก่ทัศนคติของพ่อแม่ (โดยเฉพาะอย่างยิ่งของแม่) ที่มีต่อเด็ก และสัมพันธ์ภาพระหว่างพี่น้องด้วย ในเรื่องทัศนคติของพ่อแม่ที่ต่างกันนั้น แอดเลอร์กล่าวว่า สามารถปั้นบุคลิกภาพเด็กได้ต่างกัน เช่น จะทำให้กลายเป็น "เด็กที่ตามใจจนเสียคน" หรือ "เด็กที่ถูกเกลียดชัง" ซึ่งจะทำให้เขาปรับตัวได้อย่างเร็ว ๆ

2.2 โรงเรียน ทั้งแอดเลอร์และฮอร์ไน(Horney) เชื่อว่า

โรงเรียนมีอิทธิพลต่อบุคลิกภาพและทัศนคติของเด็ก ฮอร์ไนเชื่อว่า "โรงเรียนมีอิทธิพลสำคัญไม่แพบบ้าน" เพราะโรงเรียนอาจจะสร้างบรรยากาศอันเคร่งเครียดหรือฉาสุกโคเซ่นเดียวกับที่บ้าน ยิ่งกว่านั้นโรงเรียนยังเป็นสังคมที่กว้างออกไป เด็กย่อมจะรู้สึกไร้ความอบอุ่นและปลอดภัยในกาย ๆ เมื่อเด็กอยู่ในครอบครั้ว ผู้ใหญ่ที่เด็กใกล้ชิดมาก คือพ่อแม่ ถึงแม่ว่าพ่อแม่จะรักเพียงใด เด็กก็ยังคุ้นเคยมาแต่เกิด ความรู้สึกนอกอุ้มใจย่อมมีมากกว่าเมื่อตกไปอยู่ในหมูคนแปลกหน้า แม่ว่าจะดีเพียงใดก็ตาม ส่วนการต่อสู้แย่งกันระหว่างพี่น้องในครอบครั้ว เด็กก็ไม่ต้องการความสามารถอย่างหนักเท่ากับการแข่งขันกับเพื่อน ๆ ที่โรงเรียน ดังนั้น ฮอร์ไนยจึงย้ำว่า การศึกษาชีวิตเด็กที่บ้าน ถ้าเป็นเด็กธรรมดาจะไม่ให้ความบกระจางแจ้งเท่ากับการศึกษาให้ทราบถึงบตสมัยที่เด็กเริ่มเข้าโรงเรียนเป็นคนมา

3. องค์ประกอบที่ส่งเสริมหรือลดความเกรงครัด

3.1 การเปลี่ยนแปลงตามวุฒิภาวะและสิ่งแวดล้อมและเพศ

ความเกรงครัดทางจิตใจ (mental rigidity) นับเป็นสิ่งสำคัญในการกำหนดวิถีชีวิตคนเราในวัยหนึ่งอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ตามหลักการทางพัฒนาการของมนุษย์ ความเกรงครัดทางจิตใจเริ่มเกิดขึ้นในช่วงวัยกลางคน (ราว ๆ 45 - 60 ปี) และจะเพิ่มขึ้นตามอายุที่มากขึ้น กล่าวคือ คนชรารส่วนใหญ่จะมีความเกรงครัดทางจิตใจ หรือยึดมั่นตามวิถีทางของตน และปรับตัวในสถานการณ์ใหม่ ๆ ได้ยาก เพราะเกิดความชะงักงันในด้านทัศนคติ และปฏิกิริยาต่อสิ่งที่เบี่ยงเบนไปจากแบบแผนประเพณี การขาดความยืดหยุ่นทางจิตใจนี้เองทำให้ถูกคนหนุ่มสาวชอบถาดถางว่า "หัวโบราณอย่างคนแก่" (Hurlock, 1953 : 438)

ประสบการณ์ทำให้คนเรามีความเกรงครัดทางจิตใจในระดับแตกต่างกัน คนอายุล่วงเลย 60 ปีแล้ว ถ้าในทัศนคติของเขาไม่มีอคติถือว่าผิดปกติ เนื่องจากคนชราจะไม่เต็มใจปรับทัศนคติของเขาให้เข้ากับสถานการณ์ใหม่ ๆ และชอบทำอะไรตรงแนวตามวิถีของตน ทั้งนี้ เพราะข้อเท็จจริงที่ว่า คนเราวัยนี้เรียนรู้ได้ช้าและไม่คล่องแคล่วเมื่ออายุสูงขึ้น คนสูงอายุจึงชอบทำสิ่งต่าง ๆ ด้วยวิธีง่าย ๆ ก็วิธี

* ท่องกรัดน้อยกว่า
 ใด ๆ ที่น่าเบื่อหน่ายเอง สำหรับผู้ชายโดยส่วนรวมแล้วยึดหยุ่นมากกว่าผู้หญิง มีใช้
 เพราะผู้ชายมีสติปัญญาสูงกว่า แต่เป็นเพราะว่าแนวทางชีวิตของผู้ชายให้โอกาส
 ในการปรับตัวต่อสถานการณ์ใหม่ ๆ มากกว่าผู้หญิงตลอดในช่วงวัยผู้ใหญ่ ดังนั้น จึง
 สรุปได้ว่าประสบการณ์เป็นสิ่งช่วยลดความเคร่งครัดทางจิตใจ (Hurlock,
 1953 : 438)

Fortune Magazine (1946, อ้างจาก Hurlock, 1953 :
 370) ได้สำรวจทัศนคติต่อศีลธรรม พบว่า คนอายุสูงกว่า 40 ปี เคร่งครัดมากกว่า
 คนอายุต่ำกว่า 40 ปี และสรุปได้ว่า อายุเป็นสาเหตุเบื้องต้นของความเคร่งครัด
 ในด้านศีลธรรมและมีความแตกต่างในระหว่างเพศสำหรับระดับอายุต่าง ๆ ด้วย ซึ่ง
 เป็นผลวิจัยที่สอดคล้องกับการศึกษาความแตกต่างของความเคร่งครัดในช่วงอายุ 20
 ถึง 70 ปี ด้วยวิธีการศึกษาภาคตัดขวาง (cross-sectional study) จาก
 กลุ่มตัวอย่าง 500 คน แบ่งเป็นชายและหญิงกลุ่มละ 25 คน ในแต่ละช่วงอายุ 5 ปี
 ใช้แบบทดสอบวัดความเคร่งครัดคือ The Capital Test และ The Oppo-
 site Test และใช้มาตราส่วนของความเคร่งครัดตามที่ กอฟ (Gough) สร้าง
 ไว้ ปรากฏว่าคนอายุ 40 และ 50 ปี จะสูญเสียความยืดหยุ่นไม่ว่าจะเป็นการเปลี่ยนแปลง
 โดยวุฒิภาวะ หรือเป็นผลจากสิ่งแวดล้อม (Schale, 1958 อ้างจาก Byrne,
 1966)

โชน (Chown, 1972 : 105-121) ได้ศึกษาเกี่ยวกับการปรับ
 ตัวต่อการปฏิบัติงานในหน้าที่ (job performance) เปรียบเทียบกับผลจากการ
 วัดด้านต่าง ๆ ของความเคร่งครัด สรุปได้ว่า อายุไม่ใช่สิ่งจำเป็นในการบ่งชี้ความ
 ไม่ยืดหยุ่น

3.2 อิทธิพลจากการศึกษาในโรงเรียน

สิ่งสำคัญที่น่าจะเป็นสิ่งจำเป็นในการลดความเคร่งครัดก็คือ การศึกษา
 จากการศึกษาค้นคว้าความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งนี้เกี่ยวกับตน (self - concept) ความ
 เชื่อแบบฝังใจ และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของ สมชัย จินะตระกูล (สมชัย จินะ
 ตระกูล, 2517 : 49) ซึ่งสำรวจจากนักศึกษาวิทยาลัยครูชั้น ป.กศ.ต้น และ

ป.กศ.สูง จำนวน 143 คน พบผลวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยครั้งนี้ ดังนี้

1. นักศึกษาชายและนักศึกษานหญิงมีความเชื่อฝังใจแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ
2. นักศึกษา ป.กศ.ศน ปีที่ 2 มีความเชื่อฝังใจสูงกว่านักศึกษา ป.กศ.สูง ปีที่ 2 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < .01$) ซึ่งสอดคล้องกับ จวน (Juan, 1974) ที่ได้สำรวจธรรมชาติและทิศทางของการเปลี่ยนแปลงทัศนคติและแบบแผนค่านิยม วัดด้วย The Survey of Interpersonal Values, The Study of Values and the Cancer Attitude Survey โดยเปรียบเทียบผลการทดสอบครั้งแรกในปี 1966 กับผลการทดสอบซ้ำในปี 1970 จากนักศึกษาแพทย์ ซึ่งได้คะแนนสูงหรือต่ำจาก The Rokeach Dogmatism Scale Form E ในปี 1966 พบผลว่า

ก) คะแนนความเชื่อฝังใจจากการวัดในปี 1970 ลดลงจากเดิมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยผู้ซึ่งได้คะแนนในช่วงสูงและต่ำยังได้คะแนนคงที่ตามที่กำหนดไว้แต่แรก

ข) แบบแผนค่านิยมทั้งหมดของกลุ่มที่มีความเชื่อฝังใจสูงและต่ำแตกต่างกัน ความแตกต่างที่พบในปี 1970 น้อยกว่าที่พบในปี 1966 อย่างเด่นชัด จากผลวิจัยและทฤษฎีที่กล่าวมานี้ สรุปได้ว่า ประสบการณ์ทำให้มีความยืดหยุ่น แม้จะต้องเกิดความเคร่งครัดเพิ่มขึ้นตามอายุเมื่อถึงวัยกลางคนก็ตาม ประสบการณ์ที่สำคัญในการทำให้ยืดหยุ่นได้ก็คือ ประสบการณ์ทางการศึกษา ดังนั้น คนที่มีการศึกษาในระดับสูงจึงเคร่งครัดน้อยกว่าคนที่มีการศึกษาในระดับต่ำกว่า และผู้ชายซึ่งมีประสบการณ์การศึกษามากมายหลายด้านในชีวิตตามความคาดหวังของสังคมย่อมเคร่งครัดน้อยกว่าผู้หญิง

นอกจากนี้จากการทดสอบกับชุดทดลอง 135 คน ในชุมชนทั่วไปด้วยแบบทดสอบของ Trodahl and Powell ซึ่งเป็นฉบับย่อของ Rokeach's Dogmatism Scale และอีกสเกลหนึ่งวัดทัศนคติต่อกฎหมายและระเบียบ พบว่าชุดทดลองที่มีความเชื่อฝังใจสูงชอบกฎและระเบียบมากกว่าผู้ที่มีความเชื่อฝังใจต่ำอย่าง

มีนัยสำคัญทางสถิติ ซึ่งตีความหมายได้ว่าเป็นเพราะคนที่มีความเชื่อฝังใจสูงยอมรับการตัดสินใจที่ไม่ต้องมีการวิพากษ์วิจารณ์ (Steffensmeier, 1974)

3.3 อิทธิพลจากสถานการณ์ทางครอบครัว ได้แก่ โครงสร้างของครอบครัว บรรยากาศในครอบครัวอันเกี่ยวกับความสัมพันธ์ของพ่อแม่ระหว่าง พี่ ๆ น้อง ๆ และพ่อแม่กับลูก อาชีพของพ่อแม่ เป็นต้น

สำหรับสถานการณ์ทางครอบครัวนั้นว่าเกี่ยวข้องกับการมีบุคลิกภาพเคร่งครัด เช่น จากการทดสอบผลที่เกิดจากโครงสร้างของครอบครัว 3 ลักษณะ (ขนาดของครอบครัว ครอบครัวแบบประคับประคอง และครอบครัวที่มีแม่มีงานทำหรือไม่มีงานทำ) ที่มีต่อค่านิยมของบุคคลและการปฏิบัติทางสังคมเพื่อไปสู่ความเป็นผู้ใหญ่ โดยทำการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างที่เป็นตัวแทน จำนวน 3101 คน พบว่าคนที่มาจากครอบครัวแตกแยกแบบหย่าร้าง เป็นคนประเภทวิตกกังวลไม่ไว้ใจคน และเคร่งครัดในคตินิยมมากกว่าคนอื่น ๆ ในกลุ่มตัวอย่าง โดยเฉพาะครอบครัวที่ไม่มีผู้ชายที่ปฏิบัติตนสมเป็นผู้ใหญ่อยู่แล้ว คนในครอบครัวนั้นจะมีความเสื่อมสมรรถภาพในการยึดเหนี่ยวคตินิยม (Schooler, 1972)

โฮลต์ซแมนและมัวร์ (Holtzman and Moore, 1965 อ้างจาก มนต์ทิพย์ บุญเรือง, 2517 : 67) ได้ศึกษาเรื่องโครงสร้างทางครอบครัวและทัศนคติของวัยรุ่น จำนวนเด็กวัยรุ่น 288 คน ในชิคาโก โดยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือ พบว่า จำนวนพี่น้องในครอบครัวมีผลต่อความมั่นคงทางอารมณ์และความอบอุ่นที่เด็กได้รับจากบิดามารดา กล่าวคือ เด็กที่มาจากครอบครัวซึ่งมีพี่น้องจำนวนน้อยจะรู้สึกว่าเขาได้รับความรักและความอบอุ่นจากบิดามารดามาก และเป็นเด็กที่ไม่เป็นปัญหาทางอารมณ์ ส่วนเด็กที่มาจากครอบครัวซึ่งมีพี่น้องจำนวนมาก จะมีความรู้สึกว่าเขาพ่อแม่ไม่มีความยุติธรรม หรือพ่อแม่ไม่รักเท่าที่ควร เด็กเหล่านี้เป็นปัญหาทางอารมณ์สูง นอกจากนี้ ความมั่นคงทางอารมณ์จะพฤติกรรมของเด็กยังขึ้นอยู่กับสภาพการณ์ทางการสมรสของบิดามารดา คือ เด็กที่อาศัยอยู่กับพ่อแม่ หรือเด็กที่อยู่กับแม่โดยพ่อถึงแก่กรรมจะมีความมั่นคงทางอารมณ์และพฤติกรรมอยู่ในแบบแผนพอควร ส่วนเด็กที่อยู่กับมารดาซึ่งมีสามีใหม่ จะมีความคับข้องใจ และแสดงพฤติกรรมก้าวร้าวเสมอ

นอกจากนี้ยังมีการวิจัยของไทย ซึ่งเป็นการศึกษาปัญหาการศึกษาของวัยรุ่น (ปราชญ์ ปรัชญาธัมมาวงศ์, 2506 อ้างจาก มนต์ทิพย์ บุญเรือง, 2517 : 7) โดยใช้แบบสอบถามกับนักเรียน 312 คน ปรากฏว่า เด็กที่ไม่มีความสุข การศึกษา จะไม่ตั้งใจที่ควร เป็นคนมีความขัดแย้งและยุ่งยากใจ ส่วนมากแล่นมาจากสภาพ ความเป็นอยู่ในครอบครัวไม่ดี บิดามารดาไม่รักใคร่ปรองดองกัน พี่น้องไม่สามัคคีกัน เด็กไม่ได้รับความเอาใจใส่จากบิดามารดา บิดามารดาเป็นคนเคร่งครัดในระเบียบ วินัยมากเกินไป

มนต์ทิพย์ บุญเรือง (2517) ได้ศึกษาเด็กที่มีปัญหาทางการเรียนและปัญหา ความประพฤติกัยกับเด็กที่ไม่มีปัญหาทางการเรียนและความประพฤติกัยในโรงเรียนมัธยม ปลาย เขตอำเภอกุสุมาลย์ 5 โรงเรียน ได้นักเรียนประเภทแรกเป็นชาย 13 คน และหญิง 2 คน นักเรียนประเภทหลังเป็นชาย 13 คน และหญิง 2 คน (จากการคัดเลือก ของครูตามเกณฑ์ที่ตั้งไว้) ใช้แบบสอบถามที่สร้างขึ้น ได้ผลสรุปที่เกี่ยวข้องกับการ วิจัยครั้งนี้ ดังนี้

1. บิดามารดาของเด็กที่มีปัญหา ส่วนใหญ่มีอาชีพค้าขาย (33.33 %) ส่วนบิดามารดาของเด็กที่ไม่มีปัญหา ถึงแก่กรรมเป็นส่วนใหญ่ (26.67 %)
2. สถานภาพการสมรสของบิดามารดาของเด็กทั้ง 2 ประเภท ส่วนใหญ่ อยู่รวมกัน (60 % สำหรับผู้มีปัญหา และ 73.33 % สำหรับผู้ไม่มีปัญหา)
3. ผู้ปกครองของเด็กทั้งที่มีปัญหาและเด็กไม่มีปัญหาล้วนใหญ่ก็คือ บิดาและ มารดา (46.67 และ 60 % ตามลำดับ)
4. ครอบครัวของเด็กทั้งที่มีปัญหาและเด็กไม่มีปัญหาล้วนใหญ่มีสภาพครอบครัวที่เป็นสุข (73.33 และ 93.33 % ตามลำดับ)
5. ในครอบครัวของเด็กที่มีปัญหา เด็กรู้สึกว่ ครอบครัวไม่มีสุขเพราะ พี่น้องทะเลาะกันเสมอ

ดังนั้น จึงกล่าวได้ว่า สภาพแวดล้อมทางครอบครัวมีอิทธิพลเหนือจิตใจ เด็กอย่างมาก ซึ่งจะปลูกบั่นให้เด็กเป็นกณที่มีปัญหาทางอารมณ์ และกลายเป็นคน เกรงครวักเกินไปหรือปิดกั้นเกินไปควรได้เสมอ ตลอดจนถึงเรื่องความประพฤติกัย

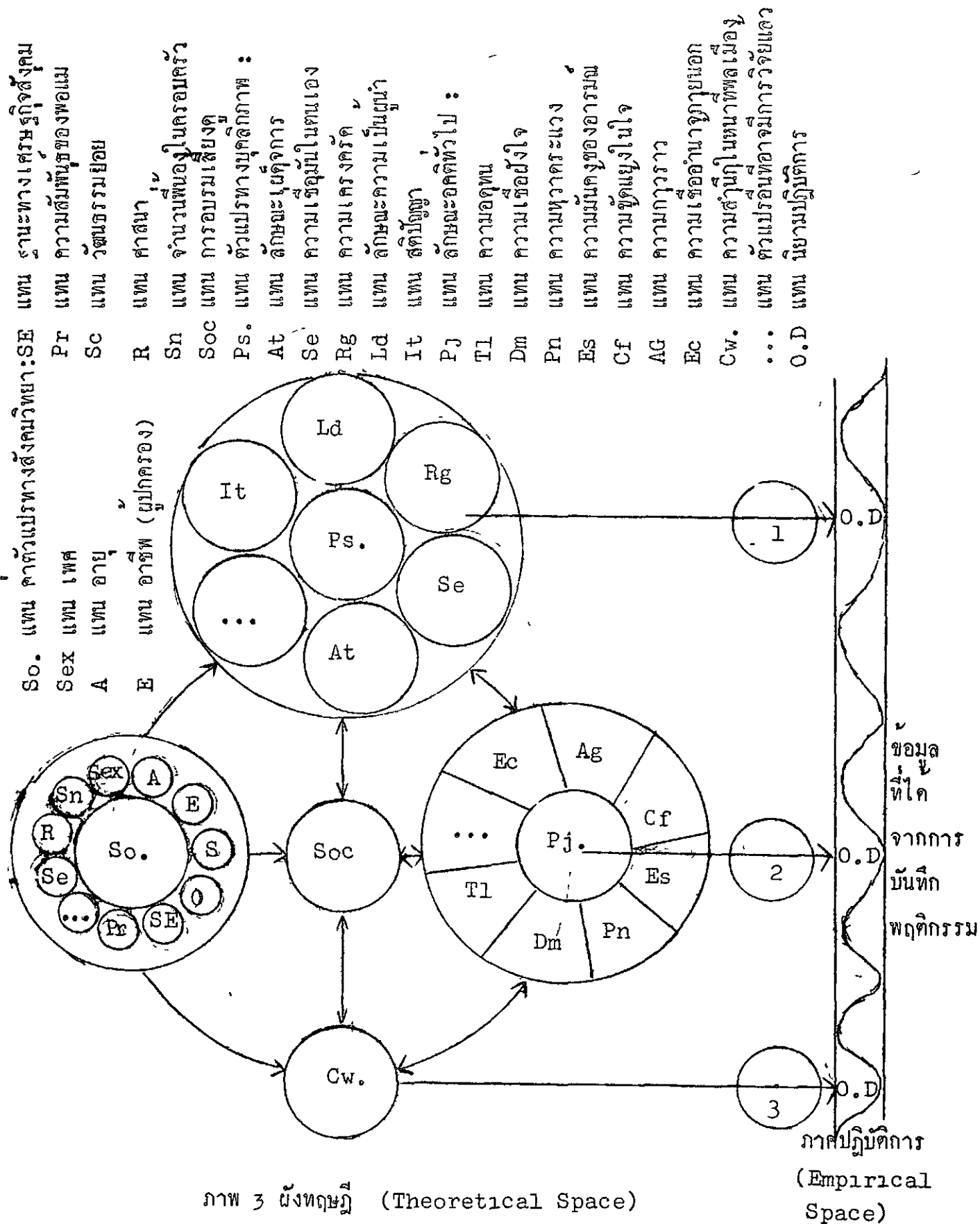
ชัดกับสังคม หรือว่าจะสามารถปรุงแต่งให้เขามีบุคลิกภาพที่สมบูรณ์องงามทุกอย่างก็ได้

อธิบายผังทฤษฎี

จากการศึกษาทฤษฎีเอกสาร และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง สามารถสรุปให้เห็นผังทฤษฎีได้ดังภาพ 3 (หน้า 50) ซึ่งอธิบายได้ดังนี้

ตัวแปรทางบุคลิกภาพทั้งหลาย (Ps.) ลักษณะออกจิตทั่วไป (Pg.) ซึ่งมีองค์ประกอบต่าง ๆ เป็นพื้นฐาน ความสำนึกในหน้าที่พลเมือง (Cw.) และการอบรมเลี้ยงดู (Soc.) มีอิทธิพลซึ่งกันและกัน (ใช้ลูกศร แบบ $\longleftrightarrow$) สำหรับตัวแปรทางสังคมวิทยาทั้งหมด (So.) เป็นตัวแปรสำคัญที่เกี่ยวข้องกับตัวแปรทั้ง 4 จำพวกข้างต้นนี้ (ใช้ลูกศรแบบ $\longrightarrow$)

จากผังทฤษฎีนำไปสู่การสร้างนิยามปฏิบัติการของตัวแปรสำคัญที่จะสร้างแบบสอบถามวัด ได้แก่ ความเคร่งครัด (Rg.) ลักษณะออกจิตทั่วไป (Pg.) และความสำนึกในหน้าที่พลเมือง (Cw.) และทำการสำรวจตรวจสอบอิทธิพลต่าง ๆ รวมทั้งศึกษาถึงความเกี่ยวข้องใหม่ ๆ ของตัวแปรบางตัวต่อไป

สมมุติฐานในการวิจัย

จากการรวบรวมแนวความคิด ทฤษฎี และผลการวิจัยที่เกี่ยวข้องกับตัวแปรในการวิจัยครั้งนี้ สามารถนำมาสรุปตั้งเป็นสมมุติฐานสำหรับการวิจัย ได้ดังนี้

1. ความสำนึกในหน้าที่พลเมืองสัมพันธ์ทางลบกับลักษณะอคติทั่วไป แต่สัมพันธ์ทางบวกกับความเคร่งครัด
2. ลักษณะอคติทั่วไปกับความเคร่งครัดมีความสัมพันธ์กัน
3. นักเรียนหญิงมีความสำนึกในหน้าที่พลเมืองน้อยกว่านักเรียนชาย แต่มีลักษณะอคติทั่วไปและความเคร่งครัดมากกว่านักเรียนชาย
4. นักเรียนชั้น ป.6 มีความสำนึกในหน้าที่พลเมืองน้อยกว่านักเรียนชั้น ม.ศ.2 แต่มีลักษณะอคติทั่วไปและความเคร่งครัดมากกว่านักเรียนชั้น ม.ศ.2
5. นักเรียนวัยรุ่นตอนต้นมีความสำนึกในหน้าที่พลเมืองน้อยกว่านักเรียนวัยรุ่นตอนกลาง แต่มีลักษณะอคติทั่วไป และความเคร่งครัดมากกว่านักเรียนวัยรุ่นตอนกลาง
6. นักเรียนที่ผูกปรองมีอาชีพแตกต่างกัน มีความสำนึกในหน้าที่พลเมือง ลักษณะอคติทั่วไป และความเคร่งครัดแตกต่างกัน
7. นักเรียนที่พ่อแม่แยกกัน มีความสำนึกในหน้าที่พลเมืองต่ำกว่านักเรียนที่พ่อแม่อยู่ด้วยกัน แต่มีลักษณะอคติทั่วไปสูงกว่านักเรียนที่พ่อแม่อยู่ด้วยกัน และมีความเคร่งครัดแตกต่างจากนักเรียนที่พ่อแม่อยู่ด้วยกัน
8. นักเรียนในโรงเรียนสหศึกษามีความสำนึกในหน้าที่พลเมือง ลักษณะอคติทั่วไป และความเคร่งครัดแตกต่างจากนักเรียนในโรงเรียนหญิงหรือชายล้วน
9. นักเรียนที่มีสถานที่เรียนแตกต่างกัน มีความสำนึกในหน้าที่พลเมือง ลักษณะอคติทั่วไป และความเคร่งครัดแตกต่างกัน

วิธีดำเนินการวิจัย

กลุ่มตัวอย่าง

ในการวิจัยครั้งนี้ ทำการศึกษาจากนักเรียนวัยรุ่น ซึ่งกำลังเรียนในชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 และ มัธยมศึกษาปีที่ 2 ปีการศึกษา 2518 โรงเรียนรัฐบาลในภาคเหนือ จำนวนกลุ่มตัวอย่างทั้งสิ้น 620 คน เป็นชาย 329 คน และหญิง 291 คน ดูรายละเอียดการจำแนกลักษณะของกลุ่มตัวอย่างในตาราง 1 - 4

วิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่าง ได้ดำเนินการเป็นชั้น ๆ ดังนี้

1. แบ่งภาคเหนือตามภาคการศึกษาซึ่งมีอยู่ 2 ภาคการศึกษา ได้แก่ ภาคการศึกษา 7 และ 8 เป็นการจัดแบ่งภาคตามลักษณะทางวัฒนธรรม สภาพภูมิศาสตร์ และผลงานทางการศึกษา (รววิทย์ วสันตสารกร, 2516 : 313)

2. สุ่ม (ด้วยการจับสลาก) จังหวัดมาภาคการศึกษาละ 1 จังหวัด พบว่าได้จังหวัดอุดรธานี และจังหวัดแพร่

3. สุ่มโรงเรียนรัฐบาลในแต่ละจังหวัดที่มีการสอนระดับชั้น ป.6 และ ม.ศ.2 มา 2 โรงเรียนไม่ว่าจะเป็นโรงเรียนสหศึกษา หรือโรงเรียนหญิงหรือชายล้วน

4. จากโรงเรียนที่เลือกได้ จึงสุ่มห้องเรียนดังนี้

4.1 สุ่มไว้ 1 ห้องเรียน สำหรับโรงเรียนที่มีห้องเรียนต่ำกว่า 5 ห้อง

4.2 สุ่มไว้ 2 ห้องเรียน สำหรับโรงเรียนที่มีห้องเรียนต่ำกว่า 10 ห้อง
มากกว่า 4 ห้อง

4/3 สุ่มไว้ 3 ห้องเรียน สำหรับโรงเรียนที่มีห้องเรียนจำนวนตั้งแต่ 10 ห้องขึ้นไป

ปรากฏว่า ทุกโรงเรียนที่สำรวจมาครั้งนี้จัดนักเรียนทั้งที่เรียนเก่ง ปานกลาง และเรียนอ่อน ปะปนกันไปในแต่ละห้อง

ผลการเลือกกลุ่มตัวอย่าง แสดงไว้ในตาราง 2

ตาราง 1 แสดงกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามโรงเรียน ระดับชั้นเรียน ที่ตั้ง ประเภท
โรงเรียน และภาคการศึกษา

ชื่อโรงเรียน	ระดับ ชั้นเรียน	ที่ตั้ง	ประเภทโรงเรียน	ภาคการศึกษา
พิริยาลัย	ม.ศ.2	อ.เมือง จ.แพร่	ชาย	8
สูงเม่นอนุบาล	ม.ศ. 2	อ.สูงเม่น จ.แพร่	สหศึกษา	8
เมธังกราวาส	ป.6	อ.เมือง จ.แพร่	สหศึกษา	8
วัดหัวขวง	ป.6	อ.เมือง จ.แพร่	สหศึกษา	8
อุตรดิตถ์ครูณี	ม.ศ.2	อ.เมือง จ.อุตรดิตถ์	หญิง	7
ดัมปะตีวิทยา	ม.ศ.2	อ.ดัมปะตี จ.อุตรดิตถ์	สหศึกษา	7
หัวคอง	ป.6	อ.ดัมปะตี จ.อุตรดิตถ์	สหศึกษา	7
วัดราษฎร์การาม	ป.6	อ.เมือง จ.อุตรดิตถ์	สหศึกษา	7

จำนวนกลุ่มตัวอย่างที่ได้ทั้งหมด 647 คน แต่ได้ข้อมูลสำหรับการวิเคราะห์
มาจากการตอบที่ครบถ้วนสมบูรณ์มากที่สุด จำนวน 620 ฉบับ ดังแจกแจงไว้
ในตาราง 2

ตาราง 2   เสนอกลุ่มตัวอย่างที่เลือกแล้วและจำนวนข้อมูลที่จะนำมาวิเคราะห์

ชื่อโรงเรียน	จำนวน ห้องเรียน	จำนวนแบบสอบถาม			
		รับแจกและ ส่งคืน	จำนวนที่ใช้ได้		
			ชาย	หญิง	รวม
พิริยาลัย	3	110	105	-	105
สูงเม่นชนูปถัมภ์	3	115	57	54	111
เมธีกราวาส	3	94	46	46	92
วัดหัวขวง	1	19	13	5	18
อุตรดิตถ์ครุณี	3	90	-	90	90
ดัมแฉศรีวิทยา	2	67	40	25	65
หัวกง	3	81	41	38	79
วัดอรัญญิการาม	2	71	27	33	60
รวม	20	647	329	291	620

ตาราง 3 แจกแจงกลุ่มตัวอย่างตามภูมิภาคของนักเรียน

โรงเรียน	อาชีพ ผู้ประกอบการ	นักเรียนชาย				นักเรียนหญิง				รวม
		พ่อแม่ อยู่ด้วยกัน	พ่อแม่แยกกัน			พ่อแม่ อยู่ด้วยกัน	พ่อแม่แยกกัน			
			พ่อ ตาย	แม่ ตาย	หย่า		พ่อ ตาย	แม่ ตาย	หย่า	
พริยาลัย	เกษตรกร	36	5	-	2	-	-	-	-	43
	ค้าขาย	26	4	-	2	-	-	-	-	32
	รับราชการ	23	-	1	1	-	-	-	-	25
	อื่น ๆ	3	1	-	1	-	-	-	-	5
สูงเม่น ชนูปถัมภ์	เกษตรกร	43	3	-	-	35	2	1	1	85
	ค้าขาย	4	-	-	-	6	1	-	2	13
	รับราชการ	6	-	-	1	6	-	-	-	13
	อื่น ๆ	-	-	-	-	-	-	-	-	-
เมธัง ถรวาส	เกษตรกร	1	1	-	-	8	-	-	-	10
	ค้าขาย	14	-	-	1	8	1	-	-	24
	รับราชการ	26	-	-	1	26	-	-	-	53
	อื่น ๆ	2	-	-	-	2	1	-	-	5
วัดหัว ขวาง	เกษตรกร	4	-	1	1	-	-	-	-	6
	ค้าขาย	3	1	-	-	2	-	-	-	6
	รับราชการ	1	-	-	-	2	-	-	-	3
	อื่น ๆ	1	1	-	-	-	-	1	-	3

ตาราง 3 (ต่อ)

โรงเรียน	อาชีพ ผู้ปกครอง	นักเรียนชาย				นักเรียนหญิง				รวม
		พ่อแม่ อยู่ด้วยกัน	พ่อแม่แยกกัน			พ่อแม่ อยู่ด้วยกัน	พ่อแม่แยกกัน			
			พ่อ ตาย	แม่ ตาย	หย่า		พ่อ ตาย	แม่ ตาย	หย่า	
อุตรดิตถ์ ครุฑ	เกษตรฯ	-	-	-	-	13	2	-	-	15
	ค้าขาย	-	-	-	-	23	1	-	-	24
	รับราชการ	-	-	-	-	44	3	-	-	47
	อื่น ๆ	-	-	-	-	3	1	-	-	4
ฉะเชิงเทรา ศรีวิทยา	เกษตรฯ	21	1	-	3	17	-	1	-	43
	ค้าขาย	3	-	-	-	1	1	-	-	5
	รับราชการ	10	-	-	1	2	-	-	-	13
	อื่น ๆ	1	-	-	-	3	-	-	-	4
หัวดวง	เกษตรฯ	33	4	-	-	28	3	-	-	68
	ค้าขาย	3	-	-	-	3	-	-	-	6
	รับราชการ	1	-	-	-	4	-	-	-	5
	อื่น ๆ	-	-	-	-	-	-	-	-	-
วัดอรัญญิ การาม	เกษตรฯ	5	1	-	-	2	-	-	-	8
	ค้าขาย	7	-	-	1	12	1	-	1	22
	รับราชการ	9	1	-	1	14	-	-	1	26
	อื่น ๆ	1	-	-	1	2	-	-	-	4
รวม		287	23	2	17	266	17	3	5	620

ตาราง 4 , เสนอข้อมูลตัวอย่าง โดยคิดเป็นเปอร์เซ็นต์

ประเภทของตัวแปรต้น	ค่าของตัวแปรต้น	จำนวนรวม	%	รวม (%)
เพศ	ชาย	329	53.07	100
	หญิง	291	46.93	
ระดับ ชั้นเรียน	ป.6	249	40.16	100
	ม.ศ.2	371	59.84	
ช่วง อายุ	11.0 - 14.0 ปี	276	44.51	100
	14.1 - 16.0 ปี	329	53.07	
	16.1 - 18.0 ปี	15	2.42	
อาชีพ ผู้ปกครอง	เกษตรกร	278	44.84	100
	ค้าขาย	132	21.29	
	รับราชการ	185	29.84	
	อื่น ๆ	25	4.03	
ความสัมพันธ์ ของพ่อแม่	อยู่ด้วยกัน	553	89.19	100
	แยกกัน	67	10.81	
ประเภทโรงเรียน	สหศึกษา	176	47.44	100
	ชายหรือหญิงล้วน	195	52.56	
สถานที่เรียน	ในเมือง	365	58.87	100
	นอกเมือง	255	41.13	

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ในการวิจัยเรื่องนี้ มีเครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล 2 ประเภท คือ

ก. แบบสอบถามวัดตัวแปรต้น ได้แก่ แบบสอบถามภูมิหลังของนักเรียน เป็นการถามเกี่ยวกับ เพศ อายุ ระดับชั้นเรียนของนักเรียน อาชีพผู้ปกครอง และความสัมพันธ์ของพ่อแม่ โดยให้กาเครื่องหมาย ✓ ลงหน้าข้อความที่ตรงกับความเป็นจริงของนักเรียน

ข. แบบสอบถามวัดตัวแปรตาม ได้แก่

1. แบบสอบถามวัดความสำนึกในหน้าที่พลเมือง (ผู้วิจัยปรับปรุงและดัดแปลง จากของ ดร.สวนา พรพัฒน์กุล, 2518)
2. แบบสอบถามวัดลักษณะออกคติทั่วไป (ผู้วิจัยสร้างขึ้นเอง)
3. แบบสอบถามวัดความเคร่งครัด (อุคม สำอางค์กุล, 2519)

การสร้างและปรับปรุงเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ในโครงการสำรวจลักษณะพื้นฐานสภาพทางจิตใจของวัยรุ่นไทย ซึ่งต้องการให้สร้างแบบสอบถามขึ้นคนละ 1 ฉบับ ผู้วิจัยเลือกสำรวจว่าลักษณะออกคติทั่วไป และสร้างแบบสอบถามขึ้นเอง ได้ศึกษาร่วมมือกับ อุคม สำอางค์กุล โดยได้ใช้แบบสอบถามร่วมกันอยู่ 2 ฉบับ คือ แบบสอบถามภูมิหลังของนักเรียน และแบบสอบถามวัดความเคร่งครัด แต่ใช้กลุ่มตัวอย่างต่างกัน กล่าวคือ อุคม สำอางค์กุลสำรวจจากนักเรียนในภาคกลาง ส่วนผู้วิจัยนำไปสำรวจนักเรียนในภาคเหนือ

1. ขบวนการสร้างและปรับปรุงแบบสอบถาม

ก. การสร้างแบบสอบถามวัดลักษณะออกคติทั่วไป ได้กระทำตามลำดับขั้นตอนต่อไปนี้

1. ศึกษาและรวบรวมทฤษฎีเกี่ยวกับเนื้อหาของตัวแปรนี้ ตลอดจนเอกสารและการวิจัยที่เกี่ยวข้อง แล้วนำมาวิเคราะห์เนื้อหาและสรุปมโนภาพของลักษณะออกคติได้ตามที่ปรากฏในภูมิหลังและบทที่ว่าด้วยทฤษฎีและเอกสารการวิจัยที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งศึกษาจากมาตรการวัดตัวแปรต่าง ๆ ที่มีลักษณะใกล้เคียง เพื่อเป็นแนวทางในการสร้างแบบสอบถาม ได้แก่

- แบบสอบถามวัดบุคลิกภาพแบบอัทนียม (รัชฎาภรณ์ เล็กวานิช, 2518) ได้ทำการแปลและเรียบเรียงมาจากแบบสอบถามวัดบุคลิกภาพแบบอัทนียมของอะดอร์โนและคณะ (Adorno, et al., 1950) คือ California F-Scale ซึ่งประกอบด้วยสเกลวัดการถืออำนาจเป็นใหญ่ ความเคร่งครัด ความเชื่อฝังใจ และการคล้อยตามสังคม

- มาตราการวัดความห่างเหินทางสังคม (Social Distance Scale) ของโบการ์ดัส (Bogardus, 1933 อ้างจาก Collins, 1970 และ Stein, et al., 1965 อ้างจาก Stein, 1966 : 6) เป็นแบบ scalogram (Guttman, 1939)

- มาตราการวัดบุคลิกภาพ ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของ MMPI (The Minnesota Multiphasic Personality Inventory) อัลทัส และทาเฟเจียน (Altus and Tafejian อ้างจาก Cheson, et al., 1970) นำไปวัดลักษณะอคติทั่วไป

ในการวิจัยนี้ได้นำเนื้อหาจากการวิเคราะห์และมโนภาพของลักษณะอคติทั่วไป มาทำเป็นโครงสร้างพฤติกรรมโดยแบ่งเป็นการวัดในลักษณะความเชื่อและในลักษณะทัศนคติ เนื้อหาที่สร้างขึ้นเป็นข้อความครอบคลุมลักษณะอคติโดยทั่วไป กล่าวคือ เกี่ยวข้องกับสถานการณ์ทางสังคมซึ่งสรุปเป็น 4 ประเภท ได้แก่

- สถานการณ์เกี่ยวกับชาติพันธุ์ เช่น กลุ่มทางการศึกษา สัญชาติ อายุฐานะทางเศรษฐกิจและสังคม ถิ่นที่อยู่ ฯลฯ

- สถานการณ์เกี่ยวกับเชื้อชาติ เช่น ผิว ลักษณะรูปร่างท่าทาง เพศ ฯลฯ

- สถานการณ์เกี่ยวกับชนกลุ่มน้อย เช่น พวกเด็กกลุ่มสม

- สถานการณ์เกี่ยวกับความเชื่อ เช่น ในกลุ่มศาสนา กลุ่มทางเศรษฐกิจ หรือทางการเมือง ฯลฯ

2. จัดกลุ่มพฤติกรรมอคติตามโครงสร้างของลักษณะอคติทั่วไป ดังกล่าวนี้นี้ เพื่อนำมาให้ความหมายเฉพาะ และเขียนนิยามศัพท์เฉพาะ (ดูในบทที่ 1)

และใช้เป็นแนวทางในการศึกษา

สำหรับกลุ่มพฤติกรรมอคติทั่วไปในที่นี้ พอจะสรุปได้ 5 กลุ่ม ดังนี้

- ชอบใช้วิธีแพะรับบาป (scapegoating) หรือป้ายความผิดของตนให้แก่คนอื่น (projection) และแสดงออกด้วยการรังเกียจเหยียดหยาม หรือดูถูก สบประมาท ฯลฯ เช่น

คำถามข้อที่ 49. ลูกไม่มีพ่อเป็นที่น่ารังเกียจอย่างยิ่งในสังคมไทย

- ชอบเอาเปรียบคนอื่นและแสวงหาผลประโยชน์ใส่ตนแก่ฝ่ายเดียว ตลอดจนถึงการชอบกีดกัน การแก่งแย่งชิงดีกันภายในหมู่ชน ซึ่งเป็นการบั่นทอนโอกาสที่คนอื่นจะสามารถแสดงความสามารถของเขาอย่างเต็มที่ เช่น

คำถามข้อที่ 31. ถ้าข้าพเจ้ามีฐานะสูงกว่าคนอื่น ข้าพเจ้าจะพยายามป้องกันไม่ให้ใครเขยิบฐานะขึ้นมาทัดเทียมหรือสูงกว่าข้าพเจ้า

- วนกลับคิดเหมือนหรือสร้างกรอบคอกเกี่ยวกับบุคคลหรือสิ่งต่าง ๆ อย่างตายตัว รวมทั้งการชอบใส่ร้ายป้ายสี และตัดสินอะไรลงไปรวดเร็วโดยไม่ทราบมูลเหตุอันแท้จริง และใจแคบจึงไม่สามารถรับฟังคำวิพากษ์วิจารณ์ได้ ทำให้เขาไม่ยอมเปลี่ยนความเข้าใจหรือการรับรู้ที่ผิดพลาดได้ เช่น

คำถามข้อที่ 30. ข้าพเจ้าตัดสินการกระทำของคนอื่นได้ทันทีโดยไม่จำเป็นต้องรับฟังเหตุผลของเขา

- ไม่อดทนและต้องการแต่ความแจ่มแจ้งหรือเฉพาะเจาะจง

เช่น

คำถามข้อที่ 35. ข้าพเจ้าไม่ยอมให้อารมณ์ของข้าพเจ้าอยู่เหนือเหตุผล (ขอความทางนิเสธ)

- ชอบแสดงพฤติกรรมบางอย่างเพื่อทำลายผู้ที่ไม่ใช่พวกเดียวกันกับตน อาทิ ก้าวร้าว ชัดแจ้ง พูดส่อเสียด กดโกงหรือฉลาดแกมโกง กลั่นแกล้ง หักหลัง คัดหน้า จองจับผิด เป็นต้น เช่น

คำถามข้อที่ 28. ชาวเจ้ารอบสาปแข่งคนที่ขัดแย้งกับชาวเจ้า

เสมอ

3. สร้างเครื่องมือวัดลักษณะออกดีทั่วไป ตามแนวโครงสร้างพฤติกรรมและประกอบด้วยพฤติกรรมต่าง ๆ ในครบ 5 กลุ่ม ทั้งข้างต้นนี้

4. หากว่าน่าจะจำแนกของแบบสอบถามวัดลักษณะออกดีทั่วไป เพื่อคัด เลือทและปรับปรุงแบบสอบถาม

5. หากหาความเที่ยงตรงเชิงโครงสร้างของแบบสอบถามวัดลักษณะออกดีทั่วไป

6. หากหาความเชื่อมั่นของแบบสอบถามวัดลักษณะออกดีทั่วไป

ข. การปรับปรุงและดัดแปลงแบบสอบถามวัดความสำนึกในหน้าที่พลเมือง
ในการปรับปรุงแบบสอบถามนี้ ดำเนินการเป็นขั้นตอน ดังนี้

1. ศึกษาและรวบรวมความรู้เกี่ยวกับความสำนึกในหน้าที่พลเมือง ทั้งด้านทฤษฎี ผลวิจัย และศึกษาจากแบบสอบถามที่สร้างไว้แล้ว ได้แก่

- แบบสอบถามวัดความสำนึกในหน้าที่พลเมือง ของ ดร.

สวนา พรพัฒน์กุล ซึ่งเป็นแบบเลือกตอบ มี 4 ตัวเลือก รวมทั้งหมด 40 ข้อ

- มาตรการวัดทัศนคติของพลเมืองจากเด็กในชาติต่าง ๆ

(Oppenheim & Torney, 1974) แบ่งการวัดทัศนคติด้านต่าง ๆ เป็นหลายด้าน เช่น ทัศนคติต่อจังหวัด ทัศนคติต่อระบบการปกครอง ฯลฯ และใช้วิธีวัดหลายวิธี

เช่น Semantic Differential Scales, Likert Scales

2. ดัดแปลงข้อคำถามให้เหมาะสมหรือรับกับสเกลที่ใช้ใหม่

(Likert scales) ตลอดจนเพิ่มเติมเนื้อหาตามพฤติกรรมที่เป็นโครงสร้างตรงกับนิยามศัพท์เฉพาะที่เขียนไว้ในบทที่ 1 และจัดเกลาภาษาให้เหมาะกับนักเรียนทั้ง 2 ระดับชั้นเรียน

3. หากว่าน่าจะจำแนกของแบบสอบถาม

4. หากหาความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม

ค. แบบสอบถามวัดความเคร่งครัด สร้างขึ้นโดยได้นำแนวคิดจากแบบสอบถามของเวสเลย์ และเรฟฟิชต์ (Wesley, 1953 and Reffisch, 1958) อ้างจาก อุดม คำอาจศรี (2519) ซึ่งใช้มาตรการวัดแบบถูก - ผิด โดยเลือกและดัดแปลงให้เหมาะกับสังคมไทย

2. ลักษณะแบบสอบถาม สำหรับแบบสอบถามวัดตัวแปรตามทั้ง 3 ฉบับ ลักษณะต่าง ๆ เหมือนกันดังนี้

2.1 ข้อความถาม เป็นประโยคทัศนคติซึ่งเป็นการเสนอความเห็นทางนิมิตหรือนิเสธ (positive or negative) เกี่ยวกับเนื้อหาที่ถาม ๆ หรือถามว่า เคยปฏิบัติเช่นนั้นหรือไม่บ่อย

2.2 มาตรการวัด อาศัยเทคนิคของลิเกอ์ท (Likert technique) กล่าวคือ สร้างเป็นแบบมาตราส่วนการประมาณค่า (rating scale) แบ่งเป็น 7 จุด (points) คือ จริงที่สุด จริงมาก จริงบ้าง ไม่แน่ใจ ไม่ค่อยจริง ไม่จริงมาก และไม่จริงเลย

2.3 การตอบแบบสอบถาม มีกระดาษคำถามชุดหนึ่ง และกระดาษคำตอบควบคู่กันไป โดยแยกไว้ต่างหาก ให้ผู้ตอบอ่านข้อความถามในกระดาษคำถาม แล้วเขียนตอบลงในกระดาษคำตอบให้หมายเลขข้อตรงกัน ดังตัวอย่างข้างล่างนี้

คำถาม	ตัวเลือก	กระดาษคำตอบ						
		เป็นจริงที่สุด 7	เป็นจริงมาก 6	เป็นจริงบ้าง 5	ไม่แน่ใจ 4	ไม่ค่อยจริง 3	ไม่จริงมาก 2	ไม่จริงเลย 1
<u>ประโยคทางนิเสธ</u>								
33. ขาพเจ้าไม่เคย	33			✓				
คิดรังเกียจเหยียด	..							
หยามใคร ๆ	..							
<u>ประโยคทางนิมิต</u>								
40. "คนต่างถิ่น"	40				✓			
ไว้วางใจไม่ได้	..							

จากลักษณะของกระดาษคำตอบ จะเห็นว่าแต่ละช่องมีตัวเลขกำกับตัว
เลือก ซึ่งมีความหมายดังนี้

ของเลข 1 (ไม่จริงเลย) หมายถึง ผู้ตอบไม่เห็นด้วยกับข้อความประ
โยคนั้น ๆ แม่น้อย

ของเลข 2 (ไม่จริงมาก) หมายถึง ผู้ตอบไม่เห็นด้วยกับข้อความประ
โยคนั้นเป็นส่วนใหญ่

ของเลข 3 (ไม่ค่อยจริง) หมายถึง ผู้ตอบไม่เห็นด้วยกับข้อความประ
โยคนั้นเพียงเล็กน้อย

ของเลข 4 (ไม่แน่ใจ) หมายถึง ผู้ตอบเห็นด้วยและไม่เห็นด้วยกั
กันอยู่ จึงไม่สามารถจะเลือกในทิศทางใดแน่ หรือไม่สามารถออกความเห็นเพราะ
รู้สึกเฉย ๆ

ของเลข 5 (เป็นจริงบ้าง) หมายถึง ผู้ตอบเห็นด้วยกับข้อความประ
โยคนั้น เพียงเล็กน้อย

ของเลข 6 (เป็นจริงมาก) หมายถึง ผู้ตอบเห็นด้วยกับข้อความประ
โยคนั้นเป็นส่วนใหญ่

ของเลข 7 (เป็นจริงที่สุด) หมายถึง ผู้ตอบเห็นด้วยกับข้อความประ
โยคนั้นทุกครั้งไป หรือไม่มีการลังเลเลย

✓ 2.4 เกณฑ์การตรวจให้คะแนน ให้คะแนนแต่ละข้อคำถาม ตั้งแต่
1 ถึง 7 คะแนน ดังนี้คือ สำหรับข้อคำถามที่เป็นประโยคทางนิมานให้คะแนนเริ่มต้น
แต่ของ "ไม่จริงเลย" ถึงของ "เป็นจริงที่สุด" จาก 1, 2, 3, 4, 5, 6 และ
7 คะแนน ตามลำดับ สำหรับข้อคำถามที่เป็นประโยคทางนิเสธนั้นให้คะแนนในทาง
กลับกันกับประโยคทางนิมาน โดยเป็นลำดับเรอกัน คือ เริ่มจาก 7, 6, 5, 4, 3,
2, 1

2.5 การเรียงข้อคำถาม ให้ทำการจัดเรียงข้อคำถามในแบบสอบถาม
แต่ละฉบับด้วยวิธีสุ่มโดยใช้ตารางตัวเลขสำหรับการสุ่ม

✓ 2.6 พิสัยของคะแนน แบบสอบถามทั้ง 3 ฉบับมีฉบับละ 25 ข้อ ดังนั้น จึงมีพิสัยของคะแนนที่จะวัดได้ = 125

3. การตรวจสอบคุณภาพแบบสอบถาม ก่อนที่จะนำแบบสอบถามต่าง ๆ มาวัดกลุ่มตัวอย่างจริงใดทำการทดลองใช้แบบสอบถามและปรับปรุงแก้ไขจนเป็นที่น่าเชื่อถือได้ ตามหลักและวิธีการ ดังนี้

3.1 การหาความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content validity) แบบ face validity โดยให้ผู้เชี่ยวชาญทางจิตวิทยา และการวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์ จำนวน 4 ท่าน ทำการตัดสินประโยคต่าง ๆ ของแบบสอบถาม ถือเกณฑ์การเห็นด้วยของผู้เชี่ยวชาญและปรับปรุงแก้ไขแต่ละกระทงความของแบบสอบถามนั้น ๆ

3.2 การหาความเที่ยงตรงเชิงโครงสร้างภายในของแบบสอบถาม ถามวัดลักษณะอคติทั่วไป (Intra-test validity of general prejudice questionnaire) ใช้วิธีการวิเคราะห์หาอำนาจจำแนกของแบบสอบถามเป็นรายข้อ โดยใช้อัตราส่วนวิกฤต ที่ (critical ratio t) เป็นค่าสถิติ (Edwards, 1968:104) สำหรับตรวจสอบความการแบ่งกลุ่มตัวอย่างออกเป็นกลุ่มคะแนนสูงและกลุ่มคะแนนต่ำของกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด กลุ่มละ 27 %

ผลการหาอำนาจจำแนกของแบบสอบถาม 2 ฉบับคือ วัดลักษณะอคติทั่วไปและความสำนึกในหน้าที่พลเมืองจากนักเรียน ป.6 โรงเรียนเทศบาล 2 จังหวัดสระบุรี จำนวน 70 คน และนักเรียน ม.ศ.2 โรงเรียนสระบุรีวิทยาคม จังหวัดสระบุรี จำนวน 100 คน ผลปรากฏว่า คัดเลือกข้อคำถามได้ทั้งหมดฉบับละ 25 ข้อ สำหรับแบบสอบถามวัดลักษณะอคติทั่วไป เป็นข้อความทางนิมาน 20 ข้อและทางนิเสธ 5 ข้อ ส่วนแบบสอบถามวัดความสำนึกในหน้าที่พลเมืองเป็นข้อความทางนิมาน 13 ข้อและทางนิเสธ 12 ข้อ

3.3 การหาความเที่ยงตรงเชิงโครงสร้างแบบหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (Construct validity) เนื่องจาก แบบสอบถามวัดความเชื่อฝังใจ (สมชัย ชินะตระกูล, 2516) มีลักษณะเนื้อหาใกล้เคียงกับลักษณะอคติมาก จึงนำมาเป็นหลักในการหาความสัมพันธ์กับแบบสอบถามใหม่นี้ สำหรับแบบสอบถามวัดความเชื่อ

ดังนี้ เมื่อทดลองใช้กับนักศึกษาวิทยาลัยครูบ้านสมเด็จเจ้าพระยาแล้วมีความเชื่อมั่น เท่ากับ 0.8189 (KR - 20) มีจำนวนทั้งหมด 40 ข้อ จากนั้นนำแบบสอบถามวัดความเชื่อฟังใจ และวัดลักษณะอคติทั่วไป ไปลองใช้กับนักเรียนการช่าง สระบุรีและอาชีวศึกษา จังหวัดสระบุรี จำนวน 60 คน ปรากฏว่า ค่าความเที่ยงตรงเชิงโครงสร้าง = 0.7881 นับว่าแบบสอบถามวัดลักษณะอคติทั่วไปนี้มีความเที่ยงตรงเชิงโครงสร้างในระดับที่น่าเชื่อถือได้

3.4 การหาค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม (test reliability)

ใต้การหาค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามวัดลักษณะอคติทั่วไป และแบบสอบถามวัดความสำนึกในหน้าที่พลเมือง ด้วยวิธี Hoyt's Analysis of Variance (Hoyt, 1941 อ้างจาก Guilford, 1954:383-385) จากนักเรียน
 1.6 โรงเรียนชลประทานสงเคราะห์ จังหวัดนนทบุรี จำนวน 100 คน และนักเรียน
 ม.ศ. 2 โรงเรียนปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี จำนวน 100 คน

สำหรับแบบสอบถามวัดความเคร่งครัดนั้น อุดม สำอังกูล ได้หาค่าความเชื่อมั่นด้วยวิธี coefficient α

ผลการหาค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทั้ง 3 ฉบับ เสนอไว้ใน ตาราง 5

ตาราง 5   เสนอค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม ทั้ง 3 ฉบับที่ใช้เป็นเครื่องมือ
ในการวิจัยและค่าสถิติอื่น ๆ

แบบสอบถาม	ระดับ ชั้นเรียน	N	$\bar{x}$	S_t^2	r_{tt}	$SE_{meas.}$
ลักษณะอคติ ทั่วไป	ป.6	100	75.24	216.06	0.7710	± 3.67
	ม.ศ. 2	100	71.92	215.85	0.7739	± 3.66
ความสำนึก	ป.6	100	127.49	174.24	0.8069	± 3.25
	ม.ศ. 2	100	131.42	16855.41	0.9929	± 10.02
ความเกรง ครัก	ป.6	40	-	-	0.7240	-
	ม.ศ. 2	40	-	-	0.7830	-

จากตาราง 5 แสดงว่า แบบสอบถามทั้ง 3 ฉบับ ซึ่งใช้เป็นเครื่องมือสำคัญ
ในการรวบรวมข้อมูล ให้ความมั่นใจ หรือมีความน่าเชื่อถือสูงพอสมควร จึงสามารถนำ
ไปใช้ในการวิจัยได้

* การรวบรวมข้อมูล

ในการรวบรวมข้อมูลครั้งนี้ ผู้วิจัยไปรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง โดยขอเวลาเรียนจากทางโรงเรียนให้นักเรียนเขียนตอบเอง

การดำเนินการรวบรวมข้อมูลเป็นไปตามลำดับขั้น ดังนี้

1. ขอหนังสือนำตัวจากบัณฑิตวิทยาลัย และนำส่งทางไปรษณีย์ไปยังโรงเรียนต่าง ๆ ลงหน้า 1 อาทิตย์

2. เดินทางไปที่โรงเรียนนั้น ๆ ปรากฏว่า โรงเรียนแต่ละโรงเรียนเตรียมพร้อมที่จะให้ความร่วมมืออย่างดี แม้ว่าบางโรงเรียนจะเป็นช่วงเวลาสอบของนักเรียนก็ตาม

3. เก็บข้อมูลตามห้องเรียนที่สุ่มได้ตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ข้างต้น ถ้ามีมากกว่า 1 ห้องเรียน ก็ขอให้อาจารย์ประจำชั้นช่วยดูแลช่วย และปฏิบัติตามการควบคุมการตอบแบบสอบถามดังต่อไปนี้

ก. กล่าวคำทักทายนักเรียนทั้งชั้น และแนะนำให้เข้าใจถึงจุดประสงค์เยี่ยม (ดูภาคผนวกหน้า 135) เพื่อขอความร่วมมือและความตั้งใจจากนักเรียน

ข. แจกแบบสอบถามทั้งชุดให้นักเรียนแต่ละคน และอธิบายคำชี้แจง

ในการตอบแบบสอบถาม

ค. เดินดูนักเรียนแต่ละคน เพื่อตรวจดูว่า ยังมีนักเรียนคนใดสงสัยข้อคำถามหรือวิธีทำอีกบ้าง ก็อธิบายเป็นรายบุคคลอีก

ง. แบ่งเวลากระตุ้นนักเรียนให้สำนึกถึงการตอบด้วยความตั้งใจอย่างสม่ำเสมอ กล่าวคือ เมื่อนักเรียนส่วนใหญ่ในห้องทำแบบสอบถามได้ประมาณ 35 - 40 ข้อ จึงให้แรงจูงใจบางอย่าง (ดูภาคผนวกหน้า 135)

จ. เมื่อทุกคนทำเสร็จและรวบรวมแบบสอบถามได้ทั้งหมดแล้ว ก็กล่าวให้นักเรียนและครูใหญ่หรืออาจารย์ใหญ่

จากการรวบรวมข้อมูล พบว่า นักเรียน ป.6 ใช้เวลาทำแบบสอบถามทั้งชุดประมาณ 50 - 80 นาที ส่วนนักเรียน ม.ศ.2 ใช้เวลาประมาณ 30 - 60 นาที และผู้วิจัยใช้เวลารวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด 1 อาทิตย์ ในกลางเดือน

การจัดกระทำกับข้อมูล

เมื่อได้กระดาษคำตอบมาเรียบร้อยแล้ว ได้นำมาตรวจให้คะแนนตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ และรวมคะแนนแต่ละฉบับ (ตัวแปรตาม) ของแต่ละคน แล้วจึงได้ดำเนินการจัดกระทำกับข้อมูล ดังนี้

1. กรอคะแนนรวมลงบัตรเพื่อความสะดวกในการจัดกลุ่มข้อมูล (เป็นบัตรเจาะรู ทำขึ้นเอง) จำแนกตามค่าของตัวแปรอิสระที่จะทำการวิเคราะห์
2. จัดกลุ่มเพื่อหาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร ที่ละ 2 ตัวแปร เช่น หาความสัมพันธ์จากกลุ่มตัวอย่างรวม กลุ่มตัวอย่างนักเรียนหญิง เป็นต้น
3. หาคาสถิติพื้นฐานที่จัดกลุ่มไว้ ได้แก่ ค่าคะแนนเฉลี่ย และค่าความแปรปรวนของคะแนน เตรียมเพื่อการวิเคราะห์ขั้นต่อไป

การวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อตรวจสอบสมมุติฐานที่ได้ตั้งไว้ข้างต้นนั้น ได้ทำการวิเคราะห์ดังนี้

1. หาคาสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรตามต่าง ๆ ด้วยวิธี Pearson Product Moment Correlation Coefficient คือ หาค่าความสัมพันธ์ของตัวแปรตามเป็นคู่ ๆ โดยพิจารณาจากกลุ่มตัวอย่างรวม กลุ่มเพศ และกลุ่มระดับชั้นเรียน
2. เปรียบเทียบความแตกต่างของตัวแปรตามต่าง ๆ จำแนกตามประเภทของตัวแปรต้น ได้แก่ เพศ ระดับชั้นเรียน ช่วงอายุ อาชีพผู้ปกครอง ความสัมพันธ์ของพ่อแม่ ประเภทของโรงเรียน และสถานที่เรียน

หมายเหตุ ได้ใช้ t-test for independent scores เปรียบเทียบความแตกต่างของตัวแปรตาม เมื่อแบ่งค่าตัวแปรต้นไว้ 2 ค่า และใช้ F-test แบบ Simple Randomized Design เมื่อเปรียบเทียบระหว่างตัวแปรในกรณีที่แบ่งค่าตัวแปรต้นไว้มากกว่า 2 ค่า ถ้าพบค่า F ที่มีนัยสำคัญทางสถิติ จึงจะเปรียบเทียบค่าคะแนนเฉลี่ยทีละคู่ต่อไปด้วยวิธีการ wholly significance dif-

ferences (WSD หรือ honestly significant differences -
HSD) ของทุก (Tukey, 1947 อ้างจาก Winer, 1962 และ
Miller, 1966 : 94 - 97)

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้แบ่งการรายงานการวิเคราะห์ข้อมูลเป็น 2 แบบ คือ การวิเคราะห์เชิงพรรณนาและเชิงสถิติ

การวิเคราะห์เชิงพรรณนา

จากจำนวนตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษานี้ 620 คน สามารถแบ่งตัวอย่างดังกล่าวออกได้ตามพื้นฐานของกลุ่มตัวอย่าง ดังตารางที่ 6

ตาราง 6 แสดงการสถิติพื้นฐานของกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด

ตัวแปรตาม	N	ช่วงคะแนนของ แบบสอบถาม	พิสัย	$\bar{x}$	S	อัตราส่วนร้อยละ
ความสำนึก	620	25 - 175	125	127.29	16.762	72.737
อกติ	620	25 - 175	125	78.72	24.191	44.980
เครงครัด	620	25 - 175	125	124.08	20.170	70.903

เมื่อพิจารณาจากตาราง 6 ปรากฏว่า ผลการวัดลักษณะต่าง ๆ ทางทัศนคติหรือก่านิยมบางอย่างและบุคลิกภาพบางประการนั้น มีความสอดคล้องกับลักษณะนิสัยดั้งเดิมของคนไทย ซึ่งได้รับอิทธิพลจากพระพุทธศาสนา ดังที่คณะกรรมการสาขาปรัชญา ศาสนาจริยศาสตร์ แห่งชาติ ประมวลไว้ 20 ประการ (อ้างจาก เลิศพร ภาระสกุล ในหนังสือเยาวชนไทย ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย แผนกสังคมวิทยา-มานุษยวิทยา,

2517) อุปนิสัยเหล่านี้ใดแก

1. ชอบสงบ	11. อ่อนน้อมถ่อมตัว
2. ชอบสนุก	12. มีกตัญญูททเวท
3. รักเอกราช	13. เคารพพระมหากษัตริย์
4. เชื้อกรรม	14. ยอมรับคนที่มีความเชื่อต่างจากตน
5. รู้จักให้อภัย	15. เคารพผู้มีอาวุโส
6. โอบอ้อมอารี	16. ยอมตามผู้มีอำนาจ
7. รักครอบครัว	17. ใจกว้างขวาง
8. เมตตากรุณา	18. รู้จักโอนอ่อนผ่อนตาม
9. อคทน	19. ไม่กระตือรือร้น
10. เกรงใจ	20. ไม่ยอมให้ใครข่มขืน

ผลกาขวิจัยครั้งนี้ พบลักษณะต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับอุปนิสัยดังกล่าว (ข้อที่ขีดเส้นใต้) คือ ลักษณะที่เป็นส่วนประกอบของตัวแปรที่ศึกษาในครั้งนี้) คือ นักเรียนภาคเหนือชั้น ม.ศ.2 และ ป.6 โดยส่วนรวมแล้ว มีความสำนึกในหน้าที่พลเมืองตามระบอบประชาธิปไตยของไทย อยู่ในระดับค่อนข้างสูง นั่นคือ กำนัชฉิมเลขคณิตอยุ่เหนือคะแนนกึ่งพิสัยของแบบสอบถาม (= 100) หรือคิดเป็นร้อยละ 72.737 นับว่าวัยรุ่นไทยตอนต้นและตอนกลางของภาคเหนือมีความรักและมองเห็นคุณค่าในหน้าที่ของตนตามระบอบการปกครองแบบนี้อย่างมากทีเดียว แต่อาจจะแสดงพฤติกรรมออกมาตามกาละเทศหรือไม่นั้น คงจะแล้วแต่สถานการณ์ต่าง ๆ ทางสังคมและแรงจูงใจที่สำคัญบางประการ

ในค่านลักษณะนิสัยการมีอคตินั้น พบว่า นักเรียนในกลุ่มตัวอย่างโดยทั่วไปมีอคติค่อนข้างต่ำ กล่าวคือ กำนัชฉิมเลขคณิตอยุ่ต่ำกว่าคะแนนกึ่งพิสัยของแบบสอบถาม (= 100) หรือคิดเป็นร้อยละ 44.980 จะเห็นได้ว่า ตามธรรมชาติในวัฒนธรรมไทย จะไม่กอบมีการรังเกียจเคียดชังกันอย่างรุนแรง โดยเฉพาะในวัยเยาว์นี้ ทั้งนี้ ก็อาจจะขึ้นอยู่กับสิ่งแวดล้อมทางสังคม การอบรม และความปกติทางจิตใจภายในแต่ละบุคคลด้วย

สำหรับความเคร่งครัดนั้น นักเรียนวัยรุ่นภาคเหนือโดยส่วนรวมเป็นผู้มีความเคร่งครัดค่อนข้างสูงมากกล่าวคือ ค่ามัธยฐานเลขคณิตอยู่เหนือคะแนนกึ่งพิสัยของแบบสอบถาม ($= 100$) หรือคิดเป็นร้อยละ 70.903 ซึ่งสอดคล้องกับผลวิจัยของอุทุม คำอาจกุล ที่ศึกษาจากวัยรุ่นระดับเกี่ยวกับการวิจัยครั้งนี้ แต่จากภาคกลางคือ ค่ามัธยฐานเลขคณิตของความเคร่งครัดจากกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด เท่ากับ 126.655 แสดงให้เห็นว่า วัยรุ่นไทยได้รับการอบรมให้เป็นคนมีความเคร่งครัดค่อนข้างสูงมาก

ดังนั้น พอจะสรุปได้ว่า กลุ่มตัวอย่างที่เป็นนักเรียน ป.6 และ ม.ศ.2 ในภาคเหนือ มีแนวโน้มเป็นคนเคร่งครัด และมีความสำนึกในหน้าที่พลเมืองในระดับสูง แต่เป็นผู้มีลักษณะนิสัยยอคดียกย่องคนชั่ว อันสอดคล้องกับลักษณะนิสัยประจำชาติไทยมาแต่ดั้งเดิม

การวิเคราะห์เชิงสถิติ

การเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงสถิตินี้เป็นการตรวจสอบสมมุติฐานที่ทั้งไว้ 24 สมมุติฐาน การรายงานและการแปลความหมายของผลวิจัยแบ่งออกเป็น 2 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 การหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรตามทีละคู่ ในกลุ่มต่าง ๆ คือ กลุ่มรวม กลุ่มเพศ และกลุ่มระดับชั้นเรียน

ตอนที่ 2 การหาความแตกต่างของความสำนึกในหน้าที่พลเมือง ลักษณะอคติทั่วไปและความเคร่งครัด จำแนกตามเพศ ระดับชั้นเรียน ช่วงอายุ อาชีพผู้ปกครอง ความสัมพันธ์ของพ่อแม่ ประเภทโรงเรียน และสถานที่เรียน

ตอนที่ 1

1. การหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ เพื่อทดสอบสมมุติฐานข้อที่ 1 ที่ว่า "ความสำนึกในหน้าที่พลเมืองสัมพันธ์ทางลบกับลักษณะอคติทั่วไป แต่สัมพันธ์ทางบวกกับความเคร่งครัด" ไคผลของการวิเคราะห์ดังตาราง 7 และ 8

ตาราง 7   เสนอค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างความสนใจในหน้าที่พลเมือง
และลักษณะออกจิตทั่วไปในกลุ่มตัวอย่างต่าง ๆ

กลุ่มตัวอย่าง	ความสนใจฯ และ ออกจิต (r)	ค่า p	df
รวม	- 0.3837	< .01	619
ชาย	- 0.1423	< .05	328
หญิง	- 0.3939	< .01	290
ม.ศ.2	- 0.2933	< .01	370
ป.6	- 0.0897	> .05	248

$$r_{.01} \quad (df = 248, 290, 328, 370) = 0.147$$

$$r_{.05} \quad (df = 248, 290, 328, 370) = 0.104$$

$$r_{.01} \quad (df = 619) = 0.104$$

จากตารางที่ 7 อธิบายได้ว่า ความสนใจในหน้าที่พลเมือง และลักษณะออกจิต
ทั่วไป มีความสัมพันธ์กันแบบเส้นตรงทางลบ อย่างเชื่อมั่นได้ ที่ระดับ .01 ในกลุ่มรวม
กลุ่มนักเรียนหญิง และกลุ่มนักเรียน ม.ศ.2 ที่ระดับ .05 ในกลุ่มนักเรียนชาย ส่วนใน
กลุ่มนักเรียน ป.6 พบแต่แนวโน้มดังที่กล่าวมานี้ ผลวิจัยนี้สนับสนุนสมมติฐาน การ
วิจัย ข้อ 1 เพียงส่วนเดียวในเบื้องต้น

ในการหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างความสนใจในหน้าที่พลเมืองและ
ความเคร่งครัด ในกลุ่มรวม กลุ่มระดับชั้นเรียน และกลุ่มเพศนั้น ผลการวิเคราะห์
ข้อมูลเสนอไว้ตาม ตาราง 8 ดังนี้

ตาราง 8 รายงานค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างความสนใจในหน้าที่พลเมือง และความเคร่งครัด ในกลุ่มตัวอย่างต่าง ๆ

กลุ่มตัวอย่าง	ความสนใจและเคร่งครัด (r)	p	df
รวม	0.2041 /	< .01	619 /
ชาย	0.1721	< .01	328
หญิง	0.2301 /	< .01	290 /
ม.ศ.2	0.3739	< .01	370
ป.6	0.0961	> .05	248

$$r_{.01} (df = 248, 290, 328, 370) = 0.147 /$$

$$r_{.01} (df = 619) = 0.104$$

จากตาราง 8 หมายความว่า ความสนใจในหน้าที่พลเมืองมีความสัมพันธ์แบบเส้นตรงทางบวก กับความเคร่งครัด อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ .01 ทั้งในกลุ่มรวม กลุ่มนักเรียนชาย กลุ่มนักเรียนหญิง และกลุ่ม ม.ศ.2 แต่ในกลุ่ม ป.6 พบว่า มีแนวโน้มในทำนองเดียวกันนี้ จึงเป็นผลวิจัยที่สนับสนุนสมมติฐานการวิจัย ข้อ 1 ในส่วนที่เหลือจากตอนต้น (ตามตารางที่ 7)

สรุปได้ว่า การวิจัยครั้งนี้สนับสนุนสมมติฐานข้อที่ 1 ที่ว่า "ความสนใจในหน้าที่พลเมืองสัมพันธ์ทางลบกับลักษณะอคติทั่วไป แต่สัมพันธ์ทางบวกกับความเคร่งครัด"

2. การหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างลักษณะออกติทั่วไปกับความเคร่งครัด ในกลุ่มรวม กลุ่มเพศ แต่ละกลุ่มระดับชั้นเรียน เพื่อทดสอบสมมุติฐานข้อที่ 2 ที่ว่า "ลักษณะออกติทั่วไปกับความเคร่งครัดมีความสัมพันธ์กัน" ผลการวิเคราะห์ ข้อมูลแสดงไว้ในตาราง 9

ตาราง 9 แสดงค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างลักษณะออกติทั่วไปกับความเคร่งครัด ในกลุ่มตัวอย่างต่าง ๆ

กลุ่มตัวอย่าง	ลักษณะออกติกับความเคร่งครัด (r)	p	df
รวม	- 0.0007	> .05	619
ชาย	0.0332	> .05	328
หญิง	- 0.0113	> .05	290
ม.ศ.2	0.0660	> .05	370
ป.6	- 0.0589	> .05	248

$$r_{.05} \text{ (df = 619)} = 0.074$$

$$r_{.05} \text{ (df = 248, 290, 328, 370)} = 0.104$$

จากตารางที่ 9 แสดงให้เห็นว่า ลักษณะออกติทั่วไป กับความเคร่งครัด ไม่มีความสัมพันธ์กัน ในทุกกลุ่มตัวอย่างที่ทำการวิเคราะห์ ได้แก่ กลุ่มรวม กลุ่มนักเรียนชาย กลุ่มนักเรียนหญิง กลุ่ม ม.ศ.2 และกลุ่ม ป.6 อันเป็นผลวิจัยที่ไม่สนับสนุนสมมุติฐานการวิจัย ข้อ 2.

ตอนที่ 2 การหาความแตกต่างของตัวแปรตามแต่ละตัว จำแนกตามตัวแปร
ต้นที่ต้องการศึกษาในครั้งนี้

ก) การเปรียบเทียบความสำคัญในหน้าที่พลเมือง จำแนกตามตัวแปรต้น
ชนิดต่าง ๆ

* 1. การเปรียบเทียบความสำคัญในหน้าที่พลเมือง เพื่อทดสอบสมมติฐาน
การวิจัย ข้อ 3 ว่า "นักเรียนหญิงมีความสำคัญในหน้าที่พลเมืองน้อยกว่านักเรียนชาย"
ได้ผลการวิเคราะห์แสดงไว้ในตาราง 10

ตาราง 10 แสดงผลการเปรียบเทียบความสำคัญในหน้าที่พลเมืองจำแนกตามเพศ
ในกลุ่มตัวอย่างต่าง ๆ

เพศ กลุ่ม	ชาย			หญิง			t
	N	$\bar{x}$	s^2	N	$\bar{x}$	s^2	
รวม	329	123.71	357.587	291	130.87	164.782	5.581** ✓
ม.ศ.2	202	126.68	1842.832	169	136.41	623.504	2.729**
ป.6	127	118.87	462.913	122	123.42	558.857	1.586

** $p < .01$, $t_{.01}$ (df = 618 & 369) = 2.326 ✓

ผลจากตาราง 10 หมายความว่า นักเรียนหญิงมีความสำคัญในหน้าที่พลเมือง
มากกว่านักเรียนชายอย่างเชื่อมั่นได้ ที่ระดับ .01 ในกลุ่มตัวอย่างรวม และ
กลุ่ม ม.ศ.2 ส่วนในกลุ่ม ป.6 เพียงแต่มีแนวโน้มว่า มีความสำคัญในหน้าที่พลเมือง
มากกว่าชาย จึงเป็นผลที่ตรงข้ามสมมติฐาน ข้อ 3 ที่ตั้งไว้ว่า "นักเรียนหญิงมีความ
สำคัญในหน้าที่พลเมืองน้อยกว่านักเรียนชาย"

2. การเปรียบเทียบความสำนึกในหน้าที่พลเมือง เพื่อพิสูจน์สมมุติฐานการวิจัยข้อ 4 ว่า "นักเรียนชั้น ป.6 มีความสำนึกในหน้าที่พลเมืองน้อยกว่านักเรียนชั้น ม.ศ.2" ได้ผลการวิเคราะห์เสนอไว้ในตาราง 11

ตาราง 11 เสนอผลวิเคราะห์ความแตกต่างของความสำนึกในหน้าที่พลเมืองระหว่างระดับชั้นเรียน ในกลุ่มตัวอย่างต่าง ๆ

ชั้นเรียน กลุ่ม	ม.ศ. 2			ป.6			t
	N	$\bar{x}$	S^2	N	$\bar{x}$	S^2	
รวม	371	130.98	86.877	249	121.10	2602.780	3.022**
ชาย	202	126.68	1842.832	127	118.87	462.913	2.205*
หญิง	169	136.41	623.504	122	123.42	558.857	4.487**

** $p < .01$, $t_{.01}$ (df = 618 & 289) = 2.326

* $p < .05$, $t_{.05}$ (df = 327) = 1.645

จากตาราง 11 แสดงว่า นักเรียน ป.6 มีความสำนึกในหน้าที่พลเมืองน้อยกว่านักเรียน ม.ศ.2 ในกลุ่มตัวอย่างรวม และกลุ่มผู้หญิง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ระดับ .01 ส่วนในกลุ่มตัวอย่างชายนั้น มีนัยสำคัญทางสถิติ ระดับ .05 ผลวิจัยนี้สนับสนุนสมมุติฐานการวิจัย ข้อ 4 ในประโยคที่ 2 ทุกกลุ่มตัวอย่างที่ทำการวิเคราะห์

ดังนั้น จึงสามารถสรุปได้ตามสมมุติฐานการวิจัย ข้อ 4 ได้ว่า "นักเรียนชั้น ป.6 มีความสำนึกในหน้าที่พลเมืองน้อยกว่านักเรียนชั้น ม.ศ.2"

3. การเปรียบเทียบความสำคัญในหน้าที่พลเมือง เพื่อพิสูจน์สมมุติฐานการวิจัยข้อ 5 ที่ว่า "นักเรียนวัยรุ่นตอนต้นมีความสำคัญในหน้าที่พลเมืองน้อยกว่านักเรียนวัยรุ่นตอนกลาง" โดยผลการวิจัย ดังปรากฏในตาราง 12

ตาราง 12 เสนอผลการเปรียบเทียบความสำคัญในหน้าที่พลเมือง จำแนกตามช่วงอายุ ในกลุ่มตัวอย่างต่าง ๆ

กลุ่มตัวอย่าง	ช่วงอายุ	N	$\bar{x}$	s^2	t
รวม	วัยรุ่นตอนต้น	277	37.38	486.501	6.370**
	วัยรุ่นตอนกลาง	327	45.93	14.326	
ชาย	วัยรุ่นตอนต้น	131	33.99	451.177	4.121**
	วัยรุ่นตอนกลาง	185	42.69	187.923	
หญิง	วัยรุ่นตอนต้น	146	40.43	501.777	4.203**
	วัยรุ่นตอนกลาง	142	50.15	271.981	

** $p < .01$, $t_{.01}$ (df = 602, 314 & 286) = 2.326

ผลการวิจัยในตาราง 12 ปรากฏว่า นักเรียนวัยรุ่นตอนต้นมีความสำคัญในหน้าที่พลเมืองน้อยกว่านักเรียนวัยรุ่นตอนกลาง อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .01 ในทุกกลุ่มที่ทำการวิเคราะห์ข้อมูลครั้งนี้ อันเป็นผลการวิจัยที่สนับสนุนสมมุติฐานการวิจัยข้อ 5 นี้

ดังนั้น จึงสามารถสรุปได้ตามสมมุติฐานการวิจัย ข้อ 5 ได้ว่า "นักเรียนวัยรุ่นตอนต้นมีความสำคัญในหน้าที่พลเมืองน้อยกว่านักเรียนวัยรุ่นตอนกลาง"

4. การเปรียบเทียบความสำคัญในหน้าที่พลเมือง เพื่อตรวจสอบสมมุติฐานข้อ 6 ที่ว่า "นักเรียนที่ผูกครองมีอาชีพแตกต่างกันมีความสำคัญในหน้าที่พลเมืองแตกต่างกัน" ผลวิจัยปรากฏในตาราง 13

ตาราง 13 แสดงผลการวิเคราะห์ความแปรปรวน เพื่อเปรียบเทียบความสำคัญในหน้าที่พลเมือง เมื่อจำแนกตามอาชีพผูกครอง

SV	df	SS	MS	F
ระหว่างกลุ่มอาชีพ (A)	2	2342.77	1171.39	2.510
ภายในกลุ่มอาชีพ (W)	592	276241.03	466.62	
รวม	594	278583.80	-	-

$$F_{.05} (df = 2, 592) = 2.99$$

ตาราง 13 เป็นผลการวิเคราะห์ความแปรปรวน เพื่อหาความแตกต่างของความสำคัญในหน้าที่พลเมือง เมื่อจำแนกตามอาชีพผูกครองซึ่งได้แก่ เกษตรกรรม ค้าขาย และรับราชการ ผลการวิจัยครั้งนี้ ไม่ปรากฏว่า นักเรียนที่ผูกครองมีอาชีพแตกต่างกัน มีความสำคัญในหน้าที่พลเมืองแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ แต่เพียงมีแนวโน้มว่า นักเรียนที่ผูกครองมีอาชีพค้าขายมีความสำคัญในหน้าที่พลเมืองมากที่สุด และนักเรียนที่ผูกครองมีอาชีพรับราชการมีความสำคัญในหน้าที่พลเมืองน้อยที่สุด ($\bar{x}$ ของอาชีพค้าขาย = 126.47, $\bar{x}$ ของอาชีพเกษตรกรรม = 126.022 และ $\bar{x}$ ของอาชีพรับราชการ = 121.903)

ดังนั้น ผลวิจัยจากตาราง 13 จึงไม่สนับสนุนสมมุติฐานข้อ 6 ของการวิจัยครั้งนี้และขัดกับผลวิจัยของสมจิตร วัฒนกุล (2514) และอัลมอนต์กับเวอร์บา (1965) ที่สรุปไว้ว่า อาชีพมีอิทธิพลในเรื่องนี้

5. การเปรียบเทียบความสำนึกในหน้าที่พลเมือง เพื่อตรวจสอบสมมุติฐานข้อ 7 ที่ว่า "นักเรียนที่พ่อแม่แยกกัน มีความสำนึกในหน้าที่พลเมืองต่ำกว่านักเรียนที่พ่อแม่อยู่ด้วยกัน" ได้ผลวิจัยดังตาราง 14

ตาราง 14

รายงานผลการ เปรียบเทียบความสำนึกในหน้าที่พลเมืองจำแนกตามลักษณะความสัมพันธ์ของพ่อแม่ในกลุ่มรวม กลุ่มเพศ และกลุ่มระดับชั้นเรียน

ชนิดของตัวแปรต้น	ค่าตัวแปรต้น	N		$\bar{X}$		S^2		t
		อยู่	แยก	อยู่	แยก	อยู่	แยก	
กลุ่มรวม	-	553	67	133.31	123.52	646.663	1379.577	2.085*
กลุ่มเพศ	ชาย	287	42	131.862	120.095	212.212	1801.796	1.781*
	หญิง	266	25	135.080	127.720	975.754	681.210	1.323
กลุ่มระดับชั้นเรียน	ม.ศ.2	329	42	128.991	126.429	145.331	516.202	0.718
	ป.6	224	25	139.871	117.080	890.880	276.077	5.880**

** $p < .01$, $t_{.01}$ (df = 247) = 2.326

* $p < .05$, $t_{.05}$ (df = 618, 327) = 1.645

ผลวิจัยจากตาราง 14 ปรากฏว่า

1. นักเรียนที่พ่อแม่แยกกันมีความสำนึกในหน้าที่พลเมืองต่ำกว่านักเรียนที่พ่อแม่อยู่ด้วยกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ .05 ในกลุ่มตัวอย่างรวม และในกลุ่มนักเรียนชาย สำหรับในกลุ่มเฉพาะนักเรียน ป.6 พบความแตกต่างเช่นเดียวกันนี้ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ .01 ซึ่งสอดคล้องกับสมมุติฐานข้อ 7 ในกรณีนี้

ดังนั้น พอลองสรุปได้ว่า "นักเรียนที่พ่อแม่แยกกัน มีความสำนึกในหน้าที่พลเมืองต่ำกว่านักเรียนที่พ่อแม่อยู่ด้วยกัน"

2. ไม่พบว่า นักเรียนที่พ่อแม่แยกกัน มีความสำคัญในหน้าที่พลเมืองแตกต่างจากนักเรียนที่พ่อแม่อยู่ด้วยกัน เฉพาะในกลุ่มนักเรียนหญิงและชั้น ม.ศ.2 ซึ่งไม่สนับสนุนสมมุติฐานการวิจัย ข้อ 7 ในส่วนนี้

6. การเปรียบเทียบความสำคัญในหน้าที่พลเมือง เพื่อตรวจสอบสมมุติฐานข้อ 8 ที่ว่า "นักเรียนในโรงเรียนสหศึกษามีความสำคัญในหน้าที่พลเมือง แตกต่างจากนักเรียนในโรงเรียนหญิงหรือชายล้วน" ผลวิจัยเสนอไว้ในตาราง 15

ตาราง 15 แสดงผลการ เปรียบเทียบความสำคัญในหน้าที่พลเมือง จำแนกตามประเภทโรงเรียนในกลุ่มรวม

ประเภทโรงเรียน	N	$\bar{x}$	s^2	t
สหศึกษา	176	130.54	223.998	0.527
หญิงหรือชายล้วน	195	131.38	450.602	

จากตาราง 15 ไม่พบว่า นักเรียนในโรงเรียนสหศึกษา และโรงเรียนหญิงหรือชายล้วน มีความสำคัญในหน้าที่พลเมืองแตกต่างกัน จึงไม่สอดคล้องกับสมมุติฐานการวิจัย ข้อที่ 8

7. การเปรียบเทียบความสำคัญในหน้าที่พลเมือง เพื่อทดสอบสมมุติฐานข้อ 9 ที่ว่า "นักเรียนที่มีสถานที่ยี่เรียนแตกต่างกัน มีความสำคัญในหน้าที่พลเมืองแตกต่างกัน" ผลการวิเคราะห์ปรากฏดังตาราง 16

ตาราง 16 แสดงผลการเปรียบเทียบความสำนึกในหน้าที่พลเมือง จำแนกตามสถานที่เรียนในกลุ่มตัวอย่างต่าง ๆ

กลุ่มตัวอย่าง	สถานที่เรียน	N	$\bar{x}$	s^2	t
รวม	ในเมือง	365	127.70	1876.156	0.582
	นอกเมือง	255	126.04	762.644	
ชาย	ในเมือง	194	123.73	414.604	0.168
	นอกเมือง	135	124.25	1035.247	
หญิง	ในเมือง	171	132.20	145.369	1.900
	นอกเมือง	120	128.14	434.859	
ม.ศ.2	ในเมือง	195	131.38	450.602	0.527
	นอกเมือง	176	130.54	223.998	
ป.6	ในเมือง	170	123.47	507.748	2.460 *
	นอกเมือง	79	116.00	492.487	

* $p < .05$, $t_{.05}$ (df = 247) = 1.960 (2-tailed test)

ผลวิจัยจากตาราง 16 ปรากฏว่า

1. ไม่พบความแตกต่างระหว่างนักเรียนในเมืองและนอกเมือง เกี่ยวกับเรื่องความสำนึก ในกลุ่มตัวอย่างรวม กลุ่มผู้ชาย กลุ่มผู้หญิง และ ม.ศ.2 จึงไม่สอดคล้องกับสมมุติฐานการวิจัย ข้อ 9 ในกรณีนี้

2. พบว่า นักเรียนในเมืองและนอกเมืองมีความสำนึกในหน้าที่พลเมืองแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ในกลุ่มนักเรียน ป.6 นี้พบว่า ผลวิจัยตอนนี้สนับสนุนสมมุติฐานการวิจัย ข้อ 9 ซึ่งหมายความว่า นักเรียนในเมืองมีความสำนึกในหน้าที่พลเมืองมากกว่า นักเรียนนอกเมือง

ข) การเปรียบเทียบลักษณะออกติทั่วไป จำแนกตามตัวแปรต้นชนิดต่าง ๆ

1. การเปรียบเทียบลักษณะออกติทั่วไป เพื่อพิสูจน์สมมุติฐานการวิจัย ข้อ 3 ที่ว่า "นักเรียนหญิงมีลักษณะออกติทั่วไปมากกว่านักเรียนชาย" ผลการวิจัยเสนอไว้ในตาราง 17

ตาราง 17 เสนอผลการเปรียบเทียบลักษณะออกติทั่วไประหว่างเพศ ในกลุ่มต่าง ๆ

เพศ กลุ่ม	ชาย			หญิง			t
	N	$\bar{x}$	s^2	N	$\bar{x}$	s^2	
รวม	329	81.67	570.297	291	75.76	1168.286	2.456**
ม.ศ.2	202	124.95	424.560	169	71.90	271.880	27.547**
ป.6	127	86.11	781.034	122	80.95	966.171	1.376

** $p < .01$, $t_{.01}$ (df = 618 & 369) = 2.326

ผลวิจัยในตาราง 17 พบว่า

1.1 นักเรียนหญิงและชาย มีลักษณะออกติทั่วไป แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ในกลุ่มชั้น ป.6 แต่มีแนวโน้มว่านักเรียนหญิงมีลักษณะออกติทั่วไปน้อยกว่านักเรียนชาย จึงไม่สนับสนุนสมมุติฐานการวิจัยข้อ 3 ส่วนนี้

1.2 นักเรียนหญิงมีลักษณะออกติทั่วไปน้อยกว่านักเรียนชายอย่างน่าเชื่อถือได้ในระดับ .01 ในกลุ่มรวม และกลุ่มเฉพาะชั้น ม.ศ. 2 อันเป็นผลวิจัยที่ตรงข้ามกับสมมุติฐานการวิจัย ข้อ 3 และขัดกับผลวิจัยของเพตทิกูว์ (Pettigrew, 1958) และของแบกเลย์ (Bagley, 1973) ซึ่งศึกษาในต่างประเทศและใช้วิธีวัดต่างออกไปจากการวิจัยนี้ ที่สรุปได้ว่า ผู้หญิงมีอกติมากกว่าผู้ชาย

2. การเปรียบเทียบลักษณะออกติทั่วไป เพื่อพิสูจน์สมมุติฐานการวิจัย ข้อ 4 ที่ว่า "นักเรียนชั้น ป.6 มีลักษณะออกติทั่วไปมากกว่านักเรียนชั้น ม.ศ. 2" ผลการวิเคราะห์ปรากฏดังตาราง 18

ตาราง 18 เสนอผลวิเคราะห์ความแตกต่างของลักษณะออกติทั่วไป ระหว่างระดับชั้นเรียนในกลุ่มตัวอย่างต่าง ๆ

ชั้นเรียน กลุ่ม	ม.ศ.2			ป.6			t
	N	$\bar{x}$	S^2	N	$\bar{x}$	S^2	
รวม	371	75.83	368.423	249	83.58	874.893	3.651**
ชาย	202	124.95	424.560	127	86.11	781.035	13.563**
หญิง	169	71.90	271.880	122	80.95	966.171	2.924**

** $p < .01$, $t_{.01}$ (df = 289, 327 & 618) = 2.326

จากตาราง 19 อธิบายได้ว่า นักเรียนชั้น ป.6 มีลักษณะออกติทั่วไปมากกว่านักเรียนชั้น ม.ศ.2 อย่างเชื่อมั่นได้ที่ .01 ในกลุ่มรวม และกลุ่มเฉพาะผู้หญิง อันเป็นผลวิจัยที่สอดคล้องกับสมมุติฐานข้อ 4 แต่ในกลุ่มผู้ชาย ปรากฏว่านักเรียน ป.6 มีลักษณะออกติน้อยกว่านักเรียน ม.ศ. 2 อย่างเชื่อมั่นได้ที่ .01 เช่นกัน

3. การเปรียบเทียบลักษณะออกติหัวไป เพื่อตรวจสอบสมมติฐานการวิจัย
ข้อ 5 ที่ว่า "นักเรียนวัยรุ่นตอนต้นมีลักษณะออกติหัวไปมากกว่านักเรียนวัยรุ่นตอนกลาง
ผลวิจัยเสนอไว้ในตาราง 19

ตาราง 19 เสนอผลการเปรียบเทียบลักษณะออกติหัวไป ระหว่างช่วงอายุในกลุ่ม
ตัวอย่างต่าง ๆ

กลุ่มตัวอย่าง	ช่วงอายุ	N	$\bar{x}$	s^2	t
รวม	วัยรุ่นตอนต้น	277	51.48	820.182	3.363 ^{**}
	วัยรุ่นตอนกลาง	327	44.90	283.812	
ชาย	วัยรุ่นตอนต้น	131	54.86	763.433	2.225 [*]
	วัยรุ่นตอนกลาง	185	48.88	255.991	
หญิง	วัยรุ่นตอนต้น	146	48.45	857.194	3.129 ^{**}
	วัยรุ่นตอนกลาง	142	39.71	274.221	

^{**} $p < .01$, $t_{.01}$ (df = 602 & 286) = 2.326

^{*} $p < .05$, $t_{.05}$ (df = 314) = 1.645

ผลการวิจัยในตาราง 19 อธิบายได้ว่า นักเรียนวัยรุ่นตอนต้น มีลักษณะออกติหัวไปมากกว่านักเรียนวัยรุ่นตอนกลาง อย่างเชื่อมั่นได้ ที่ระดับ .01 ในกลุ่มรวม และกลุ่มนักเรียนหญิง ที่ระดับ .05 ในกลุ่มนักเรียนชาย ผลการวิจัยนี้ จึงสอดคล้องกับสมมติฐานการวิจัย ข้อ 5 นี้

4. การเปรียบเทียบลักษณะออกศิทั่วไป เพื่อตรวจสอบสมมุติฐานการวิจัย
ข้อ 6 ที่ว่า "นักเรียนที่ผู้ปกครองมีอาชีพแตกต่างกัน มีลักษณะออกศิทั่วไปแตกต่างกัน"
ผลการวิเคราะห์ข้อมูลแสดงไว้ในตาราง 20

ตาราง 20 แสดงผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนของลักษณะออกศิทั่วไประหว่าง
อาชีพของผู้ปกครอง ได้แก่ เกษตรกรรม ค้าขาย และรับราชการ

SV	df	SS	MS	F
ระหว่างกลุ่มอาชีพ (A)	2	1878.60	939.30	2.403
ภายในกลุ่มอาชีพ (W)	592	231456.20	390.97	
รวม	594	233334.80	-	-

$$F_{.05} (df = 2, 592) = 2.99$$

ตาราง 20 เป็นการวิเคราะห์ความแปรปรวนของลักษณะออกศิทั่วไป จำแนก
ตามอาชีพผู้ปกครอง ผลวิจัยปรากฏว่า ไม่พบว่า นักเรียนที่ผู้ปกครองมีอาชีพแตกต่างกัน
มีลักษณะออกศิทั่วไปแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ แต่มีแนวโน้มว่า นักเรียนที่ผู้
ปกครองมีอาชีพเกษตรกรรมมีลักษณะออกศิทั่วไปมากที่สุด และนักเรียนที่ผู้ปกครองมีอาชีพ
รับราชการมีลักษณะออกศิทั่วไปน้อยที่สุด ($\bar{x}$ ของอาชีพเกษตรกรรม = 80.734, $\bar{x}$
ของอาชีพค้าขาย = 77.765 และ $\bar{x}$ ของอาชีพรับราชการ = 76.854)

ดังนั้น ผลวิจัยจากตาราง 20 จึงไม่สนับสนุนสมมุติฐานการวิจัย ข้อ 6
และขัดกับผลวิจัยของแบกเลย์และเพททิกรู (Bagley, 1973 & Pettigrew,
1958) ที่สรุปได้ว่า อาชีพมีอิทธิพลต่อการมีอคติด้วย

5. การเปรียบเทียบลักษณะออกดีทั่วไป เพื่อตรวจสอบสมมติฐานการวิจัย
ข้อ 7 ที่ว่า "นักเรียนที่พ่อแม่แยกกันมีลักษณะออกดีทั่วไปสูงกว่านักเรียนที่พ่อแม่อยู่ด้วยกัน" โดยผลการวิจัยดังตาราง 21

ตาราง 21 แสดงผลการเปรียบเทียบลักษณะออกดีทั่วไป จำแนกตามลักษณะความสัมพันธ์ของพ่อแม่ ในกลุ่มตัวอย่างต่าง ๆ

ชนิดของ ตัวแปรต้น	ค่าตัว แปรต้น	N		$\bar{x}$		s^2		t
		อยู่	แยก	อยู่	แยก	อยู่	แยก	
กลุ่มรวม	-	553	67	80.43	78.27	464.422	462.306	0.775
กลุ่มเพศ	ชาย	287	42	82.32	82.45	550.683	424.644	0.039
	หญิง	266	25	78.90	71.24	342.974	463.815	1.718*
กลุ่มระดับ ชั้นเรียน	ม.ศ.2	329	42	76.30	74.55	291.668	308.351	0.611
	ป.6	224	25	83.21	86.88	927.460	410.693	0.808

* $p < .05$, $t_{.05} (df = 289) = 1.645$

จากตาราง 21 หมายความว่า

1. นักเรียนที่พ่อแม่แยกกันและพ่อแม่อยู่ด้วยกันมีลักษณะออกดีทั่วไปแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติในกลุ่มรวม กลุ่มนักเรียนชาย กลุ่ม ม.ศ.2 และกลุ่ม ป.6 จึงไม่สนับสนุนสมมติฐานการวิจัย ข้อ 7 นี้

2. ในกลุ่มนักเรียนหญิง พบว่า นักเรียนที่พ่อแม่แยกกันมีลักษณะออกดีทั่วไป ต่ำกว่า นักเรียนที่พ่อแม่อยู่ด้วยกัน อย่างเชื่อมั่นได้ที่ระดับ .05 นับว่าเป็นผลที่ขัดกับสมมติฐานการวิจัย ข้อ 7 นี้

6. การเปรียบเทียบลักษณะออกศัพททั่วไป เพื่อพิสูจน์สมมุติฐานการวิจัย ข้อ 8 ที่ว่า "นักเรียนในโรงเรียนสหศึกษา มีลักษณะออกศัพททั่วไปแตกต่างจากนักเรียนในโรงเรียนหญิงหรือชายล้วน" ผลการวิจัยปรากฏในตาราง 22

ตาราง 22 แสดงผลการเปรียบเทียบลักษณะออกศัพททั่วไป เมื่อจำแนกตามประเภทของโรงเรียนในกลุ่มรวม

ประเภทโรงเรียน	N	$\bar{x}$	s^2	t
สหศึกษา	176	74.74	319.6020	1.022
หญิงหรือชายล้วน	195	76.77	415.4130	

จากตาราง 22 ไม่พบว่า นักเรียนในโรงเรียนมัธยมสหศึกษามีลักษณะออกศัพททั่วไป แตกต่างจากนักเรียนในโรงเรียนมัธยมหญิงหรือชายล้วน เพียงแต่มีแนวโน้มว่านักเรียนในโรงเรียนมัธยมสหศึกษามีลักษณะออกศัพททั่วไป ต่ำกว่า นักเรียนในโรงเรียนหญิงหรือชายล้วน ดังนั้น จึงได้ผลวิจัยที่ไม่สนับสนุนสมมุติฐานการวิจัย ข้อ 8

7. การเปรียบเทียบลักษณะออกศัพททั่วไป เพื่อทดสอบสมมุติฐาน ข้อ 9 ที่ว่า "นักเรียนที่มีสถานที่เรียนแตกต่างกัน มีลักษณะออกศัพททั่วไปแตกต่างกัน" ได้แสดงผลการวิเคราะห์ ไว้ในตาราง 23

ตาราง 23 แสดงผลการเปรียบเทียบลักษณะออกติทั่วไป เมื่อจำแนกตามสถานที่เรียน
ในกลุ่มตัวอย่างรวม กลุ่มนักเรียนชายและหญิง กลุ่มนักเรียน
ม.ศ.2 และ ป.6

กลุ่มตัวอย่าง	สถานที่เรียน	N	$\bar{x}$	S^2	t
รวม	ในเมือง	365	77.89	542.263	1.277
	นอกเมือง	255	80.45	645.166	
ชาย	ในเมือง	194	80.58	605.954	1.198
	นอกเมือง	135	83.70	505.429	
หญิง	ในเมือง	171	74.84	455.528	0.578
	นอกเมือง	120	76.62	788.342	
ม.ศ.2	ในเมือง	195	76.77	415.413	1.022
	นอกเมือง	176	74.74	319.602	
ป.6	ในเมือง	170	79.18	1182.229	4.894 **
	นอกเมือง	79	93.06	86.868	

** $p < .01$, $t_{.01} (df = 247) = 2.576$ (2-tailed test)

จากตาราง 23 โดยผลการวิจัยดังนี้

- ก. นักเรียนในเมืองและนอกเมืองมีลักษณะออกติทั่วไปแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ .01 โดยเฉพาะกลุ่ม ป.6 นับว่าสอดคล้องสมมุติฐานการวิจัยข้อ 9 นั่นคือ นักเรียน ป.6 ในเมือง มีลักษณะออกติต่ำกว่านักเรียน ป.6 นอกเมือง
- ข. ในกลุ่มรวม กลุ่มนักเรียนชาย กลุ่มนักเรียนหญิง และกลุ่ม ม.ศ.2 ไม่พบว่า นักเรียนในเมืองและนอกเมืองมีลักษณะออกติทั่วไปแตกต่างกัน แต่มีแนวโน้มว่า นักเรียนในเมืองมีลักษณะออกติทั่วไปน้อยกว่านักเรียนนอกเมือง ยกเว้นจากการวิเคราะห์ในกลุ่ม ม.ศ.2 ที่มีแนวโน้มว่า นักเรียนในเมืองมีลักษณะออกติทั่วไปมากกว่านักเรียนนอกเมือง จึงเป็นผลวิจัยที่ไม่สนับสนุนสมมุติฐานการวิจัย ข้อ 9

ค) การเปรียบเทียบความเคร่งครัด จำแนกตามตัวแปรต้นชนิดต่าง ๆ

- * 1. การเปรียบเทียบความเคร่งครัด เพื่อพิสูจน์สมมติฐานการวิจัย ข้อ 3
 3 ที่ว่า "นักเรียนหญิงมีความเคร่งครัดมากกว่านักเรียนชาย" ผลการวิเคราะห์ตาราง 24
 ตาราง 24 เสนอผลการเปรียบเทียบความเคร่งครัดระหว่างเพศ ในกลุ่มตัวอย่าง
 ต่าง ๆ

เพศ กลุ่ม	ชาย			หญิง			t
	N	$\bar{x}$	s^2	N	$\bar{x}$	s^2	
รวม	329	122.16	351.828	291	126.00	464.518	2.347**
ม.ศ.2	202	123.05	249.478	169	126.15	517.948	1.484
ป.6	127	120.71	518.534	122	125.80	396.338	1.880*

** $p < .01$, $t_{.01}$ (df = 618) = 2.326

* $p < .05$, $t_{.05}$ (df = 247) = 1.645

ผลในตาราง 24 แสดงให้เห็นว่า

ก. นักเรียนหญิงมีความเคร่งครัดมากกว่านักเรียนชายอย่างเชื่อมั่นได้
 ที่ระดับ .01 ในกลุ่มตัวอย่าง รวม และที่ระดับ .05 ในกลุ่มนักเรียน ป.6
 ผลวิจัยนี้สอดคล้องกับสมมติฐานการวิจัย ข้อ 3 นี้

ข. ในกลุ่มนักเรียน ม.ศ.2 ไม่พบว่า นักเรียนทั้งสองเพศ
 มีความเคร่งครัดแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ แต่มีแนวโน้มว่า นักเรียนหญิงจะ
 มีความเคร่งครัดมากกว่านักเรียนชาย จึงไม่สอดคล้องกับสมมติฐานการวิจัย ข้อ 3 นี้

2. การเปรียบเทียบความเคร่งครัด เพื่อพิสูจน์สมมุติฐานการวิจัย ข้อ 4 ที่ว่า "นักเรียนชั้น ป.6 มีความเคร่งครัดมากกว่านักเรียนชั้น ม.ศ.2" ได้ผลการวิเคราะห์ดังตาราง 25

ตาราง 25   เสนอผลการวิเคราะห์ความแตกต่างของความเคร่งครัดระหว่างระดับชั้นเรียน ในกลุ่มตัวอย่างต่าง ๆ

ชั้นเรียน กลุ่ม	ม.ศ.2			ป.6			t
	N	$\bar{x}$	S^2	N	$\bar{x}$	S^2	
รวม	371	124.42	369.450	249	123.20	463.152	0.722
ชาย	202	123.05	249.478	127	120.71	518.534	1.017
หญิง	169	126.15	517.948	122	125.80	396.338	0.138

ผลวิจัยในตาราง 25 ปรากฏว่า นักเรียนชั้น ป.6 และ ม.ศ.2 มีความเคร่งครัดแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ในทุกกลุ่มตัวอย่างที่ทำการวิเคราะห์นี้ อันเป็นผลการวิจัยที่ไม่สอดคล้องกับสมมุติฐานการวิจัย ข้อ 4 ในประเด็นนี้ และผลการวิจัยของ อุดม สำอางค์ภูว (2519) ที่พบว่านักเรียน 2 ชั้นนี้เคร่งครัดต่างกัน

3. การเปรียบเทียบความเคร่งครัด เพื่อตรวจสอบสมมุติฐานการวิจัย ข้อ 5 ที่ว่า "นักเรียนวัยรุ่นตอนต้น มีความเคร่งครัดมากกว่านักเรียนวัยรุ่นตอนกลาง" ผลการวิจัยเสนอไว้ในตาราง 26

ตาราง 26 เสนอผลการเปรียบเทียบความเคร่งครัดระหว่างช่วงอายุ ในกลุ่มต่าง ๆ

กลุ่มตัวอย่าง	ช่วงอายุ	N	$\bar{x}$	s^2	t
รวม	วัยรุ่นตอนต้น	277	46.30	427.348	0.561
	วัยรุ่นตอนกลาง	327	47.20	343.395	
ชาย	วัยรุ่นตอนต้น	131	43.88	505.947	1.217
	วัยรุ่นตอนกลาง	185	46.52	160.680	
หญิง	วัยรุ่นตอนต้น	146	48.47	349.775	0.152
	วัยรุ่นตอนกลาง	142	48.09	582.819	

จากตาราง 26 หมายความว่า ในทุกกลุ่มตัวอย่างที่ทำการวิเคราะห์ครั้งนี้ ไม่พบว่า นักเรียนวัยรุ่นตอนต้นและตอนกลางมีความเคร่งครัดแตกต่างกัน จึงเป็นผลการวิจัยที่ไม่สอดคล้องกับสมมติฐานการวิจัย ข้อ 5 นี้

4. การเปรียบเทียบความเคร่งครัด เพื่อตรวจสอบสมมติฐานการวิจัย ข้อ 6 ที่ว่า "นักเรียนที่ผูกครองมีอาชีพแตกต่างกัน มีความเคร่งครัดแตกต่างกัน" ผลการวิเคราะห์แสดงไว้ในตาราง 27

ตาราง 27 แสดงผลการเปรียบเทียบความเคร่งครัด เมื่อจำแนกตามอาชีพผู้ปกครอง

SV	df	SS	MS	F
ระหว่างกลุ่มอาชีพ (A)	2	2717.45	1358.73	2.166
ภายในกลุ่มอาชีพ (W)	592	371438.85	627.43	
รวม	594	374156.30	-	-

$$F_{.05} (df = 2, 592) = 2.99$$

ตาราง 27 เป็นการวิเคราะห์ความแปรปรวนของความเคร่งครัด จำแนกตามอาชีพผู้ปกครอง ผลการวิจัยปรากฏว่า นักเรียนที่ผู้ปกครองมีอาชีพเกษตรกรรม กษัตริย์ และรับราชการ มีความเคร่งครัดแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ แต่มีแนวโน้มว่า นักเรียนที่ผู้ปกครองมีอาชีพค้าขาย มีความเคร่งครัดมากที่สุด และนักเรียนที่ผู้ปกครองมีอาชีพเกษตรกรรม มีความเคร่งครัดน้อยที่สุด ($\bar{x}$ ของอาชีพค้าขาย = 127.667 $\bar{x}$ ของอาชีพรับราชการ = 125.297 และ $\bar{x}$ ของอาชีพเกษตรกรรม = 122.236)

ดังนั้น ผลการวิจัยจากตาราง 27 จึงไม่สนับสนุนสมมติฐานการวิจัย ข้อ 6

5. การเปรียบเทียบความเคร่งครัด เพื่อตรวจสอบสมมติฐานการวิจัย ข้อ 7 ที่ว่า 'นักเรียนที่พ่อแม่แยกกันมีความเคร่งครัดแตกต่างจากนักเรียนที่พ่อแม่อยู่ด้วยกัน' ผลการวิเคราะห์ดังตาราง 28

ตาราง 28 แสดงผลการเปรียบเทียบความเกรงกลัว จำแนกตามลักษณะความ
สัมพันธ์ของพ่อแม่ ในกลุ่มตัวอย่างต่าง ๆ

ชนิดของ ตัวแปรต้น	ค่าตัว แปรต้น	N		$\bar{x}$		s^2		t
		อยู่	แยก	อยู่	แยก	อยู่	แยก	
กลุ่มรวม	-	553	67	125.92	119.97	41793.219	475.423	0.654
เพศ	ชาย	287	42	122.22	118.33	391.845	586.618	0.254
	หญิง	266	25	130.58	122.72	608.833	292.710	2.098*
ระดับ ชั้นเรียน	ม.ศ.2	329	42	122.52	116.48	337.650	590.451	1.555
	ป.6	224	25	130.92	125.84	752.478	241.473	1.408

* $p < .05$, $t_{.05} (df = 287) = 1.960$ (2-tailed test)

จากตาราง 29 โดยเฉลี่ยดังนี้

ก. ในกลุ่มนักเรียนหญิง นักเรียนที่พ่อแม่แยกกันมีความเกรงกลัวน้อยกว่านักเรียนที่พ่อแม่อยู่ด้วยกัน อย่างเชื่อมั่นได้ ที่ระดับ .05 อันเป็นผลวิจัยที่สนับสนุนสมมุติฐานการวิจัย ข้อ 7 ส่วนนี้

ข. ในกลุ่มรวม กลุ่มนักเรียนชาย กลุ่ม ม.ศ.2 และ ป.6 ไม่พบว่า นักเรียนที่พ่อแม่มีความสัมพันธ์แตกต่างกัน มีความเกรงกลัวแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ แต่ในกลุ่มตัวอย่างย่อย 3 กลุ่มนี้ มีแนวโน้มว่า นักเรียนที่พ่อแม่แยกกันมีความเกรงกลัวน้อยกว่านักเรียนที่พ่อแม่อยู่ด้วยกัน ซึ่งไม่สอดคล้องกับสมมุติฐานการวิจัย ข้อ 7 นี้

6. การเปรียบเทียบความเคร่งครัด เพื่อพิสูจน์สมมุติฐานการวิจัย
ข้อ 8 ที่ว่า "นักเรียนในโรงเรียนสหศึกษามีความเคร่งครัดแตกต่างจากนักเรียน
ในโรงเรียนหญิงหรือชายล้วน" ผลการวิจัยเสนอไว้ในตาราง 29

ตาราง 29 เสนอผลการเปรียบเทียบความเคร่งครัด เมื่อจำแนกตามประเภท
ของโรงเรียนในกลุ่มรวม

ประเภทโรงเรียน	N	$\bar{x}$	s^2	t
สหศึกษา	176	124.70	255.5888	0.1391
หญิงหรือชายล้วน	195	124.16	473.9265	

จากตาราง 29 นี้ ไม่พบว่า นักเรียน ม.ศ. 2 ในโรงเรียนสหศึกษา
มีความเคร่งครัดแตกต่างจากนักเรียน ม.ศ. 2 ในโรงเรียนหญิงหรือชายล้วน สมมุติ
ฐานการวิจัย ข้อ 8 จึงไม่ได้รับการสนับสนุน

7. การเปรียบเทียบความเคร่งครัด เพื่อทดสอบสมมุติฐาน ข้อ 9 ที่ว่า
"นักเรียนที่มีสถานที่ย้ายเรียนแตกต่างกัน มีความเคร่งครัดแตกต่างกัน" ผลการวิเคราะห์ดัง

ตาราง 30

ตาราง 30 แสดงผลการเปรียบเทียบความเคร่งครัด เมื่อจำแนกตามสถานที่เรียน
ในกลุ่มตัวอย่างรวม กลุ่มนักเรียนชายและหญิง กลุ่มนักเรียนชั้น
ม.ศ.2 และ ป.6

กลุ่มตัวอย่าง	สถานที่เรียน	N	$\bar{x}$	s^2	t
รวม	ในเมือง	365	124.73	1512.380	0.734
	นอกเมือง	255	122.78	741.198	
ชาย	ในเมือง	194	122.84	293.615	0.616
	นอกเมือง	135	121.52	425.529	
หญิง	ในเมือง	171	126.88	570.520	1.054
	นอกเมือง	120	124.28	321.791	
ม.ศ.2	ในเมือง	195	124.16	473.927	0.1391
	นอกเมือง	176	124.70	255.589	
ป.6	ในเมือง	170	125.38	373.171	2.148*
	นอกเมือง	79	118.52	652.18	

* $p < 0.05$, $t_{0.05} (df = 247) = 1.960$ (2-tailed test)

จากตาราง 30 ได้ผลการวิจัยดังนี้

ก. ในกลุ่มนักเรียน ป.6 นักเรียนในเมืองและนอกเมือง มีความเคร่งครัดแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ 0.05 กล่าวคือ นักเรียนในเมือง มีความเคร่งครัดมากกว่านักเรียนนอกเมือง ผลการวิจัยสนับสนุนสมมุติฐานการวิจัย ข้อ 9

ข. ไม่พบความแตกต่างด้านความเคร่งครัด ระหว่างนักเรียนในเมืองและนอกเมือง ในกลุ่มตัวอย่างรวม กลุ่มนักเรียนชาย กลุ่มนักเรียนหญิง และกลุ่ม ม.ศ.2 ซึ่งไม่สนับสนุนสมมุติฐานการวิจัยข้อ 9 ส่วนนี้

บทย่อ สรุปผล อภิปรายผล ข้อจำกัดของการวิจัย และข้อเสนอแนะ

ความมุ่งหมายของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีจุดประสงค์สำคัญ คือ ศึกษาเรื่องความสำนึกในหน้าที่พลเมือง ลักษณะออกดีทั่วไป และความเคร่งครัดที่มีความสัมพันธ์กันอย่างไรหรือไม่ และศึกษาถึงความแตกต่างของตัวแปรทั้ง 3 นี้ จำแนกตามเพศ ระดับชั้นเรียน ช่วงอายุ อาชีพ ภูมิภาค รอง ความสัมพันธ์ของพ่อแม่ ประเภทของโรงเรียน และสถานที่เรียน นอกจากนี้ ยังมุ่งสร้างแบบสอบถามวัดลักษณะออกดีทั่วไปด้วย

กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยนี้เป็นนักเรียนวัยรุ่นชายหญิง อายุอยู่ในช่วง 11 - 18 ปี ซึ่งกำลังศึกษาในชั้น ป.6 และ ม.ศ.2 ปีการศึกษา 2518 ของโรงเรียนรัฐบาล ในภาคเหนือ จำนวนทั้งหมด 620 คน เป็นนักเรียนชาย 329 คน และนักเรียนหญิง 291 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. แบบสอบถามภูมิหลังของนักเรียน
2. แบบสอบถามวัดความสำนึกในหน้าที่พลเมือง (ผู้วิจัยปรับปรุงจากของ ดร.สวนา พรพัฒน์กุล, 2518)
3. แบบสอบถามวัดลักษณะออกดีทั่วไป (ผู้วิจัยสร้างขึ้นเอง)
4. แบบสอบถามวัดความเคร่งครัด (อุคม สำอางค์กุล, 2519)

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. ตรวจสอบให้คะแนนตามเกณฑ์ และรวมคะแนนของตัวแปรตามแต่ละชนิด และ คัดแยกกลุ่มหาความสัมพันธ์พื้นฐานต่าง ๆ

2. ใช้วิธีการของ Pearson's Product Moment Correlation Coefficient หาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรตามต่าง ๆ ที่ระบุ

3. ใช้ t - test วิเคราะห์ความแตกต่างของตัวแปรตามทีละการศึกษา ในกรณีที่แยกค่าตัวแปรต้นเป็น 2 ค่า

4. ใช้ F - test แบบ Simple Randomized Design วิเคราะห์ความแปรปรวน เพื่อเปรียบเทียบตัวแปรตามต่าง ๆ สำหรับกรณีที่แยกค่าตัวแปรต้น มาวิเคราะห์มากกว่า 2 ค่า ถ้า ค่า F มีนัยสำคัญทางสถิติ จึงจะใช้วิธีการ WSD (wholly significant differences) ของทูเก้ (Tukey, 1947 อ้างจาก Winer, 1962 และ Miller, 1966 : 94 - 97) เปรียบเทียบค่ามัธยฐานเลขคณิตที่จะคู่ต่อไป

สรุปผลการวิจัย

จากการวิจัยครั้งนี้ พบผลวิจัยสรุปได้ดังนี้

ก) ด้านความสัมพันธ์

1. ความสนใจในหน้าที่พลเมืองกับลักษณะออกจิตทั่วไป มีความสัมพันธ์กันแบบเส้นตรงทางลบ ในกลุ่มรวม กลุ่มนักเรียนชาย กลุ่มนักเรียนหญิง และกลุ่ม ม.ศ. 2

2. แต่ในกลุ่ม ป.6 ไม่พบความสัมพันธ์ที่มีนัยสำคัญทางสถิติ

2. ความสนใจในหน้าที่พลเมืองกับความเคร่งครัดสัมพันธ์กันแบบเส้นตรงทางบวก ในกลุ่มรวม กลุ่มนักเรียนชาย กลุ่มนักเรียนหญิง และกลุ่ม ม.ศ. 2 สำหรับในกลุ่ม ป.6 พบแต่เพียงว่า มีแนวโน้มเช่นกันนี้

3. ไม่พบความสัมพันธ์ระหว่างลักษณะออกจิตทั่วไปกับความเคร่งครัด ในทุกกลุ่มตัวอย่าง

ข) ด้านความแตกต่าง

1. ความสำนึกในหน้าที่พลเมือง

1.1 นักเรียนหญิงมีความสำนึกในหน้าที่พลเมืองมากกว่านักเรียนชาย อย่างเชื่อมั่นได้ ที่ระดับ .01 ในกลุ่มรวมและกลุ่ม ม.ศ.2 สำหรับกลุ่ม ป.6 มีแนวโน้มเช่นเดียวกันนี้เท่านั้น

1.2 นักเรียน ป.6 มีความสำนึกในหน้าที่พลเมืองน้อยกว่านักเรียน ม.ศ.2 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ในกลุ่มรวม และกลุ่มนักเรียนหญิง และที่ระดับ .05 ในกลุ่มนักเรียนชาย

1.3 นักเรียนวัยรุ่นตอนต้นมีความสำนึกในหน้าที่พลเมืองน้อยกว่า นักเรียนวัยรุ่นตอนกลาง อย่างเชื่อมั่นได้ ที่ระดับ .01 ในทั้งกลุ่มรวม กลุ่มนักเรียนชาย และกลุ่มนักเรียนหญิง

1.4 ไม่พบว่า นักเรียนที่พ่อแม่มีอาชีพแตกต่างกันอันได้แก่ เกษตรกรรม ค้าขาย และรับราชการ นั้น มีความสำนึกในหน้าที่พลเมืองแตกต่างกัน

1.5 นักเรียนที่พ่อแม่แยกกัน มีความสำนึกในหน้าที่พลเมืองต่ำกว่า นักเรียนที่พ่อแม่อยู่ด้วยกัน อย่างเชื่อมั่นได้ที่ระดับ .05 ในกลุ่มรวม และกลุ่มนักเรียนชาย และที่ระดับ .01 ในกลุ่ม ป.6 สำหรับกลุ่ม ม.ศ.2 นั้น ไม่พบความแตกต่าง

1.6 ไม่พบว่า นักเรียนในโรงเรียนมัธยมประเภทสหศึกษา และในโรงเรียนมัธยมประเภทหญิงหรือชายล้วน มีความสำนึกในหน้าที่พลเมืองแตกต่างกัน ในกลุ่มรวม

1.7 นักเรียนในเมืองและนอกเมืองมีความสำนึกในหน้าที่พลเมือง แตกต่างกัน อย่างเชื่อมั่นได้ ที่ระดับ .05 ในกลุ่ม ป.6 แต่ในกลุ่มรวม กลุ่มนักเรียนชาย และกลุ่มนักเรียนหญิง ไม่ปรากฏว่า นักเรียนที่มีสถานที่เรียนแตกต่างกันจะมีความสำนึกในหน้าที่พลเมืองแตกต่างกัน

2. ลักษณะอคติทั่วไป

2.1 นักเรียนหญิงมีลักษณะอคติทั่วไปน้อยกว่านักเรียนชายอย่างมีนัย สำคัญทางสถิติ ที่ระดับ .01 ในกลุ่มรวม และกลุ่ม ม.ศ. 2 แต่ในกลุ่ม ป.6 ไม่พบความแตกต่างที่มีนัยสำคัญทางสถิติ

2.2 นักเรียนชั้น ป.6 มีลักษณะอคติทั่วไปมากกว่านักเรียนชั้น ม.ศ.2
 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ .01 ในกลุ่มรวม และกลุ่มนักเรียนหญิง ส่วนใน
 กลุ่มนักเรียนชายนั้น นักเรียน ป.6 มีลักษณะอคติทั่วไปน้อยกว่า นักเรียน ม.ศ.2
 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ .01

2.3 นักเรียนวัยรุ่นตอนต้นมีลักษณะอคติทั่วไปมากกว่านักเรียนวัยรุ่น
ตอนกลางอย่างเชื่อมั่นได้ ที่ระดับ .01 ในกลุ่มรวม และกลุ่มนักเรียนหญิง ที่ระดับ
 .05 ในกลุ่มนักเรียนชาย

~~2.4~~ นักเรียนที่ผู้ปกครองมีอาชีพแตกต่างกัน (อันได้แก่ เกษตรกรรม
ค้าย และรับราชการ) มีลักษณะอคติทั่วไป ไม่แตกต่างกัน

2.5 นักเรียนที่พ่อแม่แยกกันมีลักษณะอคติทั่วไป ต่ำกว่านักเรียนที่พ่อแม่
อยู่ด้วยกัน อย่างเชื่อมั่นได้ ที่ระดับ .05 ในกลุ่มนักเรียนหญิง แต่ไม่พบความแตกต่าง
 ในกลุ่มรวม กลุ่มนักเรียนชาย กลุ่ม ม.ศ.2 และกลุ่ม ป.6

2.6 ไม่พบว่า นักเรียนในโรงเรียนมัธยมประเภทสหศึกษา และประเภท
 หญิงหรือชายล้วน มีลักษณะอคติแตกต่างกันในกลุ่มรวม

2.7 นักเรียนในเมืองและนอกเมืองมีลักษณะอคติทั่วไป แตกต่างกัน
 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ .04 ในกลุ่ม ป.6 แต่ไม่พบความแตกต่างในกลุ่ม
 รวม กลุ่มนักเรียนชาย กลุ่มนักเรียนหญิง และกลุ่ม ม.ศ.2

3. ความเกรงครัด

3.1 นักเรียนหญิงมีความเกรงครัดมากกว่านักเรียนชายอย่างมีนัยสำคัญ
ทางสถิติ ที่ระดับ .01 ในกลุ่มรวม และที่ระดับ .05 ในกลุ่มนักเรียน ป.6 ส่วนใน
 กลุ่ม ม.ศ.2 พบแต่เพียงแนวโน้มเช่นเดียวกันนี้

3.2 ไม่พบว่า นักเรียน ป.6 และ ม.ศ.2 มีความเกรงครัดแตกต่างกัน
 ทั้งในกลุ่มรวม กลุ่มนักเรียนชาย และกลุ่มนักเรียนหญิง

3.3 ทั้งในกลุ่มรวม กลุ่มนักเรียนชาย และกลุ่มนักเรียนหญิง ไม่พบว่า
 นักเรียนวัยรุ่นตอนต้นและตอนกลางมีความเกรงครัดแตกต่างกัน

3.4 ไม่พบว่า นักเรียนที่พ่อแม่มีอาชีพแตกต่างกัน (เกษตรกรรม ค่าขาย และรับราชการ) มีความเคร่งครัดแตกต่างกัน

3.5 นักเรียนหญิงที่พ่อแม่แยกกัน มีความเคร่งครัดน้อยกว่า นักเรียนหญิงที่พ่อแม่อยู่ด้วยกัน อย่างเชื่อมั่นได้ ที่ระดับ .05 แต่ในกลุ่มรวม กลุ่มนักเรียนชาย กลุ่ม ม.ศ.2 และกลุ่ม ป.6 ไม่พบความแตกต่าง

3.6 ไม่พบว่า นักเรียนมัธยมประเภทสหศึกษา และประเภทหญิงหรือชายล้วน มีความเคร่งครัดแตกต่างกัน

3.7 นักเรียน ป.6 ที่อยู่ในเมืองและนอกเมือง มีความเคร่งครัดแตกต่างกันที่ระดับ .05 แต่ไม่พบความแตกต่างในกลุ่มรวม กลุ่มนักเรียนหญิง กลุ่มนักเรียนชาย และกลุ่ม ม.ศ.2

อภิปรายผล

การวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่วิจัยนี้ ไม่พบว่ามีการศึกษากันอย่างกว้างขวางพอที่จะเป็นหลักฐานช่วยในการอภิปรายผลมากเท่าที่ควร ฉะนั้น สำหรับผลการวิจัยบางประการจึงใช้เหตุผลที่ได้จากทฤษฎีและข้อคิดต่าง ๆ รวมไปถึงอิทธิพลทางวัฒนธรรมประเพณีของไทยมาประกอบการอภิปรายดังนี้

ก. ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรตาม

1. ความสัมพันธ์ระหว่างความสำนึกในหน้าที่พลเมืองกับลักษณะอคติทั่วไป

ความสำนึกในหน้าที่พลเมืองและลักษณะอคติทั่วไปสัมพันธ์กันแบบเส้นตรงทางลบ ในกลุ่มรวม กลุ่มนักเรียนชาย กลุ่มนักเรียนหญิง และกลุ่ม ม.ศ.2 ($r = -0.3837, -0.1423, -0.3939$, และ -0.2933 ตามลำดับ) สำหรับในกลุ่ม ป.6 พบแนวโน้มเช่นเดียวกันนี้ ($r = -0.0897$) การที่เป็นเช่นนี้ อาจเป็นเพราะนักเรียน ป.6 ยังมีความไร้เดียงสา จึงไม่มีเล่ห์เหลี่ยม หรือมีอคติอย่างเป็นระบบ และเด็กวัยนี้ยังมีการพัฒนาทางความคิดไม่คงที่ กำลังพัฒนาเรื่อย ๆ เกี่ยวกับความรู้สำนึกในหน้าที่ที่ยังไม่เป็นจริงเป็นจัง คือ คิดนึกไปอย่างผิวเผิน ดังนั้น

เมื่อนำคะแนนของตัวแปรตาม 2 ตัวนี้ มาหาความสัมพันธ์กัน จึงพบค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ที่ไม่เด่นชัดพอ

การที่ความสำนึกในหน้าที่พลเมืองกับลักษณะออกดีทั่วไป มีความสัมพันธ์กันแบบเส้นตรงทางลบ ซึ่งเป็นผลวิจัยที่สนับสนุนสมมุติฐานการวิจัย ข้อ 1 ในประโยคแรก หมายความว่า นักเรียนที่มีความสำนึกในหน้าที่พลเมืองสูงจะมีลักษณะออกดีทั่วไปต่ำ นักเรียนที่มีความสำนึกในหน้าที่พลเมืองระดับต่ำก็จะมีลักษณะออกดีทั่วไประดับสูง ผลวิจัยเช่นนี้สอดคล้องกับข้อสรุปประเด็นหนึ่งที่ว่า การที่คนในสังคมมีกา
นิยมแบบก็ดกันหรือมีอคติต่อกันนั้น ชัดขวางความสำนึกทางการเมืองของเขาได้ทางหนึ่ง (วิชา สุจริตรนารักษ์, 2516) นอกจากนี้ บุคคลที่ยอมรับกานิยมตามระบอบประชาธิปไตยของไทยจะเป็นผู้ที่เข้าใจถึงเรื่องการอภิปรายถกเถียง คัดค้านกันตามวิถีทางที่ส่วนใหญ่เห็นด้วย (มิใช่ใช้อำนาจไม่บริสุทธิ์บีบบังคับ) การอภิปรายย่อมมีการวิพากษ์วิจารณ์ประเด็นต่าง ๆ อย่างกว้างขวาง ถ้าใครมีลักษณะนิสัย หรือยึดกานิยมแบบออกดีแล้ว ย่อมไม่เปิดใจกว้าง หรืออดทนรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น และมักถืออารมณ์เหนือเหตุผล ขาดการไตร่ตรองตามเหตุผลที่ถูกต้อง ผลวิจัยครั้งนี้และการอธิบายเหล่านี้เป็นสิ่งที่สนับสนุนทฤษฎีโครงสร้างอุปนิสัยของบุคคลใดอย่างหนึ่ง (ดูที่หน้า 37)

เท่าที่กล่าวมานี้ จะเห็นว่า คานิยมแบบออกดี เป็นสิ่งชัดขวางความสำนึกในหน้าที่พลเมืองตามระบอบประชาธิปไตย ด้วยเหตุนี้ จึงพบผลวิจัยที่ว่า ความสำนึกในหน้าที่พลเมืองสัมพันธ์กับลักษณะออกดีทั่วไปทางลบ แบบเส้นตรง อันหมายความว่า ผู้มีความสำนึกในหน้าที่พลเมืองมาก จะมีออกคีน้อย แต่ผู้มีความสำนึกในหน้าที่พลเมืองน้อยจะมีออกคีนอก

2. ความสัมพันธ์ระหว่างความสำนึกในหน้าที่พลเมืองและความเคร่ง

ครัด

ผลการวิจัยครั้งนี้ ปรากฏว่า-ความสำนึกในหน้าที่พลเมืองและความเคร่งครัดมีความสัมพันธ์กันแบบเส้นตรงทางบวก ในกลุ่มรวม กลุ่มนักเรียนชาย กลุ่มนักเรียนหญิง และกลุ่ม ม.ศ.2 ($r = 0.2041, 0.1721, 0.2301$ และ 0.3739 ตาม

ลำดับ) สำหรับในกลุ่ม ป.6 พบเพียงแนวโน้มนั้น (r = 0.0961) ผลการวิจัยสนับสนุนสมมติฐานการวิจัย ข้อ 1 ในประโยคหลัง ทั้งนี้เนื่องจากตามปทัสฐานของสังคมไทยแล้ว พ่อแม่ ครูอาจารย์ และผู้ใหญ่ทั้งหลายจะอบรมให้เด็กเป็นคนเคร่งครัดด้วยการอบรมแบบควบคุมและเข้มงวดกวดขัน และให้เคารพเชื่อฟังผู้อาวุโสเป็นสำคัญ สังคมไทยปกครองด้วยระบอบประชาธิปไตย เด็กย่อมได้รับการอบรมสั่งสอนให้เชื่อฟังกฎเกณฑ์ต่าง ๆ ของประชาธิปไตยตามรัฐธรรมนูญไทย เมื่อเด็กได้รับการหล่อหลอมให้เป็นคนเคร่งครัด และเชื่อฟังพ่อแม่ ครูอาจารย์ที่สั่งสอนในhuriจิตติและหน้าที่ของพลเมืองที่จะพึงปฏิบัติต่อไปในภายหน้าและปัจจุบัน ดังนั้นคนเคร่งครัดจึงเป็นผู้กระเปียบกฎเกณฑ์มาก ย่อมมีความสำนึกในหน้าที่พลเมืองมาก ส่วนคนที่ชอบชู้ตขึ้น ย่อมต่อต้านค่านิยมแบบต่าง ๆ ของประชาธิปไตย จึงมีความสำนึกในหน้าที่พลเมืองน้อย ผลการวิจัยจึงเป็นไปดังกล่าข้างตนนี้

สำหรับในกลุ่ม ป.6 ที่พบแต่เพียงแนวโน้มนั้น อาจเป็นเพราะยังรและเข้าใจเรื่องหน้าที่พลเมืองได้นิดเป็น เมื่อนำคะแนนไปหาความสัมพันธ์กับคะแนนเกรงครัดจึงไคยดไคยเคนช้คมากพอ

3. ความสัมพันธ์ระหว่างลักษณะอคติทั่วไปกับความเคร่งครัด

จากการวิจัยครั้งนี้ ไม่พบว่า ลักษณะอคติทั่วไปมีความสัมพันธ์กับความเคร่งครัด ทั้งในกลุ่มรวม กลุ่มนักเรียนชาย กลุ่มนักเรียนหญิง กลุ่มนักเรียน ม.ศ.2 และกลุ่ม ป.6 จึงไม่สอดคล้องกับสมมติฐานการวิจัย ข้อ 2 ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าความเคร่งครัดมีความเกี่ยวข้องกับลักษณะอคติทั่วไป ในฐานะที่เป็นเพียงองค์ประกอบหนึ่งของผู้นิสัยอคติ หรือไม่ใช้ก็ได้ ซึ่งไคมาจากผลวิจัยของอัลพอร์ทและของซุกแมน (Allport, 1954 & Suchman, 1958 อ้างจาก อรทัย ชื่นมนุนย์, 2516)

อีกประการหนึ่ง คนไทยมีแนวโน้มนเป็นคนเคร่งครัดอยู่แล้ว เพราะได้รับการอบรมสั่งสอนแบบควบคุม และเข้มงวดกวดขันมากเป็นสำคัญ (ละม้ายมาศ ศรีศักดิ์ และคณะ, 2510) ดังนั้น เมื่อคนมีนิสัยแบบอคติทั่วไปหรือสูง ก็ย่อมมีความเคร่งครัดระดับพอ ๆ กัน (รวมทั้งไคข้อสังเกตจากการตรวจรวมคะแนน ก็พบว่าแพยไม่มีคนไคคะแนนเคร่งครัดในระดับต่ำ คือ 25 % ลงมา)

ฉะนั้น ผลการวิจัยจึงปรากฏว่า ลักษณะอคติทั่วไป-ไม่มีความสัมพันธ์กับความ
 เคร่งครัด หมายความว่า คนเคร่งครัดอาจเป็นคนมีอคติสูง หรือปานกลาง หรือต่ำ
 ก็ได้

ข. ด้านความแตกต่างของความสำนึกในหน้าที่พลเมือง ลักษณะอคติทั่วไป
 และความเคร่งครัด

1. อิทธิพลของเพศ

1.1 นักเรียนหญิงมีความสำนึกในหน้าที่พลเมืองมากกว่า นักเรียน
ชาย ในกลุ่มรวม และกลุ่ม ม.ศ.2 ($t = 5.581$ และ $t = 2.729$ ตามลำดับ
 $p < .01$) ซึ่งเป็นผลการวิจัยที่ตรงข้ามกับสมมติฐานการวิจัย ข้อ 3 ประโยคแรก
ส่วนในกลุ่ม ป.6 พบแต่เพียงแนวโน้ม เช่นเดียวกันนี้ ($t = 1.586$) ทั้งนี้อาจ
เป็นเพราะนักเรียน ป.6 กำลังเริ่มพัฒนาความคิดเกี่ยวกับหน้าที่พลเมืองอย่างผิวเผิน
มาก (Adelson & Robert, 1966) และเพศจึงแสดงความสำนึกในหน้าที่
พลเมืองแตกต่างกันไม่เด่นชัด

การที่ผลวิจัยครั้งนี้พบว่า นักเรียนหญิงมีความสำนึกในหน้าที่พลเมือง
 มากกว่านักเรียนชาย อาจเนื่องจาก นักเรียนหญิงเป็นผู้ที่มีความรู้สึกนึกชอบชวติ่มาก
 กว่านักเรียนชาย และยังมีวินัยทางสังคมมากกว่านักเรียนชายอีกด้วย (กาญจนา
 กวรสุภา, 2516 และวารินทร์ ม่วงสุวรรณ, 2517 : 163) นอกจากนี้ วรดิ
 รักธรรม (2515) และอภิสิทธิ์ วงษา (2517) ก็พบว่า นักเรียนหญิง ม.ศ.3 มี
 ความรู้สึกรับผิดชอบมากกว่านักเรียนชาย ม.ศ.3 ซึ่งเป็นกลุ่มตัวอย่างบางจังหวัดใน
 ภาคใต้ และภาคเหนือ ตามลำดับ ทั้งนี้คงเนื่องจากการอบรมสั่งสอนลูกในสังคม
 ไทย เริ่มฝึกผู้หญิงให้รู้จักรับผิดชอบตั้งแต่เด็ก เช่น ฝึกให้รับผิดชอบงานเลี้ยงของ
 ครัวเรือน ฯลฯ ส่วนชายนั้น ปล่อยให้เล่นอิสระ ยินยอมให้แสวงหาประสบการณ์นอก
 บ้านตามความพึงพอใจ กว่าจะเริ่มฝึกความรับผิดชอบก็เมื่อโตมาแล้ว จึงทำให้ระดับ
 ความรู้สึกรับผิดชอบและความเข้มข้มผูกพันในสิ่งที่ตนควรจะทำรับผิดชอบตามไม่ทันหญิง
 ด้วยเหตุนี้ จึงพบว่า นักเรียนหญิงมีความสำนึกในหน้าที่พลเมืองสูงกว่านัก
 เรียนชาย ซึ่งอธิบายได้ว่า การที่บุคคลจะเกิดความรู้สึกสำนึกในหน้าที่พลเมืองมากน้อย

เพียงใดนั้นขึ้นอยู่กับว่า เขาได้พัฒนาความรู้สึกับผิดชอบต่าง ๆ มากหรือน้อยนั่นเอง

1.2 นักเรียนหญิงมีลักษณะออกติทั่วไปน้อยกว่านักเรียนชาย ในกลุ่มรวม และกลุ่ม ม.ศ.2 ($t = 2.456$ และ 27.547 ตามลำดับ) เป็นผลวิจัยที่ขัดกับสมมติฐานการวิจัยประโยคที่ 2 ของข้อ 3. แต่ในกลุ่ม ป.6 พบเพียงแนวโน้มว่านักเรียนหญิงมีลักษณะออกติทั่วไปน้อยกว่า นักเรียนชาย ($t = 1.376$)

การที่พบผลวิจัยเช่นนี้นั้น ตรงข้ามกับผลวิจัยของแบคเลย์และเพตทิกู (Bagley, 1973 & Pettigrew, 1958 อ้างจาก อรรถัย ชื่นมนุญย์, 2516) แบคเลย์ได้ศึกษาอคติต่อผิว (ดำ) และเพตทิกู ศึกษาอคติต่อชนชั้น ศาสนาและภาษา แต่การวิจัยครั้งนี้มุ่งวัดลักษณะออกติทั่วไป อันเป็นลักษณะนิสัยทั่ว ๆ ไปหรือเป็นเรื่องของค่านิยม ไม่ได้อิงเฉพาะเจาะจงสิ่งเร้าใด ๆ ลงไป เช่น ผิวดำ ภาษา ฐานะ ฯลฯ จึงนำมาอ้างอิงอธิบายผลให้ตรงกันที่เดิวนั้นย่อมไม่ได้

ผลวิจัยที่ว่า นักเรียนหญิงมีลักษณะออกติทั่วไปน้อยกว่านักเรียนชาย อาจอธิบายได้ว่า เกี่ยวกับค่านิยมและวิธีการอบรมเลี้ยงดู สังคมไทยคาดหวังให้ผู้ชายเป็นผู้นำ จึงให้อิสระในการแสดงออกมากกว่า ผู้ชายมักจะมีโอกาสติดนิกและแสดงพฤติกรรมต่าง ๆ ใดตามความพึงพอใจ โดยเฉพาะสังคมชนบทที่ยังยึดถือประเพณีอย่างเคร่งครัดจากค่านิยมที่ว่า "ชายเป็นช้างเท้าหน้า หญิงเป็นช้างเท้าหลัง" ผู้ชายย่อมได้รับแรงเสริมให้ฝึกตนเป็นคนมีค่านิยมในเกียรติและศักดิ์ศรีของลูกผู้ชายมากกว่าผู้หญิง แม้จะทำผิดพลาดก็ไม่ถูกวิพากษ์วิจารณ์มาก หรือบางกรณีก็อาจได้รับแรงเสริมในทางผิด ๆ ในหมู่เพื่อนฝูง ตามสังคมชาวบ้าน เช่น การบั่นนำให้เป็นตัวเพียงเพื่อศักดิ์ศรีของลูกผู้ชายเท่านั้น โดยเหยียดหยามผู้อื่น ก็ได้รับการยกย่องจากเพื่อน ๆ อาจจะโดยตั้งใจหรือไม่ตั้งใจ การพูดจาการว้าวแสดงความเก่งกล้าไม่ว่าจะผิดหรือถูก ฯลฯ ด้วยเหตุนี้เอง ผู้ชายย่อมมีโอกาสหาทางรักษาหน้าของตนเพื่อให้สอดคล้องกับความคาดหวังของสังคมที่นิยมยกย่องตน อาจจะด้วยกลวิธีขานป้องกันตนเองต่าง ๆ เช่น คิดแต่เขาข้างตนเอง รบยอกความไม่ดีของตนให้แก่ผู้อื่นหรือสิ่งอื่น (อธิบายตามส่วนหนึ่งของทฤษฎีสาเหตุของอคติตามแนวคิดของฮอลฟอร์ด ซึ่งดูได้ทีหน้า 57 และประกอบกับทฤษฎีบุคคลสัมพันธ์ของฮัลลิแวน) ส่วนผู้หญิงนั้นถูกเชมงวักให้เป็นคนเก็บ

ความรู้สึก อ่อนน้อม และยอมตามมากกว่า จึงทำให้ผู้หญิงรักเห็นอกเห็นใจและอดทน
แนวผู้หญิงจะเป็นคนเจ้าอารมณ์บ้าง แต่ก็ยังไม่รุนแรงเท่าผู้ชาย โดยเฉพาะความเห็น
แก่ตัวที่ถูกฝึกจากสังคม และการขาดความอดทน (ส. คมคหเศรษฐศาสตร์, 2518)

* การอธิบายดังกล่าวนี้ มีผลวิจัยสนับสนุนหลายผลวิจัย กล่าวคือ พบว่า
 การที่สังคมคาดหวังกับผู้ชายและให้อิสระต่าง ๆ ^{สำหรับชาย} ~~สำหรับชาย~~ มักเป็นวัยที่ชอบชู้ชู้
 และเป็นปฏิภักษ์ต่ออำนาจของพ่อแม่ ซึ่งเป็นปัญหาแก่ผู้ชายมากกว่าผู้หญิง จากการสัม
 ภาษณ์เกี่ยวกับความสัมพันธ์ของวัยรุ่นกับครอบครัวของเขา พบว่า ส่วนใหญ่ หญิงพรรณ
 นาวา ครอบครัวของเขากลมเกลียวกัน และมีความสุข พบรายงานเกี่ยวกับความขัด
 แย่งบ้างเท่านั้น และโดยทั่วไปเขารู้สึกว่าชอบกับของพ่อแม่ในบุคลิกธรรมและไม่คอย
 รุนแรง (Douvan & Adelson, 1966 อ้างจาก Hilgard, 1971) การที่
พบว่า วัยรุ่นชายมีปัญหาดังกล่าวนี้น้อยกว่าวัยรุ่นหญิง ฮิลการ์ดให้เหตุผลว่า (ก) ผู้หญิง
 มักจะยอมตามมากกว่าผู้ชาย ทุกวัยไป เพราะความคาดหวังจากสังคมที่ว่า หญิงควร
 เป็นผู้ทำตามไ้มากกว่าชายซึ่งเป็นการสอดคล้องกับความแตกต่างภายในร่างกายบาง
 อย่าง (ข) หญิงวัยรุ่นมีความรอบรู้ใจมากกว่า แต่มีความรู้สึกทางเพศรุนแรงน้อยกว่า
ดังนั้น จึงเกิดความรู้สึกชู้ชู้ขึ้นสภาพการณ์ต่าง ๆ อันเกี่ยวข้องกับพฤติกรรมทางเพศนอ
กว่าชาย (ค) เนื่องจากสังคมคาดหวังให้ชายมีอิสระและเป็นใหญ่ เขาจึงจำเป็นต้องแสดง
การชู้ชู้ต่าง ๆ ต่อการควบคุมของผู้ปกครอง เพื่อฝึกคุณลักษณะดังกล่าวนี้ เป็นการ
กระทำให้สมคำทำนายดังที่แบนดราวิฟากซ์วิจารณ์สมมุติฐานเรื่องวัยพายุบูแคม (Ban-
dura, 1964 อ้างจาก Grinder, 1973 : 39)

✓ สำหรับกลุ่ม ป.6 พบแต่เพียงแนวโน้มนั้นเดียวกันนี้ อาจเป็นเพราะว่า
เพิ่งจะเริ่มแตกเนื้อหนุ่มสาว ส่วนใหญ่ผู้ชายจะยังไม่เปลี่ยนแปลงมาก ระยะเริ่มเจริญ
เขาสู่วัยรุ่นนี้ มีการเปลี่ยนแปลงทางร่างกายมากกว่าจะเป็นด้านอารมณ์ ผู้หญิงเปลี่ยน
แปลงนำหน้าชายไปประมาณ 2 ปี กระแสนอกติของวัยยังไม่สูงมาก ส่วนผู้หญิงคงจะ
อยู่ใต้อิทธิพลของการเปลี่ยนแปลงทางอารมณ์มากกว่า ดังนั้น เมื่อนำคะแนนอกติของ
ชายหญิง ป.6 มาเปรียบเทียบกันจึงแตกต่างกันไม่เด่นชัด

✓ จากผลวิจัยครั้งนี้พอจะสรุปได้ว่า วัยรุ่นชายมีอคติทั่วไปมากกว่าวัยรุ่นหญิง ✓

1.3 นักเรียนหญิงมีความเคร่งครัดมากกว่านักเรียนชายในกลุ่มรวม และกลุ่ม ป.6 ($t = 2.3470$ และ 1.8798 ตามลำดับ) แต่ในกลุ่ม ม.ศ.2 มีแนวโน้มเช่นเดียวกันนี้เท่านั้น ($t = 1.4841$)--

ผลวิจัยที่ได้สนับสนุนสมมุติฐานในประโยคที่ 3 ของข้อ 3. ซึ่งสอดคล้องกับผลวิจัยของ อุดม สว่างกุล (2519) และเป็นไปตามคำอธิบายของเฮิร์ลล็อก (Hurlock, 1953) ที่กล่าวถึง ความแตกต่างเกี่ยวกับความเคร่งครัดของจิตใจระหว่างเพศชายกับเพศหญิงของประสบการณ์ที่ได้รับไม่เท่าเทียมกัน และเกี่ยวข้องกับพัฒนาการตามวัยด้วย นอกจากนั้นยังสอดคล้องกับผลวิจัยของ Fortune

Magazine (1946 อ้างจาก Hurlock, 1953) และสกาย (Schale, 1958 อ้างจาก Byrne, 1966) ที่พบว่าหญิงและชายมีความเคร่งครัดแตกต่างกัน

การที่ไม่พบค่าสถิติที่มีนัยสำคัญในกลุ่ม ม.ศ.2 อาจจะเนื่องจากเมื่อนักเรียนหญิงชายเรียนในระดับสูงขึ้นแล้ว โอกาสที่จะได้รับประสบการณ์และฝึกฝนให้รู้จักปรับตัวและยืดหยุ่นให้เหมาะสมมีเท่าเทียมกันมากขึ้น โดยเฉพาะสังคมไทยปัจจุบันนี้ ให้ชายหญิงมีสิทธิเท่าเทียมกันในการดำรงชีวิต เช่น การศึกษาเล่าเรียน การประกอบอาชีพอันสุจริต การเป็นหัวหน้า หรือผู้นำต่าง ๆ เป็นต้น ด้วยเหตุนี้นักเรียนหญิงและชาย ชั้น ม.ศ. 2 จึงมีความเคร่งครัดแตกต่างกันไม่ชัดเจน

ดังนั้น จึงน่าจะได้อธิบายว่า นักเรียนหญิงมีความเคร่งครัดมากกว่านักเรียนชาย สำหรับช่วงวัยรุ่นที่ศึกษาครั้งนี้

2. อิทธิพลของระดับชั้นเรียนและช่วงอายุของวัยรุ่น

2.1 นักเรียนชั้น ม.ศ. 2 มีแนวโน้มว่า ในวัยใดเมืองมากกว่า

นักเรียนชั้น ป.6 ทั้งในกลุ่มรวม กลุ่มนักเรียนชายและกลุ่มนักเรียนหญิง ($t = 3.0222, 2.205$ และ 4.4866 ตามลำดับ) และเกี่ยวกับช่วงอายุก็พบว่า วัยรุ่นตอนกลางมีความสำนึกในหน้าที่พลเมืองมากกว่า วัยรุ่นตอนต้น ในทุกกลุ่มตัวอย่างที่กล่าวมาเหมือนกัน ($t = 6.370, 4.121$ และ 4.203 ตามลำดับ) จะเห็นว่า เรื่องอิทธิพลของระดับชั้นเรียนและช่วงอายุของวัยรุ่นเป็นสิ่งที่ซ้ำซ้อนกันอยู่นั่นเอง เมื่อแยกตามช่วงอายุแล้ว ทำให้ทราบอิทธิพลชัดเจนยิ่งขึ้น (สังเกตจากค่า t ข้างต้นนี้)

ผลวิจัยทั้งสองกรณีนี้ สนับสนุนสมมุติฐานการวิจัยในประโยคที่ 1 ของข้อ 4 และข้อ 5 ตามลำดับ คือ "นักเรียนชั้น ป.6 มีความสำนึกในหน้าที่พลเมืองน้อยกว่านักเรียนชั้น ม.ศ.2" และ "นักเรียนวัยรุ่นตอนต้นมีความสำนึกในหน้าที่พลเมืองน้อยกว่านักเรียนวัยรุ่นตอนกลาง ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของอะเดลสันและโรเบิร์ต (Adelson & Robert, 1966) ที่พบว่า ความสำนึกต่อชุมชนของวัยรุ่นพัฒนาขึ้นตามอายุที่เพิ่มขึ้น และตรงกับผลวิจัยของแอลมอนคและเวอร์บา (Almond & Verba, 1965) ซึ่งพบว่า ชาตินานาชาติต่าง ๆ ที่พลเมืองยอมรับระบบการปกครองประเทศของเขา (โตมก สหรัฐอเมริกา อังกฤษ และเม็กซิโก) นั้น นักเรียนนักศึกษาที่มีทัศนคติที่คัดค้านการปกครอง มีความสำนึกถึงความสำคัญของรัฐบาล และมีความรู้ความเข้าใจทางการเมืองเบื้องต้น เพิ่มขึ้นตามระดับการศึกษาที่สูงขึ้น

จากผลการวิจัยที่พบครั้งนี้ พอจะโต้แย้งได้ว่า ความสำนึกในหน้าที่พลเมืองพัฒนาขึ้นตามอายุและระดับการศึกษาสำหรับในระบะวัยรุ่น

2.2 นักเรียนชั้น ม.ศ.2 มีลักษณะออกดีทั่วไปน้อยกว่า นักเรียนชั้น ป.6 เฉพาะในกลุ่มรวม และกลุ่มหญิง ($t = 3.6505$ และ 2.9244 ตามลำดับ)

ผลการวิจัยนี้สนับสนุนสมมุติฐานการวิจัยในประโยคที่ 2 ของข้อ 4 ที่ว่า "นักเรียนชั้น ป.6 มีลักษณะออกดีทั่วไปมากกว่านักเรียนชั้น ม.ศ.2" ซึ่งเป็นผลที่สอดคล้องกับผลการศึกษาของแบลีย์ (Bailey, 1973) ผลวิจัยของเพตติกรู (Pettigrew, 1958 อ้างจาก อรรถ ธีมนนุษย์, 2516) และผลวิจัยของโดเฮอร์ตี้ (Doherty, 1966 อ้างจาก สุริยงค์ อัยรักษ์, 2517) สำหรับการวิจัยของโดเฮอร์ตี้ที่อยู่ในประเด็นหนึ่งของลักษณะออกดีทั่วไป คือ เรื่องความรู้สึกเป็นมิตร ที่พบว่า เด็กเกรดชั้นเรียนสูงมีค่านิยมด้านความรู้สึกเป็นมิตรสูงกว่าเด็กเกรดต่ำกว่า

เป็นที่น่าสังเกตว่า สำหรับในกลุ่มนักเรียนชาย ผลวิจัยที่ตรงข้ามกับที่พบในกลุ่มรวมและกลุ่มหญิง คือ นักเรียนชั้น ม.ศ.2 มีลักษณะออกดีทั่วไปมากกว่านักเรียนชั้น ป.6 ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะนักเรียน ม.ศ.2 เป็นวัยที่กำลังพัฒนาความต้องการอิสระจากบ้านและกำลังมีความผันผวนทางอารมณ์ โดยเฉพาะนักเรียนชายจะมีอารมณ์รุนแรงกว่านักเรียนหญิงและสมัยเมื่อเขายังอยู่ในวัยรุ่นตอนต้น เมื่อนักเรียน

ชาย ม.ศ.2 แสดงออกเกี่ยวกับความรู้สึกหรือค่านิยมเช่นนี้ จึงรอบคอบท่านอยู่เรื่อยไป ซึ่งอาจจะสมเหตุสมผลหรือไม่ก็ได้ เป็นการคิดนึกและกระทำไปตามอารมณ์มากกว่าเหตุผล เพราะปกติ ผู้ชายได้รับความเป็นอิสระในการแสดงออกได้ตามความพึงพอใจอยู่แล้ว

ผลการวิจัยครั้งนี้ยังพบว่า วัยรุ่นตอนกลางมีลักษณะอคติทั่วไปน้อยกว่าวัยรุ่นตอนต้น ทั้งในกลุ่มรวม กลุ่มชาย และกลุ่มหญิง ($t = 3.363, 2.225$ และ 3.129 ตามลำดับ) ซึ่งตรงกับสมมุติฐานการวิจัยประโยคที่ 2 ของข้อ 5 ที่กล่าวว่า "นักเรียนวัยรุ่นตอนต้นมีลักษณะอคติทั่วไปมากกว่านักเรียนวัยรุ่นตอนกลาง" แต่เป็นผลวิจัยที่ขัดกับผลวิจัยของแบกเลย์ (Bagley, 1973) ซึ่งเปรียบเทียบอคติของชนอังกฤษต่อพวกนิวกา ระหว่างคนอายุมากกว่าและน้อยกว่า 45 ปี และยังมีผลวิจัยที่ขัดแย้งกับผลวิจัยครั้งนี้ คือ ผลวิจัยของไวแอส (Vyás, 1973) ซึ่งศึกษาจากเด็กอินเดียอายุ 3 - 8 ปี

จะเห็นว่า ระดับการศึกษาและช่วงอายุมีอิทธิพลต่อการมีอคติเช่นเดียวกัน สำหรับวัยรุ่นไทยในภาคเหนือ ส่วนในต่างประเทศ เช่น อังกฤษและอินเดีย ซึ่งได้ผลวิจัยจากวัยรุ่นผู้ใหญ่และวัยเด็กนั้น ได้ผลที่แตกต่างออกไป

การที่ผลวิจัยครั้งนี้เป็นเช่นนั้น อาจเกี่ยวเนื่องด้วยเรื่องวัฒนธรรมและช่วงอายุที่ศึกษาเปรียบเทียบ ตลอดจนถึงวิธีการในการวิจัย ในเรื่องวัฒนธรรมและชนบท ธรรมเนียมประเพณีที่มีอิทธิพลต่อการอบรมสั่งสอนเด็ก ๆ ทั้งที่บ้านและที่โรงเรียนนั้น สังคมไทยเป็นสังคมที่มีพลเมืองมีนิสัยรักความสงบ ไม่ค่อยกระตือรือร้น โดยเฉพาะชาวชนบทในภาคเหนือของไทย เน้นอบรมให้ลูกหลานเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ มีเมตตากรุณา มีน้ำใจดีต่อคนทั่วไปไม่เลือกหน้า ถ้าไม่เช่นนั้นแล้ว จะถูกมองว่าเป็นคนใจแคบ ใจดำ และไม่คบหา เมื่อเด็กได้รับการอบรมปลูกฝังนานขึ้นตามอายุและชั้นเรียนก็ยังสามารถชักจูงจิตใจเขาชวนให้สูงขึ้น.

ส่วนในต่างประเทศ เช่น อังกฤษ และอินเดีย ซึ่งได้รับอิทธิพลจากอังกฤษในฐานะเคยเป็นเครือจักรภพเดียวกันด้วย ย่อมมีค่านิยมแตกต่างไปจากของไทยหลายอย่าง ด้วย เช่น เน้นค่านิยมเกี่ยวกับความกระตือรือร้นที่จะแข่งขันกันเพื่อความสัมฤทธิ์ผลใน

การงาน (ซึ่งตรงข้ามกับไทยที่เน้นความมีไมตรีต่อกัน) ยิ่งอายุมากขึ้นพลเมืองจึงยิ่งเรียนรู้ที่จะแข่งขันอันมีส่วนทำให้แสดงลักษณะนิสัยอคติต่อกันไ้มากขึ้น

2.3 นักเรียนชั้น ป.6 กับนักเรียนชั้น ม.ศ.2 มีความเคร่งครัดไม่แตกต่างกัน และนักเรียนวัยรุ่นตอนต้นกับตอนกลางก็มีความเคร่งครัดไม่แตกต่างกันทั้งในกลุ่มรวม กลุ่มชายและกลุ่มหญิง ซึ่งเป็นผลวิจัยที่ไม่สนับสนุนสมมติฐานการวิจัยในประโยคที่ 4 ของข้อ 4 และข้อ 5 ที่กล่าวว่า "นักเรียนชั้น ป.6 มีความเคร่งครัดมากกว่านักเรียนชั้น ม.ศ.2" และ "นักเรียนวัยรุ่นตอนต้นมีความเคร่งครัดมากกว่านักเรียนวัยรุ่นตอนกลาง" ตามลำดับ ซึ่งไม่สอดคล้องกับผลวิจัยของ อูคม ลำอังกกุล (2519) ในส่วนที่เกี่ยวกับระดับชั้นเรียน การวิจัยครั้งนี้ศึกษาจากนักเรียนในภาคเหนือซึ่งเป็นชนบททางไกลจากความเจริญแบบเมืองหลวง วัฒนธรรมชนบทส่วนใหญ่ยึดมั่นอยู่ในชนบทนิยมประเพณีดั้งเดิม ในการอบรมกุลบุตรกุลธิดาทุกช่วงอายุและทุกชั้นเรียน โดยเฉพาะวัยรุ่น ทั้งทางโรงเรียน ทางบ้าน และชุมชน เน้นความสำคัญของความเคร่งครัดในเรื่องความประพฤติต่าง ๆ เหมือน ๆ กันทุกช่วงอายุในวัยรุ่น เพื่อความสะอาดของผู้ใหญ่ในการควบคุมดูแลเด็ก ๆ แต่เน้นเป็นปริมาณมากน้อยต่างกันไปตามเพศ ดังกล่าวข้างต้น สำหรับผลวิจัยของอูคม ได้จากนักเรียนภาคกลางซึ่งอาจมีโอกาสดำเนินการที่ช่วยลดความเคร่งครัดลงตามระดับชั้นเรียนมากกว่า

นอกจากนี้ผลวิจัยข้อนี้ยังไม่สอดคล้องกับผลวิจัยที่เปรียบเทียบกับความเชื่อฝังใจของ สมชัย ชินะตระกูล (2517) และผลวิจัยของจวน (Juan, 1974) ซึ่งสรุปผลได้ว่า นักศึกษาชั้นสูงขึ้นมีความเชื่อฝังใจน้อยกว่านักเรียนชั้นต่ำกว่า ดังนั้น จึงไม่อาจสรุปได้ว่า ความเคร่งครัดของวัยรุ่นได้รับอิทธิพลจากระดับการศึกษาและช่วงอายุหรือไม่

3. อิทธิพลจากอาชีพผู้ปกครอง

การวิจัยครั้งนี้ไม่พบว่า นักเรียนที่ผู้ปกครองมีอาชีพต่างกันมีความสำคัญในหน้าที่พลเมือง ลักษณะอคติทั่วไป และความเคร่งครัดแตกต่างกัน จึงเป็นผลวิจัยที่ไม่สนับสนุนสมมติฐานการวิจัยข้อ 6

ในด้านความสำคัญในหน้าที่พลเมือง ผลจากการวิจัยครั้งนี้ไม่สอดคล้อง

กับผลการวิจัยของแอลมอนด์และเวอร์บา (Almond & Verba, 1965) ที่ศึกษาจากกลุ่มตัวอย่างชาวเยอรมันและอิตาลี ซึ่งพบว่า คนมีอาชีพระดับที่ใช้แรงกายมาก มักจะมีความภูมิใจในชาติ (การปกครอง) ระดับต่ำ อาจจะเป็นเพราะการวิจัยครั้งนี้ศึกษาอิทธิพลของอาชีพไม่ใช่จากเจ้าตัวโดยตรง แต่ศึกษาจากอาชีพผู้ปกครองของนักเรียน จึงไม่อาจเปรียบเทียบกันได้

ส่วนค่านิยมและอคติทั่วไป ผลวิจัยครั้งนี้ก็ไม่สอดคล้องกับผลวิจัยของแบกเลย์และเพตทิกูว์ (Bagley, 1973 & Pettigrew, 1958 อ้างจาก อรรถิ์ ชื่นมนุญ, 2516) ซึ่งได้ผลโดยสรุปว่า ระดับอาชีพกับระดับอคติสัมพันธ์กันทางลบ กล่าวคือ คนมีอาชีพชั้นสูง มีอคติค่าความคนมีอาชีพชั้นต่ำ (งานที่ใช้แรงกายเป็นสำคัญ) อย่างไรก็ตาม ผลการวิจัยที่เกี่ยวกับเรื่องความเคร่งครัดนับว่าสอดคล้องกับผลวิจัยของ อุดม สว่างคกุล (2519) ซึ่งมุ่งศึกษาอิทธิพลของอาชีพเป็นชนิก ๆ อย่างรวม ๆ โดยไม่แบ่งตามระดับฐานะทางสังคมและเศรษฐกิจ

เหตุที่การวิจัยครั้งนี้ไม่พบว่า อาชีพผู้ปกครองมีอิทธิพลทำให้นักเรียนวัยรุ่น มีความสนใจในหน้าที่พลเมือง ลักษณะอคติทั่วไป และความเคร่งครัด แตกต่างกันอย่างเด่นชัด กล่าวสรุปได้ว่า อาจจะเนื่องจากอาชีพผู้ปกครองที่ศึกษาส่วนใหญ่เป็นอาชีพของพ่อเป็นหลัก ในสังคมไทยพ่อเป็นผู้ที่อยู่ใกล้ชิดลูกน้อยกว่าแม่ ส่วนใหญ่ในด้านการอบรมสั่งสอนเป็นประจำนั้นได้รับจากแม่ ดังนั้น ค่านิยมและลักษณะท่าทีต่าง ๆ อันจะถ่ายทอดจากอิทธิพลของอาชีพพ่อย่อมมีน้อย ไม่ว่าจะเป็นอาชีพใด ๆ นอกจากนี้ ก็อาจจะเกี่ยวกับการที่ไม่ได้แบ่งกลุ่มอาชีพให้ละเอียดลงไปตามระดับฐานะอาชีพนั้น ๆ ด้วย และยังเป็นการศึกษาอิทธิพลของอาชีพโดยทางอ้อมจากนักเรียน มีใช้ศึกษาจากผู้ทำอาชีพนั้น ๆ จริง จึงมีหลักฐานอ้างอิงที่ไม่ตรงทีเดียว

ถึงแม้ว่า คาสติติ (F) ที่ได้จะไม่มีนัยสำคัญทางสถิติก็ตาม แต่ก็สมควรแนบโน้มนำที่แสดงลำดับที่ของลักษณะต่าง ๆ ดังนี้

3.1 ค่านิยมสำคัญในหน้าที่พลเมือง นักเรียนที่ผู้ปกครองมีอาชีพ
ค้าขายอยู่ในระดับสูงสุด ($\bar{x} = 126.47$) ซึ่งได้ค่ามัธยฐานและควินไทล์ต่าง ๆ กับนักเรียนที่ผู้ปกครองมีอาชีพเกษตรกรรม ($\bar{x} = 126.022$) ส่วนนักเรียนที่ผู้ปกครองมีอาชีพ

รับราชการนั้น มีความสำนึกในหน้าที่พลเมือง อยู่ในระดับต่ำสุด ($\bar{x} = 121.903$)

แนวโน้มนี้ชี้ให้เห็นว่า ผู้ที่ศึกษาอาชีพและเกษตรกรรมเห็นความสำคัญ
 ของตนเองและสังคมที่เขาอาศัยอยู่และประสบกับปัญหาต่าง ๆ มากมายซึ่งตนมีไ้โดยอยู่ใน
 วงการของรัฐบาล โดยเฉพาะปัญหาในระดับชาติ เช่น เรื่องการครองชีพ คิงนี่ พ่อแม่
 จึงอาจจะถ่ายทอดความรู้สึกกับลูก ๆ หรืออบรมให้ลูกสำนึกถึงหน้าที่ของพลเมือง
 เพื่อความสงบสุขของตนเอง ครอบครัว และประเทศชาติ หรือคอยควบคุมพฤติกรรมของ
 กฎหมายและกฎสังคมอื่น ๆ มากกว่ากลุ่มอาชีพอื่น ซึ่งพ่อแม่ 2 อาชีพนี้ มีเวลาคลุกคลี
 และใกล้ชิดกับลูกไ้มากกว่าอาชีพรับราชการ สำหรับอาชีพรับราชการอาจจะไ้ไม่ค่อยมี
 เวลาอบรมลูกให้ตระหนักถึงความสำนึกในหน้าที่พลเมืองต่าง ๆ เท่าที่ควร ซึ่งอาจจะ
 ถือเสียดว่า ลูกก็เรียนหนังสือยอมเรียนรูและเห็นความสำคัญไ้เอง และในขณะที่ทำหน้าที่
 ราชการอาจพบเห็นแต่ความเหลื่อมล้ำกันอย่างไม่ยุติธรรม จึงเอือมระอาที่จะสนใจเรื่อง
 ราวทางคานหาที่พลเมืองต่าง ๆ ลูกจึงไ้รับอิทธิพลคานหาน้อยกว่า

3.2 คานลักษณะอคติทั่วไป นักเรียนที่ผูกครองมีอาชีพเกษตรกรรม
 มีอคติมากที่สุด ($\bar{x} = 80.734$) รองลงมาเป็นอาชีพทาส ($\bar{x} = 77.765$) และ
 นักเรียนที่ผูกครองรับราชการมีอคติน้อยที่สุด ($\bar{x} = 76.854$)

การที่เป็นเช่นนี้ อาจอธิบายตามทฤษฎีสาเหตุอคติส่วนหนึ่งไ้ว่า (ดูที่หน้า
 36) ผู้ที่มีอาชีพเกษตรกรรมยังยึดมั่นอยู่กับความกีดกันเดิมตลอดจนเชื่อฝังใจในแบบ
 ประเพณีซึ่งมีไ้ค้ำคยุนไ้เหมาะสมกับสภาพการต่าง ๆ เช่น ชาวปากหมากแพงก็ยังมี
 จะแข่งกันเอาหน้าในการทำนา จัดงานพิธีต่าง ๆ เกินควร ฯลฯ อยู่เช่นเดิม ลักษณะ
 ดังกล่าวนี้นี้จะแสดงออกแบบอคติคล่องตามประเพณีไ้กายกาย นอกจากนั้นอาจารย์ก็ว่าตน
 อยู่ในฐานะต่ำต้อย ไม่เป็นที่เชิดหน้าชูตาในสังคมไทย ย่อมมีความรู้สึกอิจฉาริษยาแรงถึง
 ขึ้นอยากรู้จักกันผู้ไ้เหนือกว่า ดังนั้น ย่อมไ้ถ่ายทอดเกี่ยวกับคานิยมแบบอคติต่าง ๆ
 เหล่านี้ไ้แก่ลูก ๆ การอธิบายตามทฤษฎีเช่นนี้ สอดคล้องกับผลการทดลองของทมิ้น
 (Tumin, 1958 อ้างจาก อรรถิ์ ชื่นมนุญ, 2516) ที่พบว่า พวกผิวขาวชายในรัฐ
 ภาคไ้ของสหรัฐอเมริกาซึ่งเป็นกลุ่มที่มีสถานภาพต่ำสุดในสังคมนั้นทั้งในแง่การศึกษา
 รายได้ อาชีพ และมีโอกาสปรับปรุงสถานภาพของตนไ้ค่น้อยที่สุด เป็นพวกที่มีอคติคาน
 และกีดกันพวกนั้ไ้กรซึ่งเป็นการป่ายโทษแก่พระรับบาปอย่างมากที่สุด

สำหรับเมื่ออาชีพค้าขายก็ดี รับราชการก็ดี มีโอกาสพบปะสังสรรค์ การแลกเปลี่ยน
ใหม่ ๆ ในชีวิตอย่างกว้างขวางกว่า เพราะการอาจช่วยให้รู้จักชีวิตไปตลอดแห่งมวล
อันเป็นผลให้เปิดใจกว้างที่จะรับรู้อย่างเหตุผล ไม่ยึดมั่นในการรับรู้ที่ผิดคนละ มีความ
อดทน และเห็นใจผู้อื่น จึงได้ถ่ายทอดค่านิยม ทักษะและบุคลิกภาพต่าง ๆ ให้แก่ลูก
ตามประสบการณ์ ทำให้นักเรียนที่ผู้ปกครองมีอาชีพ 2 ชนิดนี้มีพฤติกรรมที่ต่างจากนักเรียนที่พ่อแม่มี
อาชีพเกษตรกรรม เพราะพ่อแม่เป็นบุคคลสำคัญในการปลูกฝังสิ่งเหล่านี้แก่ลูก ตั้งแต่
ชั้นปฐมวัย บุคลิกภาพ

3.3 ความเคร่งครัด นักเรียนที่ผู้ปกครองประกอบอาชีพค้าขาย
และรับราชการมีความเคร่งครัดสูงพอ ๆ กัน ($\bar{x} = 127.667$ และ $\bar{x} = 125.297$)
ตามลำดับ ส่วนนักเรียนที่ผู้ปกครองประกอบอาชีพเกษตรกรรมมีแนวโน้มของ
ความเคร่งครัดต่ำกว่า ($\bar{x} = 122.236$)

การที่ผลวิจัยเป็นเช่นนี้อาจจะเนื่องมาจาก การค้าขาย เกษตรกรรมนั้น
มักจะมีงานเกี่ยวข้องกับขนบธรรมเนียมประเพณีอย่างฝังใจซึ่งเป็นเรื่องทางความคิด
ดั้งเดิมเท่านั้น และไม่ครอบคลุมถึงทักษะเคร่งครัดทางค่านิยมและความคิดโดยทั่วไป
ความเฝ้าระวังใจดังกล่าวจึงเป็นมรดกตกทอดมาอย่างยาวนานให้มีความเคร่งครัดต่อ
บางสิ่งบางอย่าง จะเห็น กระแสนิยมของความเคร่งครัดจึงต่ำ และได้นำมาซึ่งตัวเลข
สถิติต่ำกว่า 2 อาชีพที่นำมาเปรียบเทียบนี้ ส่วนครอบครัวที่ประกอบอาชีพค้าขาย และ
รับราชการนั้น มีใญ่อยู่ภายในกรอบประเพณีของสังคมอย่างกว้าง ๆ เท่านั้น กล่าวคือ
เขาคำนึงชีวิตซึ่งมีประสบการณ์ต่าง ๆ มากกว่า เรียนรู้ทั้งส่วนที่เลวร้ายและส่วนที่ดี
ของสังคม จึงมีความระมัดระวังในการดำรงชีวิต ครอบครัวค้าขายต้องรอบคอบถ่วง
และมีระเบียบแบบแผนในการประกอบอาชีพของตนมิให้พลาดพลั้งขาดทุน ครอบครัวราช
การก็เช่นกัน ต้องประพฤติปฏิบัติตนอยู่ในระเบียบวินัยอย่างเคร่งครัดและใช้ในการปฏิบัติ
งานอาชีพอย่างมาก ลักษณะเหล่านี้จึงถ่ายทอดสืบต่อมายังลูกหลาน ให้เป็นคนเคร่งครัด
ทางค่านิยมและความคิด --

4. อิทธิพลของความสัมพันธ์ของพ่อแม่

4.1 ด้านความสำนึกในหน้าที่พลเมือง ผลวิจัยครั้งนี้ปรากฏว่า นักเรียนที่พ่อแม่อยู่ด้วยกันมีความสำนึกในหน้าที่พลเมืองสูงกว่านักเรียนที่พ่อแม่แยกกันใน กลุ่มรวม และกลุ่มนักเรียนชาย ทุกระดับ .05 และในกลุ่ม ป.6 ทุกระดับ .01 ($t = 2.085, 1.781$ และ 5.880 ตามลำดับ) ซึ่งสนับสนุนสมมติฐานการวิจัยข้อ 7 ในเรื่องความสำนึกในหน้าที่พลเมือง และสอดคล้องกับผลการวิจัยของสมจิตร วัฒนกุล (2514) ที่พบว่า ในบรรดาครอบครัวที่พ่อแม่หย่าร้างกัน นักเรียนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับความเป็นพลเมืองอยู่ในระดับต่ำ ส่วนกลุ่มนักเรียนที่มีความรู้ความเข้าใจในเรื่องเดียวกันนี้อยู่ในระดับสูง ส่วนใหญ่พ่อแม่อยู่ด้วยกัน

แต่ในกลุ่มนักเรียนหญิงและกลุ่ม ม.ศ.2 ไม่พบความแตกต่างในด้านนี้อาจเป็นเพราะนักเรียนหญิงเป็นผู้ที่เชื่อฟังการอบรมสั่งสอนและมีความรับผิดชอบสูง สังคมมักให้ความห่วงใยและหนุนน้อมอยู่ยิ่งมากกว่า ดังนั้น แมว่าพ่อแม่จะตายจากหรือหย่าร้างกัน ก็ได้รับการดูแลอาจจะจากญาติ หรือผู้ปกครองอื่น ๆ ซึ่งคงจะหาได้ไม่ยากนักสำหรับสังคมที่มีความเอื้อเฟื้อพวกพ้องและเมตตาปราณีอย่างสังคมไทย ด้วยเหตุนี้เอง จึงทำให้ความแตกต่างด้านความสัมพันธ์ของพ่อแม่ไม่มีอิทธิพลต่อความสำนึกในหน้าที่พลเมืองของนักเรียนหญิง

สำหรับกลุ่ม ม.ศ.2 ก็ไม่พบว่า ความสัมพันธ์ของพ่อแม่มีอิทธิพลต่อความสำนึกในหน้าที่พลเมือง อาจเป็นเพราะ เป็นนักเรียนโตแล้ว ซึ่งกำลังอยู่ในระยะวัยรุ่นเต็มตัว และมีลักษณะพัฒนาการ เคนอย่างหนึ่งคือ ความต้องการเป็นอิสระจากพ่อแม่ไป อยู่ต่ออิทธิพลของคนนอกบ้านมากกว่า (สำหรับเรื่องทั่ว ๆ ไป ที่ไม่สำคัญนักและจำเป็นอย่างรีบด่วน) โดยเฉพาะกลุ่มเพื่อนรุ่นเดียวกันและครูอาจารย์ที่เขาเคารพและนับถือ ตลอดจนสื่อมวลชนต่าง ๆ เขาย่อมมีโอกาสรียนรู้เพื่อส่งเสริมความสำนึกในหน้าที่พลเมืองได้เท่าเทียมกัน อิทธิพลจากความสัมพันธ์ของพ่อแม่จึงไม่มีความสำคัญพอที่จะทำให้เกิดความแตกต่าง โดยเฉพาะเรื่องที่วัดนี้ก็มีได้เป็นเรื่องที่เฉพาะเจาะจงว่า เป็นปัญหาใกล้ตัวเด็กเอง และไม่มีผลสำคัญเป็นพิเศษในปัจจุบัน ดังนั้น จึงไม่พบว่า นักเรียน ม.ศ.2 ที่พ่อแม่แยกกันและที่พ่อแม่อยู่ด้วยกันจะมีความสำนึกในหน้าที่พลเมืองแตกต่างกัน

ในที่นี้ พอจะสรุปได้แต่เพียงว่า มีแนวโน้มว่า นักเรียนที่พ่อแม่แยกกัน มีความสำนึกในหน้าที่พลเมืองต่ำกว่านักเรียนที่พ่อแม่อยู่ด้วยกัน

4.2 ตามลักษณะอคติทั่วไป ผลการวิจัยครั้งนี้พบว่า นักเรียนหญิงที่พ่อแม่แยกกันมีลักษณะอคติทั่วไปต่ำกว่านักเรียนหญิงที่พ่อแม่อยู่ด้วยกัน ($t = 1.718$) ซึ่งคัดค้านสมมติฐานการวิจัย ข้อ 7 ที่ว่า "นักเรียนที่พ่อแม่แยกกันอยู่ มีลักษณะอคติทั่วไปสูงกว่านักเรียนที่พ่อแม่อยู่ด้วยกัน"

การที่พบผลการวิจัยเช่นนี้ อาจเป็นเพราะว่า นักเรียนหญิงเป็นผู้ที่มีจิตใจอ่อนโยน และเห็นอกเห็นใจผู้อื่นได้ง่าย เมื่อประสบกับภาวะการที่กระทบกระทั่งจิตใจได้แก่ พ่อตาย แม่ตาย หรือ พ่อแม่หย่าร้างกัน จึงรู้จักเอาใจเราไปใส่ใจเขาไ้มากกว่า นักเรียนหญิงที่พ่อแม่อยู่ด้วยกันตามปกติ โดยเฉพาะสังคมไทย ซึ่งการอบรมไคเน ความเกรงครัดและความกตัญญูยิ่งยวดมาก แม่จะอาศัยอยู่กับผู้อุปการะก็ตาม เมื่อผู้หญิงไคอยู่กับพ่อแม่จริงยอมเอาใจใส่ลูกตามแนวประเพณีและค่านิยมดั้งเดิมอย่างเกรงครัดจนกระทั่งไม่คำนึงถึงการรู้จักยืดหยุ่นในบางเหตุการณ์อันสมควรด้วยเหตุผลที่ถูกต้องและยุติธรรม เมื่อบุคคลขาดความยืดหยุ่นอย่างเหมาะสม ย่อมแสดงที่ทาและความกตัญญูในลักษณะอคติออกมาไ้มาก ดังนั้น จึงพบว่านักเรียนหญิงที่พ่อแม่แยกกันมีอคติต่ำกว่านักเรียนหญิงที่พ่อแม่อยู่ด้วยกัน

สำหรับในกลุ่มรวม กลุ่มนักเรียนชาย กลุ่ม ม.ศ.-2 และกลุ่ม-ป.6 ไม่พบว่า ไครับอิทธิพลจากลักษณะความสัมพันธ์ของพ่อแม่ต่อการมีอคติ ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะ สังคมไทยเป็นสังคมที่คนในชาติมีความเอื้อเฟื้อต่อพวกพ้อง และมีเมตตาปราณีเมื่อพ่อแม่จริงไคมีความสัมพันธ์กันตามปกติ (ไคแก่ ตายจากกัน หรือหย่าร้าง) ก็ยังมีผู้รับเลี้ยงดู ช่วยเหลืออุปการะแทนพ่อแม่ไคเป็นส่วนไคใหญ่ สำหรับเด็กที่พ่อแม่อยู่ด้วยกันนั้นก็อาจจะมีบางกรณีพ่อแม่อยู่ด้วยกันไคร้างกัน ซึ่งสร้างสถานการณ์ยั่วไคให้ลูกขาดความอดทนและขาดความมั่นใจไคได้ เมื่อเป็นเช่นนี้ จึงทำให้ลักษณะความสัมพันธ์ของพ่อแม่มีอิทธิพลต่อลักษณะนิสัยยอกติของวัยรุ่น อย่างเทาเทียมกัน

ผลวิจัยเช่นนี้สอดคล้องกับผลการวิจัยของมาแอส (Maas, 1963 อ้างจาก Halgard, 1971 : 70-71) ที่สรุปไคว่า ผู้ใหญ่ซึ่งไควัยเด็กเล็ก (1 ขวบ)

ถูกพรากจากพ่อแม่จริงไปไม่นาน แล้วมีผู้ทำหน้าที่แทนแม่ได้ จะมีการพัฒนาการไปสู่ความเป็นผู้ใหญ่ ใดตามปกติ คือ ไม่แสดงความแปรปรวนทางบุคลิกภาพอย่างผิดปกติ

4.3 ด้านความเคร่งครัด เป็นที่น่าสังเกตว่า นักเรียนหญิงที่พ่อแม่แยกกันมีความเคร่งครัดน้อยกว่านักเรียนหญิงที่พ่อแม่อยู่ด้วยกัน ($t = 2.098$) ซึ่งสนับสนุนสมมติฐานการวิจัยข้อ-7 ที่ว่า นักเรียนที่พ่อแม่แยกกันมีความเคร่งครัดแตกต่างจากนักเรียนที่พ่อแม่อยู่ด้วยกัน

การที่พบผลวิจัยเช่นนี้ในกลุ่มนักเรียนหญิง อาจจะเป็นเพราะการที่นักเรียนหญิงขาดการควบคุมไปจากปกติซึ่งเน้นการเข้มงวดอย่างเคร่งครัดนั้น ทำให้นักเรียนวัยรุ่นหญิงมีโอกาสสนองความต้องการเป็นอิสระจากพ่อแม่มากขึ้น อาจได้ฝึกฝนให้รู้จักรับผิดชอบตนเอง และรู้จักยืดหยุ่นตามโอกาสอันควร ซึ่งอุปการะหรืออุบารมวัน ๆ เช่น ครู ญาติ ฯลฯ คอยให้คำแนะนำ ซึ่งไม่เข้มงวดมากเท่าพ่อแม่จริงอยู่ใกล้ซิกมาตั้งแต่เกิด แต่ก็คงไม่หย่อนยานจนเป็นผลเสีย (สังเกตได้จากความเข้มงวดของความเคร่งครัดในกลุ่มนักเรียนที่พ่อแม่แยกกัน = 122.72 คิดเป็น 70.88 %)

สำหรับกลุ่มรวม กลุ่มนักเรียนชาย กลุ่มนักเรียน ม.ศ.2 และ ป.6 นั้น ไม่พบความแตกต่างในควมนี้ ซึ่งเป็นผลวิจัยที่ไม่สอดคล้องสมมติฐานการวิจัยข้อเดียวกันนี้ และไม่สนับสนุนผลการวิจัยของสกูลเลอร์ (Schooler, 1972) ที่พบว่า คนที่มาจากครอบครัวหยารางเป็นคนวิตกกังวลไม่ไว้วางใจคน และเคร่งครัดในกตินิยมมากกว่าคนอื่น ๆ โดยเฉพาะครอบครัวที่ไม่มีผู้ชายที่ปฏิบัติตนสมกับผู้ใหญ่อยู่ด้วยแล้ว คนในครอบครัวจะเสื่อมสมรรถภาพในการยืดหยุ่นด้านคตินิยม การที่พบผลวิจัยเช่นนี้ อาจจะเป็นเหตุผลเกี่ยวกับการอภิปราย ข้อ 4.2 ในส่วนที่ได้ผลวิจัยที่ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติและอาจเป็นไปตามผลวิจัยอย่างหนึ่งของโฮลซ์แมนและมัวร์ (Holtzman & Moore, 1965 อ้างจาก มนคติพิสัย บุญเรือง, 2516 : 67) ที่ว่า เด็กซึ่งพ่อแม่แยกกันแบบพ่อถึงแก่กรรมแต่อยู่กับแม่ และเด็กที่อยู่กับพ่อแม่ตามปกติจะมีความมั่นคงทางอารมณ์และประพฤติตนอยู่ในแบบแผนพอควร สำหรับกรณีที่มีการคามีสามีใหม่ เด็กจะมีความคับข้องใจและแสดงความก้าวร้าวเสมอ จากการสำรวจครั้งนี้ กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ที่พ่อแม่แยกกันนั้น เป็นแบบพ่อเสียชีวิต (59.70 %) รองลงมา จึงจะเป็นแบบหยาราง (32.

84 %) แต่ไม่ทราบว่า มารดามีสามีใหม่หรือไม่ ที่จริง ๆ อาจเป็นได้ทั้งมีและไม่มี ดังนั้น ผลการวิจัยโดยรวมจึงพบว่าความสัมพันธ์ของพ่อแม่ไม่มีอิทธิพลทำให้ความเคร่งครัดแตกต่างกันระหว่างกลุ่ม

5. อิทธิพลจากประเภทของโรงเรียน

ผลการวิจัยครั้งนี้ ไม่พบว่า ประเภทโรงเรียนทำให้นักเรียน ป.6 และ ม.ศ.2 แสดงความแตกต่างกันในด้านความสำนึกในหน้าที่พลเมือง ลักษณะออกทีวีไป และความเคร่งครัด จึงไม่สนับสนุนสมมติฐานการวิจัย ขอ 8

สำหรับเรื่องลักษณะออกทีวีไป ผลไม่สอดคล้องกับผลวิจัยที่เกี่ยวกับตัวแปรที่เป็นองค์ประกอบของออกทีวี (ความก้าวร้าว) คือ การวิจัยเรื่องอิทธิพลของสังคม ต่อทัศนคติของวัยรุ่น (ดวงเคียน พันธุมนาวัน และคณะ, 2517) ที่พบว่า นักเรียนชายในสหศึกษาใช้วิธีการก้าวร้าวเมื่อวิตกกังวลน้อยกว่านักเรียนชายในโรงเรียนหญิงหรือชายล้วน และนักเรียนหญิงในโรงเรียนสหศึกษาที่มีฐานะเศรษฐกิจต่ำแสดงความก้าวร้าวมากที่สุด แต่นักเรียนหญิงในโรงเรียนหญิงหรือชายล้วนแสดงความก้าวร้าวมากที่สุด ทั้งนี้อาจเป็นเพราะศึกษาจากกลุ่มตัวอย่างในกรุงเทพฯ ซึ่งเป็นสังคมที่ไม่รู้สัมพันธ์ต่างจากชุมชนชนบท ส่วนการวิจัยครั้งนี้ศึกษาจากกลุ่มตัวอย่างในภาคเหนือซึ่งเป็นชุมชนชนบท ประเภทโรงเรียนไม่ทำให้เด็กมีทัศนคติเช่นนี้แตกต่างกัน เพราะสังคมที่บานและชุมชนรู้จักกันกว้างขวางมากกว่าสังคมในกรุง

ในเรื่องความสำนึกในหน้าที่พลเมือง ก็พบผลเช่นเดียวกัน อาจเป็นเพราะว่า ไม่ว่าโรงเรียนใดก็ต้องอบรมสั่งสอนให้นักเรียนรู้จักสิทธิและหน้าที่ของตน ตามหลักสูตรและข้อเท็จจริงเดียวกัน วิธีการอบรมสั่งสอนคงไม่แตกต่างกัน และไม่ได้ใช้วิธีการพิเศษกว่ากันในการถ่ายทอดและปลูกฝังความสำนึกในหน้าที่พลเมืองของนักเรียน

ส่วนเรื่องความเคร่งครัดก็เป็นที่ยอมรับแล้วว่า สังคมไทยเน้นการอบรมกุลบุตรกุลธิดาให้เป็นคนเคร่งครัด ดังนั้น ไม่ว่าจะเป็นโรงเรียนประเภทใดก็ให้ความสำคัญกับเรื่องนี้พอ ๆ กันกับเรื่องราวทางวิชาการนั่นเอง

6. อิทธิพลจากสถานที่เรียน จากผลวิจัยครั้งนี้ไม่พบว่า นักเรียนที่เรียน
ในโรงเรียนนอกเมืองกับในเมือง มีความสำนึกในหน้าที่พลเมือง ลักษณะอคติทั่วไป
และความเคร่งครัดแตกต่างกันในกลุ่มรวม กลุ่มนักเรียนชาย กลุ่มนักเรียนหญิง และ
กลุ่ม ม.ศ. 2 ซึ่งไม่สนับสนุนสมมติฐานการวิจัย-ข้อ 9 อาจเป็นเพราะว่า ปัจจุบันการ
สื่อสารคมนาคมมีอย่างทั่วถึง และสะดวก จึงทำให้นักเรียนทั้งในเมืองและนอกเมือง
ได้รับประสบการณ์ต่าง ๆ เท่าเทียมกันและกลายคลึงกัน อีกประการหนึ่ง นักเรียนที่
เรียนในเมืองก็มีสวนที่มติดินที่อยู่นอกเมืองด้วย ผลวิจัยนี้สอดคล้องกับผลวิจัยของ โฮ

โรวิทซ์ (Horowitz, 1936 อ้างจาก อรรถชัย ชื่นมนุญ, 2516 : 62) ที่พบว่า
เด็กชนบทและในเมืองจากภาคใต้ของสหรัฐอเมริกา มีอคติและระดับอคติไม่แตกต่างกัน
พบว่า นักเรียน ป.6 ที่เรียนในเมืองมีความสำนึกในหน้าที่พลเมือง
มากกว่า นักเรียน ป.6 นอกเมืองและมีอคติน้อยกว่า นักเรียน ป.6 นอกเมือง ส่วน
ความเคร่งครัดนั้นมากกว่านักเรียน ป.6 นอกเมือง ($t = 2.46, 4.894$ และ
2.148 ตามลำดับ) ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะนักเรียน ป.6 ยังเป็นเด็กวัยปลาย ๆ ส่วน
มากเรียนอยู่ในโรงเรียนไกลบ้านมากกว่า ในเมืองหรือนอกเมือง ที่นำมาเปรียบเทียบ
กันจึงบริสุทธิ์กว่ากลุ่มอื่น ๆ ที่นำมาวิเคราะห์ นักเรียน ป.6 ที่เรียนในสถานที่เรียน
ต่างกัน จึงมีโอกาสได้รับประสบการณ์ไม่เท่าเทียมกัน ดังนั้น อิทธิพลของสิ่งแวดล้อม
ทางโรงเรียน ร่วมกับทางบ้านจึงทำให้มีลักษณะต่าง ๆ 3 ประการที่ศึกษานี้แตกต่าง
กัน กล่าวคือ

ก) นักเรียน ป.6 ในเมืองมีความสำนึกในหน้าที่พลเมืองมากกว่า
นักเรียน ป.6 นอกเมือง ก็เพราะได้รู้ได้เห็นมากกว่า และมีสิ่งเร้าความสนใจด้านนี้
มากกว่า เช่น หนังสือพิมพ์ โทรทัศน์ ฯลฯ

ข) นักเรียน ป.6 ในเมืองมีอคติน้อยกว่า นักเรียน ป.6 นอกเมือง
ซึ่งขัดผลการวิจัยของโดเฮอร์ตี (Dougherty, 1966 อ้างจาก สุริยงค์ อัยรักษ์,
2517) ที่พบว่า วัยรุ่นนอกเมืองมีค่านิยมในด้านความซื่อสัตย์และความเป็นมิตรสูงกว่า
วัยรุ่นในเมือง และขัดกับทฤษฎีปรากฏการณ์ในเมือง (ดูที่หน้า 36) ที่อธิบายว่า
ปรากฏการณ์แบบเมืองหลวงยั่วยุให้บุคคลหัวสูงและมีความรังเกียจเหยียดหยามกันมาก

กว่าแบบชนบท ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะว่า สถานที่เรียนในเมืองและนอกเมืองที่ศึกษา
 วนแต่เป็นปรากฏการณ์แบบชนบทเช่นกัน เพียงแต่ว่า สภาพการณ์ในเมืองของชนบท
 เป็นสิ่งช่วยฝึกให้นักเรียนรู้จักยืดหยุ่นตามเหตุผลมากกว่าที่จะยึดมั่นตามค่านิยมของประ
 เพณีไทยจนเกินไปอย่างชนบทนอกเมือง จนกระทั่งจะทำให้รับรู้สิ่งต่าง ๆ ได้ อย่างมี
 อคติ

(ค) นักเรียน ป.6 ในเมืองมีความเคร่งครัดมากกว่านักเรียน
 ป.6 นอกเมือง ก็อาจเป็นเพราะ อิทธิพลของการอบรมทั้งที่โรงเรียนและที่บ้านพบ
 ยามปลูกฝังให้เด็กมีระเบียบวินัย แต่เด็กอาจเรียนรู้สรุปครอบคลุมไปกว้างจนกลายเป็น
 เป็นคนเคร่งครัดมาก ส่วนเด็กนอกเมืองนั้นอาจอบรมไปตามประเพณีและค่านิยมดั้งเดิม
 ที่เป็นไปตามความสะดวกสบายของผู้ใหญ่ ไม่ได้เน้นระเบียบวินัยนัก แต่ก็เข้มงวดตาม
 ประเพณี

ผลวิจัยข้อนี้ยังไม่สามารถสรุปผลที่แน่นอนได้ จึงควรมีการวิจัยทำให้รัดกุม
 ยิ่งขึ้น สำหรับตัวแปรต้นชนิดนี้

ข้อจำกัดของการวิจัย

ในการสำรวจครั้งนี้ มีข้อจำกัดทั้งที่หลีกเลี่ยงไม่ได้และที่พบเมื่อทำการวิจัย
 เสร็จสิ้นลง ประเด็นสำคัญซึ่งอาจจะกระทบกระเทือนผลการวิจัยได้ มีดังนี้

1. การวัดตัวแปรตามโดยวิธีการรายงานด้วยตนเอง (ใช้แบบสอบถาม
 ต่าง ๆ) นั้น ผู้ตอบสามารถทำตามอำเภอใจได้ง่าย
2. การศึกษาตัวแปรตามและตัวแปรต้นแต่ละตัวยังไม่ลึกซึ้ง เช่น อาชีพ
 แต่ละอาชีพไม่ได้แยกเป็นระดับ ๆ ลักษณะอคติทั่วไปก็ศึกษาอย่างรวม ๆ
3. การเรียงลำดับแบบสอบถามวัดตัวแปรตามคงที่ทุกชุด อาจทำให้คะแนน
 ของแบบสอบถามลำดับกลาง ๆ หรือท้ายสุด ผิดพลาดไต่บ้าง แม้จะคิดแก้ไขด้วยการ
 สร้างแรงกระตุ้นบางอย่างก็ตาม
4. การสำรวจข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างกระจายกันเกินไป อาจได้รับ
 อิทธิพลจากเหตุการณ์อื่น ๆ มาสอดแทรก เช่น สภาพอารมณ์ในเวลาต่างกัน สถานการณ์
 การเรียนการสอนก่อนหน้าการตอบแบบสอบถามต่างกัน

ข้อเสนอแนะ

ก. ข้อเสนอแนะทางการวิจัย

1. ควรวัดตัวแปรตามตัวหนึ่ง ๆ หลายวิธีการควบคู่กันไป เช่น Likert scales กับ Semantic Differential Scales หรือ Thurstone scales กับ Projective technique
2. ควรแยกค่าของตัวแปรตามหรือตัวแปรต้นบางตัวให้ซับซ้อนขึ้น เช่น ความสัมพันธ์ของพ่อแม่อาจแยกให้ละเอียดกว่า บรรยายค่าในแต่ละแบบคิตหรือเดาอย่างไร ลักษณะออกคิตก็อาจแยกเป็น ออกคิตกลุ่ม "เรา" และคิตกลุ่ม "เขา"
3. ถ้ามีทุนการวิจัยพอเพียง ควรใช้วิธีทำให้อสมดุล (counterbalancing) ในการเรียงแบบสอบถามแต่ละชุด
4. ควรเลือกเวลาในการสอบถามให้ใกล้เคียงกันทุกแห่งไป เช่น ภาคเช้าและอยู่ในสถานการณ์การเรียนการสอนปกติ
5. ควรศึกษาตัวแปรต่าง ๆ ของการวิจัยครั้งนี้ซ้ำอีก โดยเฉพาะกรณีที่เป็นกรณีคนพบใหม่ ๆ ในเมืองไทย เช่น ความสัมพันธ์ระหว่างความสำนึกในหน้าที่พลเมืองกับลักษณะคิตทั่วไป ความสำนึกในหน้าที่พลเมืองกับความเกรงกลัว อิทธิพลของอาชีพผู้ปกครอง ประเภทโรงเรียน ความสัมพันธ์ของพ่อแม่ นอกจากนั้นก็ควรศึกษาให้กว้างขวางขึ้นอีก เช่น ศึกษาจากวัยเด็กและวัยรุ่นใหญ่ เพื่อจะได้ข้อยุติเกี่ยวกับวัย
6. ควรศึกษาความสัมพันธ์ที่น่าสนใจ คือ ความสัมพันธ์ระหว่าง ความสำนึกในหน้าที่พลเมือง หรือลักษณะคิตทั่วไป หรือความเกรงกลัวกับตัวแปรอื่น ๆ ได้แก่ การรักษาหน้า ความเกรงใจ ความคิดสร้างสรรค์ ความผิดปกติทางจิตใจแบบต่าง ๆ ความภาคภูมิใจ ความรู้สึกกับผิวดำ ความอดทน ความเอื้อเฟื้อ มุกตลกภาพแสดงตัว-เก็บตัว ลักษณะความเป็นผู้นำ วินัยต่าง ๆ และวิธีการอบรมเลี้ยงดู

ข. ข้อเสนอแนะในการอบรมสั่งสอน

สำหรับโรงเรียน

1. ครูควรเข้าใจพัฒนาการทางความคิดเกี่ยวกับความสำนึกในหน้าที่

พลเมืองของวัยรุ่น แต่ละช่วงอายุ เพื่อจะได้ใช้วิธีสอนให้เด็กเข้าใจเรื่องลักษณะอาชิต
ความสำนึกในหน้าที่พลเมืองและความเกรงครัด เช่น วัยรุ่นตอนต้นยังเข้าใจในเรื่อง
เหล่านี้ผิวเผิน จึงจำเป็นต้องสอนแบบแสดงตัวอย่างให้เห็นจริงเห็นจัง เป็นต้น

2. ครูควรพยายามเปลี่ยนแปลงและฝึกฝนวิธีการสอนและการปกครอง
เด็ก ให้เป็นแบบประชาธิปไตยที่ถูกต้องจริง ๆ เพื่อว่า ทั้งเด็กหญิงและเด็กชายจะได้
มีโอกาสพัฒนาความสำนึกในหน้าที่พลเมืองไ้มากขึ้นตามวัยและอย่างเท่าเทียมกัน
เมื่อนั้นเยาวชนไทยก็จะเป็นผู้มีลักษณะนิสัยแบบอัครีระคัมค้ำเป็นส่วนใหญ่ เพราะว่า
ตัวแปร 2 ตัวนี้ สัมพันธ์กันทางลบ

3. การอบรมฝึกฝนทั้งทางวิชาการและจริยธรรม ครูควรสอนเน้นให้
เด็กรู้จักเดินทางสายกลาง (แม้จะปฏิบัติได้ยากก็ตาม) ในการปฏิบัติต่าง ๆ กล่าวคือ
ให้รู้จักเกรงครัดแต่พอควร แต่ให้ถูกกลละเทศะและมีประสิทธิภาพตามความสามารถ
ของแต่ละคน รู้จักการจำกัดขอบเขตของการสรุปครอบคลุมทั่วไป เป็นต้น เพื่อให้เด็ก
พัฒนาไปสู่ความเจริญงอกงามทั้งทางกาย วาจาและใจ

4. เมื่อใดควมวิจัยว่า นักเรียนชายมีอคติมากกว่านักเรียนหญิง และนัก
เรียนชาย ม.ศ.2 มีอคติมากกว่านักเรียนชาย ป.6 ครูต้องตระหนักอยู่เสมอในการ
มีปฏิสัมพันธ์กับเด็กเหล่านี้ โดยเฉพาะเด็กชายวัยรุ่นและวัยรุ่นชายตอนกลาง ควรจะ
พยายามใช้วิธีประนีประนอม ผ่อนหนักผ่อนเบาให้พอเหมาะพอควรดีกว่า จะใช้การ
บังคับ

5. การสอนเด็กที่อ่อนวัย ดังเช่น นักเรียน ป.6 ครูควรพยายามสรรหา
อุปกรณ์การเรียนการสอน ตลอดจนสร้างสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ เพื่อช่วยนำแนวทางพัฒนา
การทางจิตใจ เช่น การพัฒนาความสำนึกในหน้าที่พลเมืองมากขึ้นตามวัย และการลด
อคติลงตามวัย การรู้จักยืดหยุ่นอย่างเหมาะสม โดยเฉพาะอย่างยิ่งโรงเรียนนอกเมือง
ครูต้องกระตือรือร้นเป็นพิเศษ เพื่อแสดงน้ำใจของความเป็นครู เพื่อให้เด็กมีพัฒนาการ
ทัดเทียมกับเด็กในเมืองมากที่สุดเท่าที่จะทำได้

6. ครูทุกคนในโรงเรียนควรให้ความสำคัญแก่การแนะแนว และถ้าทำได้
ก็พยายามฝึกฝนตนให้เป็นผู้แบ่งเบาภาระครูแนะแนวบางทีจะดี เพราะนักเรียนแต่ละ
โรงเรียนมีจำนวนมากมาย โดยเฉพาะเด็กที่มีปัญหามาจากทางบ้าน

สำหรับครอบครัว

1. พ่อแม่เป็นบุคคลสำคัญที่สุดในการวางรากฐานทางบุคลิกภาพของลูก ดังนั้น จึงเป็นผู้ที่สมควรอย่างยิ่งที่จะศึกษาและเลือกวิธีการอบรมสั่งสอนและเลี้ยงดูอย่างมีประสิทธิภาพเพื่อปลูกฝังบุคลิกภาพที่ดีงามให้สอดคล้องกับความต้องการของสังคมไทย และการพัฒนาประเทศ เช่น บุคลิกภาพแบบประชาธิปไตย การไม่มีอคติต่อกัน การรู้จักยืดหยุ่นให้เหมาะสม นอกจากนี้บุคคลอื่นในครอบครัวก็มีอิทธิพลอย่างสำคัญเช่นกัน จึงจำเป็นต้องเข้าใจจิตวิทยาต่าง ๆ ของมนุษย์เช่นเดียวกัน อันจะทำให้ความเป็นอยู่ในครอบครัวมีความสุข

2. พ่อแม่ควรฝึกให้ทั้งลูกหญิงและลูกชายเริ่มรับผิดชอบตั้งแต่เล็ก ๆ โดยพิจารณางานให้เหมาะสมกับสภาพทางเพศ และระดับพัฒนาการ

3. พ่อแม่ควรอบรมลูกด้วยวิธีประชาธิปไตยที่ถูกต้อง แทนที่จะเป็นการอบรมแบบเข้มงวดและควบคุมโดยไร้เหตุผลที่เหมาะสม รู้จักยืดหยุ่น และรักษาวินัยต่าง ๆ ตามสมควร โดยเฉพาะวัยรุ่นชายซึ่งพบปัญหาจากวิธีการอบรมของพ่อแม่มาก ซึ่งเป็นเหตุให้เขาชอบแสดงความเป็นปรีชาชาญก่อไร ๆ หรือเหตุการณ์ใด ๆ เรือโยไป

4. พ่อแม่ควรรู้จักจัดสิ่งแวดล้อมในบ้านให้น่าอยู่ และมีความอบอุ่นสบายใจทั่วทุกคนในบ้าน เช่น ความสัมพันธ์ระหว่างพ่อแม่กับลูก ระหว่างพ่อและแม่ ระหว่างลูก ๆ ด้วยกัน เพื่อจะได้ไม่กระทบกระเทือนจิตใจอันจะเสริมสร้างบุคลิกภาพที่ไม่ดีงาม และทัศนคติไม่ถูกต้อง เช่น เกรงกลัวเกินไป หรือยืดหยุ่นเกินไป มีอคติอย่างรุนแรง และความไม่รับผิดชอบตนเองหรือสังคม เป็นต้น นั่นคือ พ่อแม่ต้องชวนช่วยศึกษาถึงเทคนิคการอบรมเลี้ยงดูเด็ก ตลอดจนจิตวิทยาและความรู้อื่น ๆ อันจำเป็นต่อการดำรงชีวิตนั่นเอง

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

กมล ทองธรรมชาติ ความรู้เรื่องรัฐธรรมนูญไทย บรรณกิจเทรดดิ้ง กรุงเทพฯ
มกราคม 2518, 292 หน้า.

กาญจนา ควรสุภา ความสัมพันธ์ระหว่างบุคลิกภาพแสดงตัว-เก็บตัว ความรู้สึก
นิคชอบและคุณธรรมแห่งพลเมืองดี ปรินูญานิพนธ์ กศ.ม. วิทยาลัยวิชา
การศึกษา ประสานมิตร 2516, 98 หน้า.

จรรยา มิลินทร์ และคณะ อธิบายคำในวิชาการศึกษา ปรัชญา จิตวิทยา และสถิติ
โรงพิมพ์สามมิตร 2502, 625 หน้า.

เชิดศักดิ์ โฆวาสินธุ์ การศึกษาเพื่อวิเคราะห์องค์ประกอบบุคลิกภาพแบบอนุรักษ
นิยม ปรินูญานิพนธ์ กศ.ม. วิทยาลัยวิชาการศึกษา ประสานมิตร 2516,
68 หน้า.

ชงชัย ลักกนสุวรรณ์ การวิเคราะห์องค์ประกอบบุคลิกภาพประชาธิปไตย ปรินูญ
านิพนธ์ กศ.ม. วิทยาลัยวิชาการศึกษา ประสานมิตร 2517, 103 หน้า.

นนทบุรี, จังหวัด คู่มือแนะแนวประชาธิปไตยในโรงเรียน จุฬารัตนการพิมพ์
พระนคร 2515, 156 หน้า.

นวลเพ็ญ วิเชียรโชติ ทฤษฎีจิตวิทยาตัวฉัน (Self Theory) ของโรเจอร์
2518, 10 หน้า. (โรเนียว)

ทองเคื่อน พันธมนาวิน และคณะ "อิทธิพลของสังคมต่อทัศนคติของวัยรุ่น" รายงาน
การวิจัยฉบับที่ 18 สถาบันระหว่างชาติสำหรับการค้นคว้าเรื่องเด็ก
โรงพิมพ์คุรุสภา 2518, 136 หน้า.

บรรพต วีระสัย สังคมวิทยามานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยรามคำแหง กรุงเทพฯ
มกราคม 2517, 679 หน้า.

ประมวญ ดิฉคินสัน ทฤษฎีจิตวิทยาว่าด้วยบุคลิกภาพ วิทยาลัยวิชาการศึกษา
มหาสารคาม 2515, 126 หน้า.

ปรีชา หงษ์ไกรเลิศ 'ประชาธิปไตยสำหรับคนไทย' การเมืองสำหรับประชาชน
9 - 10 : 17 - 25 กุมภาพันธ์ 2518.

ไพโรจน์ โพธิวงศ์ และสุวิทย์ สุทธิจิระพันธ์ 'การเลือกตั้งทั่วไป มกราคม
2518" จุลสารชุดเบื้องหลังเหตุการณ์ปัจจุบัน : 51 กุมภาพันธ์ 2518,
86 หน้า. (โรเนียว)

มนต์ทิพย์ บุญเรือง สภาพแวดล้อมและครอบครัวของนักเรียนที่มีปัญหาและไม่มีปัญหา
ในโรงเรียนมัธยมศึกษา เขตอำเภอดุสิต กรุงเทพมหานคร ปีการศึกษา
2517 ปริญญานิพนธ์ ค.ม. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2517, 44 หน้า.

รพีพรรณ เอกสุภาพันธุ์ การเรียนการสอนวิชาหน้าที่พลเมืองในระดับชั้นมัธยมศึกษา
ตอนต้นของโรงเรียนราษฎร์ ปริญญานิพนธ์ ค.ม. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
2518, 130 หน้า

รัชฎาภรณ์ เล็กวานิช - การศึกษาทดลองผลของการติ-ชมที่มีต่อประสิทธิภาพของ
ผู้ที่มีบุคลิกภาพแบบอัตนิยม ปริญญานิพนธ์ กศ.ม. มหาวิทยาลัยศรีนครินทร
วิโรฒ ประสานมิตร 2518, 40 หน้า.

ละม้ายมาศ ศรีหัตถ์ อิทธิพลของสังคมต่อการพัฒนาการเด็ก องค์การคำของคุรุสภา
2510, 184 หน้า

ลวน สายยศ และอังคณา ตันศิริตานนท์ สถิติวิทยาทางการศึกษา วัฒนาพานิช
2515, 276 หน้า.

วรวิทย์ วสันตรากร การศึกษาของไทย โรงพิมพ์มิตรสยาม กรุงเทพมหานคร
2516, 393 หน้า.

วรรณิ รัชธรรม การศึกษาเปรียบเทียบความวิตกกังวล ความต้องการผลสัมฤทธิ์ และความรู้สึกรับผิดชอบของเด็กไทยเชื้อชาติไทย และเด็กไทยเชื้อชาติจีน ปรินญาณิพนธ์ กศ.ม. วิทยาลัยวิชาการศึกษา ประสานมิตร 2515, 70 หน้า.

วัลลภ พุ่มพวง ความคิดเห็นของคนไทยเกี่ยวกับความเป็นพลเมืองดี ปรินญาณิพนธ์ ศึกษาศตรัมหาบัณฑิต แผนกวิชาประณการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณมหาวิทยาลัย 2514, 270 หน้า.

วิทยาลัยวิชาการศึกษา คู่มือการเขียนรายงาน ภาคนิพนธ์ และปรินญาณิพนธ์ ฉบับปรับปรุงแก้ไขครั้งที่ 1 วิทยาลัยวิชาการศึกษา ประสานมิตร 2514, 115 หน้า.

วิทยา สุจริตชนารักษ์ "ความสำนึกทางการเมือง" การเมืองสำหรับประชาชน 6 : 1 - 73 ธันวาคม 2516.

สถาบันวิจัยทางสังคมศาสตร์ จุฬาลงกรณมหาวิทยาลัย เยาวชนไทย (Paper on Youth in Thailand) 2516, 140 หน้า. (โรเนียว)

สมาคมคหเศรษฐศาสตร์แห่งประเทศไทย ครอบครัวสัมพันธ์ กรุงเทพมหานคร 2518, 403 หน้า.

ตำราพัฒนาการเด็ก

สมาคมคหเศรษฐศาสตร์แห่งประเทศไทย กรุงเทพมหานคร 2518, 318 หน้า.

สุธรรมา สุจริตตานนท์ ศึกษาการสอนวิชาหน้าที่พลเมืองในชั้นประถมปีที่ 7 ปรินญาณิพนธ์ ศึกษาศตรัมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณมหาวิทยาลัย 2509, 58 หน้า.

สุริยงค์ อัยรักษ์ ความเชื่อตรงต่อหน้าที่ มโนภาพเกี่ยวกับตน ความเกรงใจ ของ
เด็กไทยพุทธ และเด็กไทยมุสลิมในสี่จังหวัดชายแดนภาคใต้ ปรินิพนธ์
กศ.ม. 2517, 99 หน้า.

สมจิตร วัฒนคลัง ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับความเป็นพลเมืองดีของนักเรียนชั้น
มัธยมศึกษาปีที่ 3 ปรินิพนธ์ ค.ม. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2515,
110 หน้า.

สมชัย ชินะตระกูล ความสัมพันธ์ระหว่างสัจกับเกี่ยวกับตน (self-concept)
ความเชื่อแบบฝังใจ (dogmatism) และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน
ปรินิพนธ์ กศ.ม. วิทยาลัยวิชาการศึกษา ประสานมิตร 2517,
77 หน้า.

หาญ อันวศ์ "ความเข้าใจเกี่ยวกับประชาธิปไตยของนักศึกษามหาวิทยาลัยระดับ 4
ในจังหวัดพระนคร พ.ศ. 2511" ปรินิพนธ์ ก.ม. จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย 2511, 100 หน้า.

อมร รักษาสิทธิ์ "การปกครองระบอบประชาธิปไตย" การสอนเรื่องการปกครอง
ของประเทศไทย โรงพิมพ์การศาสนา พระนคร 2514, 11 - 12 หน้า.

อภิสิทธิ์ วงษา ความสัมพันธ์ระหว่างความรู้สึกกับนิคชอบ การปรับตัว และลักษณะ
ความเป็นผู้นำของนักเรียนชั้น ป.7 และ ม.ศ.3 ในเขตเทศบาลเมืองตาก
ปรินิพนธ์ กศ.ม. วิทยาลัยวิชาการศึกษา ประสานมิตร 2517, 69 หน้า.

อรทัย ชื่นมนุญย์ จิตวิทยาอคติ โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง กรุงเทพมหานคร
2516, 247 หน้า.

อุทุม ลำอังกูล ลักษณะความเป็นผู้นำ ความเกรงครัดและความเชื่อมั่นในตนเอง
ของวัยรุ่นไทยภาคกลาง ปรินิพนธ์ กศ.ม. มหาวิทยาลัยศรีนครินทร
วิโรฒ ประสานมิตร 2519, 87 หน้า

- Adelson, J and ~~Robert~~, R.D., "Growth of Political Ideas in Adolescence : The Sense of Community," Journal of Personality and Social Psychology 4 (3) : 295 - 306, 1966.
- Adorno, T.W. et al., The Authoritarian Personality, Harper and Row, New York, 1950, 988pp.
- Allport, G.W., The Nature of Prejudice, Addison-Wesley, New York, 1958, 496pp.
- Almond, Gabriel A., and Verba, Sidney, The Civic Culture Political Attitudes and Democracy in Five Nations, Little 'Brown ; Boston 1965, 379pp.
- Bagley, Christopher, "Social Structure and Prejudice in Five English Boroughs," Attitudes : Selected Reading, 2nd ed., Cox and Wyman, London, 1966, 447pp.
- Byrne, Donn, "Aging Changes in Rigidity Flexibility" An Introduction to Personality : a Research Approach, Prentice-Hall, New Jersey, 1966, 522pp.
- Cattell, Raymond Bernard, Personality: a Systematic Theoretical and Factual Study, McGraw-Hill, New York, 1950, 689pp.

Cheson, Bruce D., Stricker, George, and Fry, Charles L.,
 "The Repression-sensitization Scale and Measures
 of Prejudice," The Journal of Social Psychology
 1970, 80 : 197 - 200

Collins, Barry E. and Ashmore, Richard D., Social Psychology Social Influence, Attitude Change, Group Processes, and Prejudice, Addison-Wesley, Massachusetts, 1970, 389pp.

Dixon, Wilfrid J., and Massey, Frank J., Introduction to Statistical Analysis, 2nd ed., McGraw-Hill, New York, 1957, 488pp.

Edwards, Allen L., Experimental Design in Psychological Research, Holt, Rinehart and Winston, New York, 1968, 455pp.

Ferguson, George A., Statistical Analysis in Psychology and Education, McGraw-Hill, New York, 446pp.

Garrett, Henry E. and Woodworth, R.S., Statistics in Psychology and Education, 5th ed., Longman, New York, 1961, 478pp.

Gordon, Jecse E., Personality and Behavior,
 The Macmillan, New York, 1963, 597pp.

Grinder, Robert E., Adolescence, John Wiley & Sons,
 New York, 1973, 551pp.

Guilford, Joy Paul, Personality, McGraw-Hill, New York
1959, 562pp.

Guilford, J.P., Psychometric Methods, 2nd ed., McGraw-Hill, New York, 1954, 597pp.

Hilgard, E.R., Richard C., and Atkinson, R.L. Introduction to Psychology, 5th ed., Harcourt, 1971, 640pp.

✓ Hurlock, Elizabeth B., Developmental Psychology, McGraw-Hill, New York, 1953, 556pp.

Insko, Chester A., Theories of Attitude Change, Appleton-Century - Grofts, New York, 1967, 374pp.

Joshi, Ram T., Nonverbal Rigidity and Dispositional Rigidity : A British Sample Perceptual and Motor Skills 38(1) February, 1974.

Juan, Isabel R., Paiva, Rosalia E., Harold B. and O'Keefe, Robert D., "High and Low Levels of Dogmatism in Relation to Personality Characteristics of Medical Students : A Follow-up Study, Psychological Reports 34(1) : 303 - 315 February, 1974.

Lindquist, E.F., Design and Analysis of Experiments in Psychology and Education, Houghton Mifflin, Boston, 1953, 393pp.

McNemar, Quinn, Psychological Statistics, 4th ed., John Wiley & Sons, 1969, 529pp.

Mednick, Martha T. and Mednick, Sarnoff A. (edit),
Research in Personality, Holt, Rinehart, New York,
and Winston, 1963, 627pp.

Michel, Walter, Personality and Assessment, Wiley, New York, 1968, 365pp.

Miller, Rupert G., Simultaneous Statistical Inference, McGraw-Hill, New York, 1966, 272pp.

Oppenheim, A.N. and Torney. Judith, The Measurement of Children's Civic Attitudes in Different Nations, Almqvist & Wiksell International, 1974, 84pp.

Penner, Louis A (ed.), A Student Selected Reader in Social Psychology : an Argument for Relevance, ed. by Louis A. Penner and Max C. Dertke, Reading Addison, 1972, 414pp.

Phillips, E. Lakin and Gibson, James F., Psychology and Personality, Prentice-Hill, New Jersey, 1957, 338pp.

Sarma, S. Chandrasekara, "Prejudice and Personality,"
Researches in Personality and Social Problems
Madras, India U. Madras, 1973, 324pp.

•
 Schooler, Carm, Childhood Family Structure and Adult
 Characteristics, Sociometry 35(2) : 255 -
 269, January, 1972.

•
 Secord, Paul F and Backman, Carl W., Social Psychology,
 McGraw-Hill, New York, c1964, 659pp.

Shaw, Marvin Evert, and Wright, Jack M., Scales for the
 Measurement of Attitudes, McGraw-Hill, New York,
 1967, 604pp.

Stein, David D., "The Influence of Belief Systems on
 Interpersonal Preference : a Validation Study of
 Rokeach's Theory of Prejudice," Psychological
 Monographs : General and Applied 80(8) : 5 - 6
 1966.

Steffensmeier, Darrell J., "Levels of Dogmatism and
 Attitudes toward Law and Order," Psychological
 Reports 34(1) : 151 - 153, February, 1974.

Vyas, Suseela K., "The Origin of Prejudice in Children,"
Researches in Personality and Social Problems
 Madras, India. U. Madras, 1973 . . . 324pp.

Winer, B.J., Statistical Principles in Experimental
 Design, McGraw-Hill, New York, 1962, 672pp.

חברת שחרות

ภาคผนวก ก

1. ข้อปฏิบัติในการควบคุมการตอบแบบสอบถาม (หน้า 135)

และ

2. แบบสอบถามต่าง ๆ รวมทั้งกระดาษคำตอบ (หน้า 137 - 144)

ข้อปฏิบัติของคณะกรรมการตอบแบบสอบถาม

1. คำกล่าวก่อนอธิบายคำชี้แจงในการตอบแบบสอบถาม

ก่อนอื่นขอชี้แจงให้นักเรียนทราบว่า โรงเรียน .....
เป็นโรงเรียนหนึ่งที่มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร ได้เลือกเป็นตัวแทน
ในการตอบแบบสอบถามฉบับนี้ ฉะนั้น กรุณาขอให้นักเรียนทุกคนจงตั้งใจตอบคำถาม
ด้วยความจริงใจ เพื่อจะเป็นประโยชน์แก่ตัวนักเรียนเอง โรงเรียน และประเทศ
ชาติของเราต่อไป

2. อธิบายคำชี้แจงในการตอบแบบสอบถาม

เมื่อจบคำชี้แจงแล้ว ใ้คำให้นักเรียนเข้าใจว่า "ไม่ต้องการชื่อนามสกุล
ของนักเรียนเลข คำตอบก็ไม่มีถูกหรือผิด เพราะฉะนั้นขอให้ตอบตรงตามความเป็น
จริงของนักเรียนเท่านั้น" (ในการตอบแต่ละข้ออย่าลืมว่าเลือกไว้เพียงคำตอบเดียว)

3. คำกล่าวแทรกเมื่อนักเรียนส่วนใหญ่ทำแบบสอบถามได้ประมาณ 35 ข้อ

"นักเรียนทั้งหลาย ขอเวลาฟังทางนี้สักนิดหนึ่ง เหลืออีกไม่กี่ข้อขอให้นักเรียน
ใช้ความคิดเห็นของตัวเองจริง ๆ นะ เาจะลงมือทำต่อไปให้เสร็จเรียบร้อยทุกข้อ"
(อาจเปลี่ยนแปลงคำพูดได้แต่ขอให้เข้าใจความอย่างเดียวกัน)

แบบสอบถามวัดความเคร่งครัด

ข้อที่ 1 - 25

(ข้อความทางนิเสธใดแก ข้อที่ 15 และ 25)

แบบสอบถามวัดลักษณะอกติทั่วไป

ข้อที่ 26 - 50

(ข้อความทางนิเสธใดแก ข้อที่ 27 29 33 35 และ 37)

แบบสอบถามวัดความสำนึกในหน้าที่พลเมือง

ข้อที่ 51 - 75

(ข้อความทางนิเสธใดแก ข้อที่ 55 56 57 59 และ
62 65 67 68 69 71 73 75)

คำชี้แจงในการตอบแบบสอบถาม

แบบสอบถามนี้ต้องการทราบความคิดเห็นและการกระทำบางอย่างของท่านโดยจะมีข้อความให้ท่านอ่านเป็นรายข้อ เพื่อพิจารณาว่าท่านมีความคิดเห็นหรือเคยปฏิบัติมาจริงมากน้อยเพียงใด ดังนั้น จึงไม่มีคำตอบถูกหรือผิด เพราะแต่ละคนย่อมมีความคิดเห็นหรือเคยปฏิบัติมาไม่เหมือนกัน ข้อสำคัญขอให้ท่านตอบแบบสอบถามนี้ให้ตรงกับสภาพความเป็นจริงของท่านให้มากที่สุด โปรดอย่าตอบโดยถือหลักความจริงที่ได้จดจำมา

การตอบ มีกระดาษสำหรับตอบแยกไว้ต่างหาก เมื่อท่านได้อ่านข้อความ แต่ละข้อในกระดาษคำถามแล้ว โปรดไปกาเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องที่ตรงกับสภาพความเป็นจริงของท่านในกระดาษคำตอบ โดยให้ข้อตรงกันกับข้อในกระดาษคำถาม กรุณาอย่าขีดเขียนใด ๆ ลงในกระดาษคำถาม

ตัวอย่าง

กระดาษคำถาม

กระดาษคำตอบ

ข้อที่	ตัวเลือก	เป็นจริงที่สุด 7	เป็นจริงมาก 6	เป็นจริงบ้าง 5	ไม่แน่ใจ 4	ไม่คอยจริง 3	ไม่จริงมาก 2	ไม่จริงเลย 1
(๐) อาภัสราสวาท สุดในประเทศ ไทย	(๐)				✓			
(๐๐) มนุษย์เป็นสัตว์ ประเสริฐ	(๐๐)			✓				

จากข้อความในข้อ (๐) และ (๐๐) ให้ท่านพิจารณาตอบตามเกณฑ์ ดังนี้

ถ้าข้อความนั้น <u>เป็นจริงที่สุด</u> สำหรับท่าน	ให้กา ✓	ตรงของเลข 7
ถ้าข้อความนั้น <u>เป็นจริงมาก</u> สำหรับท่าน	ให้กา ✓	ตรงของเลข 6
ถ้าข้อความนั้น <u>เป็นจริงบ้าง</u> สำหรับท่าน	ให้กา ✓	ตรงของเลข 5
ถ้าข้อความนั้น <u>ท่านไม่แน่ใจ</u>	ให้กา ✓	ตรงของเลข 4
ถ้าข้อความนั้น <u>ไม่ค่อยจริง</u> สำหรับท่าน	ให้กา ✓	ตรงของเลข 3
ถ้าข้อความนั้น <u>ไม่จริงมาก</u> สำหรับท่าน	ให้กา ✓	ตรงของเลข 2
ถ้าข้อความนั้น <u>ไม่จริงเลย</u> สำหรับท่าน	ให้กา ✓	ตรงของเลข 1

คำตอบของท่านจะไม่มีการนำไปเปิดเผยในที่ใด ๆ เป็นรายบุคคล นอกจากจะแสดงเป็นส่วนรวม เพื่อใช้ในการค้นคว้าวิจัยเท่านั้น ขอให้ท่านสบายใจในการที่จะตอบอย่างเสรี โดยถือหลักตรงตามสภาพความเป็นจริงของท่านจึงจะไม่เป็นการสูญเสีย

ขอขอบคุณในความร่วมมือจากท่าน

นิสิตปริญญาโท

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร

1. เมื่อมีปัญหาข้าพเจ้าจะไม่ยอมปรึกษาใคร ✓
2. ข้าพเจ้าจะสะสมของเฉพาะที่ข้าพเจ้าชอบเท่านั้น ✓
3. ข้าพเจ้าไม่ชอบให้ใครมาวิพากษ์วิจารณ์ข้าพเจ้าเลย ✓
4. ข้าพเจ้าชอบทำสิ่งที่ไม่มีแบบมีแผน ✓
5. ในขณะใดขณะหนึ่งข้าพเจ้าชอบทำงานอย่างเดียวกว่าทำงานหลายอย่าง /
6. ข้าพเจ้ารุ่มรวยใจเมื่ออยู่กับคนที่ไม่รู้จักกันคือพอ ✓
7. เมื่อข้าพเจ้าทำสิ่งหนึ่งสิ่งใด ข้าพเจ้าจะหมกมุ่นอยู่กับสิ่งนั้น และรู้สึกราวจะเปลี่ยนความตั้งใจไปทำสิ่งอื่นได้ยาก
8. ข้าพเจ้าเลือกคบแค่เพื่อนที่เป็นคนที่มีเมตตา และฉลาดเท่านั้น
9. ข้าพเจ้าคิดอยู่บ่อย ๆ เกี่ยวกับเสียง หรือถ้อยคำของคนใดคนหนึ่ง หรือสิ่งใดสิ่งหนึ่งอยู่เป็นเวลานาน
10. ผู้ที่ทำงานตามแบบแผนอย่างจริงจังเท่านั้นจึงจะทำงานได้สำเร็จดีมากที่สุด ✓
11. การดำเนินชีวิตที่เป็นระเบียบแบบแผนนั้นเหมาะกับนิสัยใจคอของข้าพเจ้าอย่างยิ่ง ✓
12. ข้าพเจ้าชอบใฝ่หาคำ ๆ ดำเนินไปตามขั้นตอนของมัน ✓
13. ข้าพเจ้าจะไม่พูดคุยกับคนแปลกหน้าถ้าไม่จำเป็น
14. ข้าพเจ้าจะไม่เปลี่ยนความคิดเดิม ถึงแม้ว่าคนอื่น ๆ จะมีความคิดเห็นแตกต่างจากความคิดเห็นของข้าพเจ้าก็ตาม
15. การทำผิดกฎหมายของคนเราเป็นเรื่องธรรมดา
16. ผู้หนึ่งไม่ควรหักสับบุรี
17. คนที่มีใจเข้มแข็งจะไม่แสดงอารมณ์และความรู้สึกต่าง ๆ ออกมาให้เห็น
18. เมื่อตั้งใจทำอะไรแล้ว ข้าพเจ้าพยายามทำสิ่งนั้นให้สำเร็จแม้จะยากเพียงใดก็ตาม
19. ข้าพเจ้าจะตรวจตราการกระทำสิ่งใดหลาย ๆ ครั้ง เช่น การปิดประตู หรือการปิดไฟ เพื่อให้เกิดความแน่ใจเรื่องความปลอดภัย
20. การพูดอะไรตรงไปตรงมาแม้จะสะเทือนใจคนอื่นก็ยิ่งดีว่าการพูดปก
21. ข้าพเจ้าไม่ชอบความไม่แน่นอน
22. ข้าพเจ้าหมดความสุขเมื่อทราบว่ามีคนไม่ชอบข้าพเจ้า

23. ข้าพเจ้าสวมหรือเปลื้องผ้าตามลำดับก่อนหลังเหมือนเดิมเสมอ เช่น การเปลื้องเสื้อผา ต้องถอดเสื้อก่อนกระโปรงทุกครั้งไป
24. ข้าพเจ้าจะสามารถบันทึกเหตุการณ์ประจำวันของตัวเองอย่างละเอียดตลอดปี
25. ข้าพเจ้าชอบทำงานที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างมาก
- (26) ข้าพเจ้ามักจะลบหลูคนที่นิสัยต่างจากข้าพเจ้า
27. ข้าพเจ้าไม่ชอบละเมิดสิทธิและเสรีภาพของคนอื่น
28. ข้าพเจ้าชอบสาปแช่งคนที่ขัดแย้งกับข้าพเจ้าเสมอ
29. ข้าพเจ้าคิดจะแต่งงานกับใคร ๆ ก็ได้ที่เข้าใจกัน ถ้าข้าพเจ้าบรรลุนิติภาวะ
30. ข้าพเจ้าตัดสินใจการกระทำของคนอื่นได้ทันที โดยไม่จำเป็นต้องรับฟังเหตุผลของเขา
- (31) ถ้าข้าพเจ้ามีฐานะสูงกว่าคนอื่น ข้าพเจ้าจะพยายามป้องกันไม่ให้ใครเขียนฐานะขึ้นมาหักเหียม หรือสูงกว่าข้าพเจ้า
32. ข้าพเจ้าชอบนั่งเรียนใกล้กับคนที่ช่วยเหลือข้าพเจ้าได้เท่านั้น
33. ข้าพเจ้าไม่เคยคิดรังเกียจเหยียดหยามใคร ๆ
34. ข้าพเจ้าชอบจับผิดคนที่ไม่เหมือนกับข้าพเจ้า
35. ข้าพเจ้าไม่ยอมให้อารมณ์ของข้าพเจ้าอยู่เหนือเหตุผล
- (36) ข้าพเจ้าไม่เคยนิยัสรรเสริญความสามารถของคนอื่น นอกจากจะเป็นเพื่อนแท้
- (37) แม้ว่าบุคคลอื่นจะติข้าพเจ้า ข้าพเจ้าเป็นมิตรไมตรีด้วยเสมอ
38. ข้าพเจ้าไม่อยากเป็นเพื่อนกับคนต่างเพศ
- (39) เด็กถูกผสมไม่ควรให้มีสิทธิเสรีภาพเท่าเทียมกับเด็กไทยแท้
- (40) "คนต่างถิ่น" ไว้วางใจไม่ได้
41. การนินทาคนที่ไม่มีส่วนเกี่ยวข้องกับเรานั้นเป็นสิ่งที่ถูกต้องอยู่แล้ว
42. ในสมัยนี้คนที่เชื่อว่า "เงินคือพระเจ้า" จึงจะเป็นคนฉลาด
43. คนที่อายุมากกว่าข้าพเจ้าหัวโบราณทั้งนั้น
44. ครูในปัจจุบันนี้ไม่มีศีลธรรม นักเรียนจึงประพฤติไม่ดี
45. คนเราทั่วไปคบเพื่อนเพราะเห็นแก่ได้
46. เมื่อเทียบในระดับเดียวกันแล้ว คนที่เรียนในต่างประเทศ เช่น ที่อังกฤษ สหรัฐ-

อเมริกา ฯลฯ มีคุณภาพดีกว่าคนที่เรียนในเมืองไทย

47. เราควรคิดถึงคนที่ไม่ใช่เพื่อนแท้ของเราทุกวิถีทาง
48. การนิยมความหรูหราเป็นสิ่งดึงดูดใจมิตรสัมพันธ์ได้ดียิ่ง
49. ลูกไม่มีพ่อเป็นที่น่ารังเกียจอย่างยิ่งในสังคมไทย
50. เราควรถูกเหยียดหยามคนไร้ญาติขาดมิตร
51. คุณสมบัติที่สำคัญที่สุดของหัวหน้าคือ เฉลียวฉลาด ✓
52. เมื่อนึกถึง "เสรีภาพ" ชาวเขาต้องคิดถึงการออกเสียงลงคะแนนของปิตามารดาของชาวเขาในวันเลือกตั้ง
53. ชาวเขามีใจที่อยู่ในประเทศไทย เพราะประเทศไทยเป็นประเทศที่สามารถรักษาความเป็นเอกราชได้ตลอดมา
54. ควรอนุญาตให้หนังสือพิมพ์และนิตยสารลงพิมพ์ทุกสิ่งที่เขาต้องการจะกระจายข่าว ยกเว้นความลับทางทหาร
55. รัฐสภาจะแสดงให้เห็นว่าเป็นสภาที่ดีที่สุดในเมื่อประเทศมีศัตรูรุกรานมาก
56. ถ้าชาวเขาโศพที่จะออกเสียงลงคะแนนได้แล้ว บุคคลที่ชาวเขาจะออกเสียงให้ควรเป็นผู้ที่บังคับให้คนไทยดำเนินชีวิตแบบเขา
57. ผู้นำการเมืองในต่างจังหวัดควรเป็นผู้มีอำนาจทางการเงิน
58. วัตถุประสงค์ที่สำคัญที่สุดของพรรคการเมืองในปัจจุบันนี้คือ เพื่อให้แน่ใจว่าพรรคหนึ่งจะสามารถดำเนินการปกครองประเทศได้
59. รัฐบาลไทยควรปฏิบัติตามกฎหมายอย่างมาก
60. การจำคุกคนโดยไม่มี การไต่สวนเป็นสิ่งเลวร้ายที่สุด ถ้าจะเกิดขึ้นกับคนที่อาศัยในประเทศไทย
61. คุณสมบัติที่สำคัญที่สุดของนายกรัฐมนตรีไทยคือ ความซื่อสัตย์
62. บุคคลที่ทำงานให้แกชาติคือ บุคคลที่เป็นข้าราชการเท่านั้น
63. สิ่งที่สำคัญที่สุดที่รัฐบาลควรกระทำคือ การดูแลราษฎรให้มีการกินคืออยู่ดี
64. การใช้ภาษาและวัฒนธรรมอย่างเดียวกันแสดงถึงความเป็นคนไทยได้ดียิ่งที่สุด
65. ปิตามารดาของชาวเขาเกือบจะไม่เคยพูดถึงชาวสารการเมืองเลย

66. ถ้าข้าพเจ้าโศพที่ลงคะแนนเสียงได้ ข้าพเจ้าจะออกเสียงเลือกทั้งคนใดคนหนึ่ง ก็เพราะเขาเป็นคนซื่อสัตย์และไว้วางใจได้
67. ถ้าข้าพเจ้าเห็นผู้ร่ำรวยกำลังลักทรัพย์ของคนอื่น คนรายถูกตำรวจจับไปและเมื่อ ข้าพเจ้าถูกตำรวจขอร้องให้ไปเป็นพยาน ข้าพเจ้าจะบอกตำรวจทันทีว่า ไม่เห็น เหตุการณ์
68. รัฐบาลไม่จำเป็นต้องพยายามเข้าใจพวกเรา
69. ถ้าต่างประเทศไม่เห็นด้วยกับเรา เราควรเป็นศัตรูกับเขา
70. ชาติไทยของเราทำผิดใกล้เคียง ๆ กับชาติอื่น -
71. การใส่ร้ายป้ายสีชาติอื่นดีกว่าการต่อสู้
72. ข้าพเจ้าไม่เกรงกลัวว่าอะไรเกิดขึ้นกับคนอื่น ถ้าข้าพเจ้าเป็นฝ่ายทำถูก
73. ในเมื่อมีพลเมืองที่มีสิทธิออกเสียงเลือกทั้งจำนวนมากมาย ข้าพเจ้าจึงไม่จำเป็นต้องเอาใจใส่กับเรื่องนี้ ถ้าข้าพเจ้าโศขึ้น
74. เมื่ออายุครบ 20 ปีบริบูรณ์ ชายไทยต้องไม่ล้มไปรับการคัดเลือกเป็นทหารของ ชาติไทย
75. เราควรหลีกเลี่ยงการเสียภาษีให้แก่รัฐเมื่อโศขึ้น

แบบสอบถามภูมิหลังของนักเรียน

ก่อนจะแสดงความคิดเห็นให้ทำเครื่องหมาย ✓ ลงหน้าข้อที่ตรงกับความเป็นจริงของท่าน

1. เพศอะไร
  - ก. หญิง
  - ข. ชาย
2. อายุเท่าไร
  - ก. 11.0 - 12.0 ปี
  - ข. 12.1 - 14.0 ปี
  - ค. 14.1 - 16.0 ปี
  - ง. อื่น ๆ โปรดเติม ..... ปี
3. ชั้นเรียนอะไร
  - ก. ป.6
  - ข. ม.ศ.2
4. โรงเรียนอะไร (ข้อนี้ให้เติมเอง) .....
5. อาชีพผู้ปกครองของท่าน (พ่อ หรือ แม่) อยู่ในด้านใด
  - ก. รับราชการ
  - ข. ค้าขาย
  - ค. เกษตรกรรม เช่น ทำไร่ ทำนา ทำสวน
  - ง. อื่น ๆ (นอกเหนือจาก 3 ข้อแรก) โปรดระบุ
.....
6. ความสัมพันธ์ของพ่อแม่
  - ก. พ่อแม่อยู่ด้วยกัน
  - ข. พ่อแม่แยกกันอยู่
  - ค. พ่อหรือแม่ถึงแก่กรรม (ใครถึงแก่กรรมโปรดระบุด้วย) .....

กระดาษคำตอบ

ตัว เลือก ข้อที่	เป็นจริง ที่สุด 7	เป็นจริง มาก 6	เป็นจริง บ้าง 5	ไม่ แน่ใจ 4	ไม่ ค่อย จริง 3	ไม่จริง มาก 2	ไม่จริง เลย 1
1							
2							
3							
4							
5							
6							
7							
8							
9							
10							
11							
12							
13							
14							
15							
. .							
. .							
. .							
73							
74							
75							

ภาคผนวก ข.

1. คำอธิบายจำแนกของแบบสอบถามวัดความสำนึกในหน้าที่พลเมือง (หน้า 146-147)

และ

แบบสอบถามวัดลักษณะออกดีทั่วไป (หน้า 148-149)

2. ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามวัดลักษณะออกดีทั่วไป (หน้า 150)

และ

แบบสอบถามวัดความสำนึกในหน้าที่พลเมือง (หน้า 151)

ตาราง 31 เสนอค่าอำนาจจำแนกรายชื่อของแบบสอบถามวัดความสำนึกใน
หน้าที่พลเมืองจากกลุ่มตัวอย่าง นักเรียนชั้น ป.6

ข้อที่	ค่า t	ข้อที่	ค่า t
51	1.929*	64	1.993*
52	1.776*	65	1.798*
53	1.882*	66	2.254*
54	1.750*	67	2.047*
55	1.897*	68	1.889*
56	2.000*	69	2.292*
57	1.771*	70	1.865*
58	2.082*	71	1.794*
59	2.688*	72	1.774*
60	1.981*	73	1.924*
61	1.784*	74	2.424*
62	2.066*	75	1.883*
63	2.063*		

*p < .05

t._{.05} = 1.697

df = 32

**p < .01

t._{.01} = 2.457

ตาราง 32 เสนอค่าอำนาจจำแนกรายขอของแบบสอบถามวัดความสำนึกใน
หน้าที่พลเมืองจากกลุ่มตัวอย่างนักเรียนชั้น ม.ศ.2

ข้อที่	ค่า	ข้อที่	ค่า
51	1.895*	64	1.904*
52	1.771*	65	1.863*
53	1.908*	66	2.599*
54	1.792*	67	2.135**
55	1.914*	68	1.789*
56	2.103*	69	2.301*
57	1.796*	70	1.860*
58	2.001*	71	1.947*
59	2.597**	72	1.795*
60	2.003*	73	2.748*
61	1.889*	74	2.506*
62	2.000*	75	1.958*
63	2.589**		

*P < .05

$t_{.05} = 1.697$

df = 32

**P < .01

$t_{.01} = 2.457$

ตาราง 33 ค่าอำนาจจำแนกรายข้อของแบบสอบถามวัดลักษณะอคติทั่วไปจากกลุ่มตัวอย่างนักเรียนชั้น ป.6

ข้อที่	ค่า	ข้อที่	ค่า
26	2.592**	39	3.023**
27	2.250**	40	6.161**
28	4.147**	41	3.090**
29	3.333**	42	1.984*
30	2.450*	43	1.895*
31	3.655**	44	3.050**
32	2.848**	45	2.901**
33	2.137*	46	1.836*
34	1.807*	47	2.940**
35	2.000*	48	1.962*
36	3.551**	49	2.508**
37	2.844**	50	1.782*
38	3.048**		

* $p \leq .05$

df = 32

$t_{.05} = 1.697$

** $p < .01$

$t_{.01} = 2.457$

ตาราง 34 ค่าอำนาจจำแนกรายข้อของแบบสอบถามวัดลักษณะออกฤทธิ์ทั่วไปจาก
กลุ่มตัวอย่างนักเรียนชั้น ม.ศ.2

ข้อที่	ค่า	ข้อที่	ค่า
26	1.894*	39	1.977*
27	3.425**	40	3.516**
28	2.651**	41	1.898*
29	1.701*	42	1.788*
30	1.907*	43	1.897*
31	2.283*	44	1.828*
32	1.978*	45	1.876*
33	1.732*	46	1.841*
34	1.935*	47	1.782*
35	1.974*	48	1.825*
36	2.145*	49	2.196*
37	1.819*	50	1.797*
38	2.042*		

* $p < .05$

$t_{.05} = 1.671$

df = 52

** $p < .01$

$t_{.01} = 2.390$

ตาราง 35 ผลการหาค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามวัดลักษณะออกดีทั่วไป
จากกลุ่มตัวอย่าง นักเรียน ป.6 (N = 100) โดยใช้

ANOVA

SV	df	SS	MS	r_{tt}
✓ ข้อความ (A)	24	855.610	-	0.7710
✓ ผู้ตอบ (S)	99	1141.830	11.533	
Error (AS)	2376	6276.330	2.641	
รวม	2499	8273.770	-	

ตาราง 36 ผลการหาค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามวัดลักษณะออกดีทั่วไป
จากกลุ่มตัวอย่าง นักเรียนชั้น ม.ศ.2 (N = 100) โดยใช้

ANOVA

SV	df	SS	MS	r_{tt}
✓ ข้อความ (A)	24	854.775	-	0.7739
✓ ผู้ตอบ (S)	99	1163.655	11.754	
Error (AS)	2376	6316.625	2.658	
รวม	2499	8335.055	-	

ตาราง 37 ผลการหาค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามวัดความสำนึกในหน้าที่พลเมือง จากกลุ่มตัวอย่างนักเรียนชั้น ป.6 (N = 100)
ควยวิธี ANOVA

SV	df	SS	MS	r_{tt}
ขอกำถาม (A)	24	632.880	-	0.8069
ผู้ตอบ (S)	99	1313.670	13.269	
Error (AS)	2376	6089.650	2.562	
รวม	2499	8096.200	-	

ตาราง 38 ผลการหาค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามวัดความสำนึกในหน้าที่พลเมือง จากกลุ่มตัวอย่างนักเรียน ม.ศ.2 (N = 100)
ควยวิธี ANOVA

SV	df	SS	MS	r_{tt}
ขอกำถาม (A)	24	6051.104	-	0.9929
ผู้ตอบ (S)	99	9713.476	98.115	
Error (AS)	2376	1634.556	0.688	
รวม	2499	17399.136	-	

ภาคผนวก ค

สัญลักษณ์และสูตรต่าง ๆ ที่ใช้ในการวิจัย

สัญลักษณ์และอักษรย่อที่ใช้ในการรายงานผลวิจัย

ผู้วิจัยได้กำหนดสัญลักษณ์และอักษรย่อ เพื่อความสะดวกในการรายงานผลการวิเคราะห์ข้อมูลและความเข้าใจตรงกัน ดังต่อไปนี้

N	แทน	จำนวนทั้งหมดในกลุ่มตัวอย่าง
$\bar{x}$	แทน	ค่าคะแนนเฉลี่ย (มัธยฐานเลขคณิต)
S	แทน	ค่าความเบี่ยงเบนของคะแนน
S^2	แทน	ค่าความแปรปรวนของคะแนน
r	แทน	ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร 2 ตัว
df	แทน	ระดับแห่งความเป็นอิสระ (degrees of freedom)
p	แทน	โอกาสในการยอมรับสมมุติฐานที่ผิดพลาด
t	แทน	ค่าสถิติที่ใช้พิจารณาสำหรับการแจกแจงแบบที
F	แทน	ค่าสถิติที่ใช้พิจารณาสำหรับการแจกแจงแบบเอฟ
SV	แทน	แหล่งของค่าความแปรปรวน (source of variation)
SS	แทน	ผลรวมกำลังสอง (sum square)
MS	แทน	ค่าความแปรปรวน (mean square)
อยู่	แทน	พหุเมื่อยควบกัน
แยก	แทน	พหุเมแยกกัน

สูตรต่าง ๆ ที่ใช้ในการวิจัย

1. การหาค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม ด้วยวิธี Hoyt's ANOVA
ใช้สูตรดังนี้ (Hoyt, 1941 อ้างจาก Guilford, 1954 : 383 - 385 ;
และ Lindquist, 1953 : 157)

SV	df	SS	MS	r_{tt}
Items (A)	$a - 1$	$SS_A = \frac{\sum T^2}{S} - \frac{T^2}{as}$		$1 - \frac{Vr}{Vc}$
Examinees (S)	$s - 1$	$SS_S = \frac{\sum T^2}{a} - \frac{T^2}{as}$	$\frac{SS_S}{s - 1}$	
Items x Examinees (AS)	$(a - 1) \times (s - 1)$	$SS_{AS} = SS_T - SS_A - SS_S$	$\frac{SS_{AS}}{(a - 1)(s - 1)}$	
Total	$as - 1$	$SS_T = \sum_{i=1}^s \sum_{j=1}^a x_{ij}^2 - \frac{T^2}{as}$		

เมื่อ r_{tt} แทน ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทั้งฉบับ
 Vr แทน ค่าความแปรปรวนของ remainders
 (หรือ MS_{AS} แทน ค่าความแปรปรวนของ errors)
 Ve แทน ค่าความแปรปรวนระหว่างผู้ตอบ
 (หรือ MS_S แทน ค่าความแปรปรวนระหว่างชุดข้อ)

2. การหาค่าความเที่ยงตรงเชิงโครงสร้าง (construct validity)
และค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรต่าง ๆ ใ้สูตร

$$r_{xy} = \frac{Nexy - ex \cdot ey}{\sqrt{\{Nex^2 - (ex)^2\} \{Ney^2 - (ey)^2\}}}$$

(Pearson, อ้างจาก McNemar, 1969 : 125)

เมื่อ r_{xy} แทน ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างคะแนนชุดที่ 1 (x)
และคะแนนชุดที่ 2 (y)

exy แทน ผลรวมของผลคูณระหว่างคะแนน 2 ชุด

ex, ey แทน ผลรวมของคะแนนในชุดที่ 1 และชุดที่ 2

N แทน จำนวนทั้งหมดในกลุ่มตัวอย่าง

3. การหาค่าสถิติพื้นฐาน ใ้แก่

* 3.1 ค่าคะแนนเฉลี่ย ใ้สูตร

$$\bar{x} = \frac{ex}{N} \quad (\text{อ้างจาก McNemar, 1969 : 16})$$

เมื่อ $\bar{x}$ แทน ค่าคะแนนเฉลี่ยของคะแนนชุดหนึ่ง ๆ

ex แทน ผลรวมของคะแนนในชุดนั้น ๆ

N แทน จำนวนคะแนนของชุดคะแนนนั้น ๆ

3.2 ค่าความแปรปรวน ใ้สูตร

$$s^2 = \frac{Nex^2 - (ex)^2}{N(N-1)} \quad (\text{อ้างจาก ล้วน สายยศ, 2515})$$

s^2 แทน ค่าความแปรปรวนของคะแนนชุดหนึ่ง

ex แทน ผลรวมของคะแนนชุดนั้น ๆ

ex^2 แทน ผลรวมของคะแนนยกกำลังสองในชุดนั้น ๆ

N แทน จำนวนคะแนนทั้งหมดในชุดนั้น ๆ

4. การหาค่าอำนาจจำแนกของแบบสอบถามเป็นรายข้อ ไขสูตร

($N < 60$)

$$t = \frac{\bar{x}_1 - \bar{x}_2}{\sqrt{\frac{(n_1 - 1)S_1^2 + (n_2 - 1)S_2^2}{n_1 + n_2 - 2}}} \quad (\text{Gossett,})$$

อ้างจาก Dixon & Hassey, 1957 : 121)

เมื่อ t แทน ค่าสถิติที่ใช้พิจารณาในการแจกแจงแบบที่

$\bar{x}_1, \bar{x}_2$ แทน ค่าคะแนนเฉลี่ยของกลุ่มคะแนนสูง และกลุ่มคะแนนต่ำตามลำดับ

S_1^2, S_2^2 แทน ค่าความแปรปรวนของคะแนนในแต่ละกลุ่ม

n_1, n_2 แทน จำนวนทั้งหมดในกลุ่มสูงและกลุ่มต่ำตามลำดับ

5. การเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างค่าคะแนนเฉลี่ยที่ละ 2 ค่า

ไขสูตร ($N > 60$)

$$t = \frac{\bar{x}_1 - \bar{x}_2}{\sqrt{\frac{S_1^2}{n_1} + \frac{S_2^2}{n_2}}} \quad (\text{Gossett, อ้างจาก McNemar, 1969 : 115})$$

เมื่อ t แทน ค่าสถิติที่ใช้พิจารณาในการแจกแจงแบบที่

$\bar{x}_1, \bar{x}_2$ แทน ค่าคะแนนเฉลี่ยของคะแนนกลุ่มที่ 1 และกลุ่มที่ 2

S_1^2, S_2^2 แทน ค่าความแปรปรวนของคะแนนในแต่ละกลุ่ม

n_1, n_2 แทน จำนวนทั้งหมดในแต่ละกลุ่ม

6. การวิเคราะห์ค่าความแปรปรวนของคะแนน เพื่อเปรียบเทียบค่ามัธยฐาน
เลขคณิตมากกว่า 2 ค่า ใช้สูตรดังนี้ (Fisher อ้างจาก Lindquist, 1953 :
55 - 56)

SV	df	SS	MS	F
Treatments (A)	$a - 1$	$SS_A = \sum_{j=1}^a \frac{T_j^2}{n_j} - \frac{T^2}{N}$	$\frac{SS_A}{a - 1}$	$\frac{MS_A}{MS_W}$, $df =$ $(a - 1)/(N - a)$
Within-groups (W)	$N - a$	$SS_W = SS_T - SS_A$	$\frac{SS_W}{N - a}$	
Total	$N - 1$	$SS_T = \sum_{j=1}^a \sum_{i=1}^{n_j} x_{ij}^2 - \frac{T^2}{N}$		

7. การหาความคลาดเคลื่อนมาตรฐานในการวัด (Standard
Error of Measurement) ใช้สูตรดังนี้ (อ้างจาก McNemar, 1969 : 165)

$$SE_{meas.} = \pm S_t \sqrt{1 - r_{tt}}$$

เมื่อ $SE_{meas.}$ แทน ค่าความคลาดเคลื่อนมาตรฐานในการวัด
 S_t แทน ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐานในการวัดรวมทั้งฉบับ
 r_{tt} แทน ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทั้งฉบับ